

מסכת

בבא מציעא

פרק ה' - "איזהו נשך"

לימוד פרק זה לע"נ סבתי היקרה

פרומה פרידה בת אנשל הלבפשט

כה חשוון תשמ"ב

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

עם רש"י

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

כל הזכויות על הטקסט שמורות למכון ממרא.
כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודיך" ולדניאל ברק ווינט.

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרות רווח.

חשוון תשע"ז

1. ס, ב

משנה

איזהו נשך?

ואיזהו תרבות?

איזהו נשך?

המלוה סלע בחמשה דינרים.

סאתים חטין בשלש - אסור מפני שהוא נשך.

ואיזהו תרבות?

המרבה בפירות.

ביצד?

לקח הימנו חטין בדינר זהב הבור,

וכן השער.

עמדו חטין בשלשים דינרים,

אמר לו: תן לי חטין, שאני רוצה למוכרו וליקח בהו יו.

אמר לו: הרי חטין עשויות עלי בשלשים, והרי לך אצלי בהו יו, ויון אין לו.

גמרא

מדשביק לריבית דאורייתא, וקא מפרש דרבנן,

מכלל דאורייתא דנשך ותרבות חדא מלתא היא.

והא קראי כתיבי נשך כסף, וריבית אוכל¹⁵¹!

ותיסקרא, דאיכא נשך בלא תרבות, ותרבות בלא נשך?!

נשך בלא תרבות היכי דמי?

אי דאזיפה מאה במאה ועשרים, מעיקרא קיימי מאה בדנקא, לבסוף קיימי מאה ועשרים בדנקא,

נשך איכא דקא נכית ליה, דקא שקיל מיניה מידי דלא יהיב,

ותרבות, ליכא, דלית ליה ריווחא, דדנקא אוזיפה ודנקא קא שקיל מיניה.

סוף סוף, אי בתר מעיקרא אזלת - הרי נשך והרי תרבות!

אי בתר סוף אזלת - לא נשך איכא, ולא תרבות איכא!

ותו,

תרבות בלא נשך היכי דמי?

אי דאזיף מאה במאה,

מעיקרא קיימי מאה בדנקא,

ולבסוף מאה בחומשא,

אי בתר מעיקרא אזלת - לא נשך איכא ולא תרבות איכא!

אי בתר סוף אזלת - הרי נשך והרי תרבות!

אלא אמר רבא:

אי אתה מוצא: לא נשך בלא תרבות,

ולא תרבות בלא נשך.

ולא חלקון הפתוב אלא לעבור עליו בשני לאוין.

¹⁵¹ את מספר לא תתן לו בנשך ובתרבות לא תתן אכלך (ויקרא כה, לו)

2. ס, ב - סא, א

רס"י

אין לי. שיהא עובר אלא על לאו של נשך. בכסף ועל לאו של ריבית. באוכל מנין שהוא עובר על הלוואת פירות אף משום לאו דנשך תלמוד לומר. לא תשיך לאחיד נשך אוכל ומקרא זה בלוח נאמר מדלא כתיב לא תשוך לאחיד והראשון נאמר במלוח דכתיב לעיל מיניה אל תקח מאתו וגוי ומיהו שמעת מינה מיהא דשיך לשון נשך באוכל:

רבית בכסף מנין. שעובר אף בלאו שני של רבית:

ת"ל. בלוח נשך כסף אם אינו ענין לגופו לחייבו על לאו של נשך שהרי כבר נאמר בראש המקרא לא תשיך ובסופו נאמר כל דבר אשר ישך תנהו ענין לרבית כסף והשתא דשמענין מלא תשיך בין כסף ובין אוכל אייתרו תרוייהו נשך כסף ונשך אוכל לחייב את הלוח על לאו של רבית על שניהן:

אין לי. שעובר על שני לאוין בין בכסף ובין באוכל אלא לוח:

רבינא אמר לא נשך באוכל ולא רבית בכסף צריכי קרא. למיגמר במלוח מן הלוח דבגופו כתיבי כדמפרש ואזיל:

כדקאמרת. נשך קאי אכסף ומרבית אוכל:

והא תנא נאמר נאמר קאמר. ומגזרה שוה נפקא ליה והיכי פליג אמורא אתנא ואמר דמגופיה יליף:

הכי קאמר תנא אילו לא נאמר קרא. בדרך הנשמע לשניהם אע"פ כן הייתי לומדו בגזירה שוה והשתא גזירה שוה לא צריך להכי:

תנו רבנן:

"את כסף לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלה" (ויקרא כה, לו),

אין לי אלא נשך בכסף, ורבית באוכל. נשך באוכל מנין?

תלמוד לומר: "נשך אכל"¹⁵² (דברים כג, כ).

רבית בכסף מנין?

תלמוד לומר: "נשך כסף" (דברים כג, כ).

סא, א **אם אינו ענין לנשך כסף,**

שהרי כבר נאמר: "לא תשיך לאחיד" (דברים כג, כ) - **תנהו ענין לרבית כסף.**

אין לי אלא בלוח, במלוח מנין?

נאמר "נשך" בלוח, ונאמר "נשך" במלוח.

מה "נשך" האמור בלוח לא חלקת בו בין בכסף בין באוכל, בין בנשך בין ברבית,

אף "נשך" האמור במלוח לא תחלוק בו בין בכסף בין באוכל, בין בנשך בין ברבית.

מנין לרבות כל דבר?

תלמוד לומר: "נשך כל דבר אשר ישך" (דברים כג, כ).

רבינא אמר:

לא נשך באוכל ולא רבית בכסף צריכי קרא,

דאי כתיב: "את כסף לא תתן לו בנשך ואכלה במרבית" - כדקאמרת,

השתא דכתיב: "את כסף לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלה" -

קרי ביה הכי: "את כסף לא תתן לו בנשך ובמרבית, בנשך ובמרבית לא תתן אכלה".

והא תנא "נאמר" "נאמר" קאמר!

הכי קאמר: אילו לא נאמר קרא, הייתי אומר גזירה שוה,

עכשיו שנאמר קרא גזירה שוה לא צריך.

אלא גזירה שוה למה לי?

ל"נשך כל דבר אשר ישך" (דברים כג, כ) דלא כתב במלוח.

3. סא, א-ב

רס"י

למה לי לאו ברבית לאו בגזל
 כו'. ילמדו זה מזה שבכולן
 חסרון ממון שמחסר את חבירו:
דאפילו בלוה אסר רחמנא. וגזר
 עליו שלא יתנו ואיכא למימר
 חידוש הוא שחידשה תורה בזו
 ולא שאסר לחסר את חבירו
 בדרך אחרת דהא אזהרת לוח
 לאו משום דמחסר הוא:

מה להנך דלא מדעתיה. אונאה
 לא ידעי ביה גזל על כרחיה
 שקל:

תאמר ברבית דמדעתו. נותן לו:
שכן אין דרך מקח וממכר.
 תאמר באונאה שהיא דרך מקח
 וממכר ויש בני אדם שצריכין
 לחפץ וקונין ביותר משווי:

לא לכתוב בגזל ותיתי מהנך.
 דכי פרסת מה לרבית שכן חדוש.
 תאמר בגזל אונאה תוכיח מה
 לאונאה שכן לא ידע דמחיל.
 תאמר בגזל דידע ואיכא למימר
 דמייאש ומחיל רבית תוכיח
 וחזר הדין הצד השוה שבהן
 שמחסרו ממון אף אני אביא
 גזל:

לכובש שכר שכיר. דלא מטא
 לידיה ולא מחסר ליה:
ובעניינא דשכירות כתיב. לאו
 דגזל לא תעשוק ולא תגזול וכל
 עושק כבישת שכר שכיר הוא:

לא תגנובו דכתב רחמנא למה
 לי. לילף מרבית ואונאה שהרי
 מחסרו ממון לא תגנוב דעשרת
 הדברות לא קמיבעיא ליה
 דאזהרה לגנוב נפשות הוא
 כדאמרינן בסנהדרין (דף פו.):

למיקט. לצער:
על מנת לשלם תשלומי כפל.
 שרוצה להחנותו ויודע בו שלא
 יקבל:

לאו דמשקלות. לא תעשה עול
 וגוי (ויקרא יט):

לטומן משקלותיו. המנה או
 הפרס טומן במלח להכבידו
 וכשהוא לוקח במשקל לוקח
 באלו:

אמר רבא:

למה לי דכתב רחמנא: לאו ברבית,

לאו בגזל,

לאו באונאה!

צריכי, דאי כתב רחמנא לאו ברבית - משום דחידוש הוא, דאפילו בלוה אסרה רחמנא.
 ואי כתב רחמנא לאו בגזל - בעל כרחיה, אבל אונאה אימא לא,
 ואי כתב רחמנא לאו באונאה, משום דלא ידע דמחיל.

חדא מחדא - לא אתיא,

תיתי חדא מתרתיה!

הי תיתי?

לא לכתוב רחמנא: לאו ברבית ותיתי מהנך - מה להנך שכן שלא מדעת, תאמר ברבית דמדעתיה!

לא לכתוב רחמנא: לאו באונאה ותיתי מהנך - מה להנך שכן אין דרך מקח וממכר בכך!

אלא, לא לכתוב רחמנא: לאו בגזל ותיתי מהנך,

דמאי פרסת?

מה לרבית שכן חידוש - אונאה תוכיח!

מה לאונאה שכן לא ידע ומחיל - רבית תוכיח!

וחזר הדין,

לא ראי זה פראי זה,

ולא ראי זה פראי זה,

הצד השוה שבהן: שכן גוזלו,

אף אני אביא: גזל!

אמרי:

הכי נמי,

אלא לאו בגזל - למה לי?

לכובש שכר שכיר.

כובש שכר שכיר בהדיא פתיב ביה: **"לא תעשק שכיר עני ואביון"**¹⁵³ (דברים כד, יד)!

לעבור עליו בשני לאוין.

ולוקמה ברבית ואונאה, ולעבור עליו בשני לאוין!

דבר הלמד מעניינו,

סא,ב ובעניינא דשכיר כתיב.

"לא תגנובו"¹⁵⁴ (ויקרא יט, יא) דכתב רחמנא - למה לי?

לכדתניא:

"לא תגנובו"¹⁵⁵ על מנת למיקט,

"לא תגנובו" - על מנת לשלם תשלומי כפל.

אמר ליה רב יימר לרב אשי:

לאו דכתב רחמנא במשקלות¹⁵⁶ (ויקרא יט, לה) - למה לי?

אמר ליה:

לטומן משקלותיו במלח.

הינינו גזל מעליא הוא!

¹⁵³ לא תעשק שכיר עני ואביון מאחיה או מגדך אשר בארצה בשעריך

¹⁵⁴ לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו

¹⁵⁵ תיקון גירסה על פי כתבי יד, תוספתא, רשי, מסורת הש"ס ועוד.

¹⁵⁶ לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה

ר"י

משעת עשייה. משעת הטמנה ואפילו לא שקל בהן:
לא ימדוד לאחד בימות החמה כו'. אחין הבאין לחלוק את השדה לא ימדוד המודד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים באותו החבל מפני שהחבל לח בימות הגשמים ומתפשט כל צרכו ובימות החמה מתוך יובשו הוא נגמד וכיף:
משורה. מדת הלח היא:
ירתיח. אשקומ"א בלעז שממלא את המדה כשמוציא את היין ולאחר זמן נמצאת חסרה:

לעבור עליו משעת עשייה.

תנו רבנן:

"לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה" (ויקרא יט, לה).

"במדה" - זו מדידת קרקע.

שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים.

"במשקל" - שלא יטמין משקלותיו במלח.

"ובמשורה" - שלא ירתיח.

והלא דברים קל וחומר:

ומה משורה שהיא אחד משלשים ושלשה בלוג הקפידה עליו תורה,

קל וחומר להין,

וחצי הין,

ושלישית ההין,

ורביעית ההין,

ולוג,

וחצי לוג,

ורביעית הלוג."

4. סא, ב

רפ"י

יצאת מצרים גבי רבית.
 בפרשת בהר סיני :
גבי משקלות. בקדושים תהיו :
שהבחנתי במצרים. הרי שבאו עשרה רווקים על מצרית אחת ונתעברה מהן בעשר עבורין עשר בכורות שהן בכורות של אביהן. כולן מתו :
תולה מעותיו בכרי. מלוח מעותיו לישראל ברבית ואומר של נכרי הם :
קלא אילן. צבע הדומה לתכלת ורחמנא אמר (במדבר טו) פתיל תכלת ותכלת דמיו יקרים שצבוע בדם חלזון שאינו עולה מן היס אלא אחת לשבעים שנה :
סורא דפרת. סורא היושבת על נהר פרת ואין זו סורא סתם :
גבי שרצים. בויהי ביום השמיני כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים :
אלא בשביל דבר זה. כדמפרש לקמיה שהן מעולים ונאים ואינן נמאסים בשקצים הללו להכי כתב לשון עילוי שמעלה גדולה היא אצלם :

אמר רבא:

למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים ברבית¹⁵⁷ (ויקרא כה, לו-לה)?
 יציאת מצרים לגבי יציאת¹⁵⁸ (במדבר טו, לו-מא)?
 יציאת מצרים במשקלות¹⁵⁹ (ויקרא יט, לה-לו)?
 אמר הקדוש ברוך הוא:

אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור, אני הוא שעתידי לפרע ממי שתולה מעותיו בגוי.
 ממני שטומן משקלותיו במלח, ממני שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא.

רבינא איקלע לסורא דפרת.

אמר רב חנינא מסורא דפרת לרבינא:

יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים¹⁶⁰ (ויקרא יא, מג-מה) למה לי?
 אמר ליה אמר הקדוש ברוך הוא:

אני הוא שהבחנתי בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור, אני עתיד לפרע ממי שמערב קרבי דגים טמאין בקרבי דגים טהורין ומוכרין לישראל.

אמר ליה: אגא "המעלה" קא קשיא לי;

מאי שנא הכא "המעלה" דכתב רחמנא?

אמר ליה:

לכדתנא דבי רבי ישמעאל:

"אמר הקדוש ברוך הוא:

אילמלא (לא) העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל דבר זה, שאין מטמאין בשרצים דיו".

אמר ליה: ומי נפיש אגרייהו טפי מרבית ומציצית וממשקלות!?

אמר ליה:

אף על גב דלא נפיש אגרייהו טפי, מאיסי למכלינהו.

¹⁵⁷ לו את כסף לא תתן לו בנשף ובמרבית לא תתן אקלה. לח אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ פנעו להיות לכם לאלהים

¹⁵⁸ לו ויאמר ה' אל משה לאמור. לח דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם יציאת על פני בגדיהם לדרתם ונתנו על יציאת הכנף פתיל תכלת. לט והיה לכם לציצית וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. מ למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם. מא אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני ה' אלהיכם

¹⁵⁹ לח לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשהורה. לו מאוני צדק אבני צדק איתת צדק והיו צדק והיו לכם אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים

¹⁶⁰ מג אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם. מד מי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדושים מי קדוש אני ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ. מה מי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים והייתם קדושים מי קדוש אני:

5. טא, ב

רש"י

עד השתא. המלוה סלע בחמשה דינר:
 של תורה. דרך הלואה:
 עד כאן יכין רשע וילבש צדיק.
 שאם מת והניח לבניו מעות של רבית אין חייבין להחזיר ועל זה נאמר יכין רשע וילבש צדיק והכי תניא לה בתוספתא:
 ע"כ ותו לא. בתמיה כ"ש דרבית דרבנן אין הבן חייב להחזיר:
 אפילו ע"כ. דרבית דאורייתא הוא:
 יכין. האב שהוא רשע וימות ולא יהנה והבן שהוא צדיק אינו חייב להחזיר:
 ע"כ רבית קצוצה. וכופין אותו ב"ד להחזיר אם תובעו בחייו:

ואיזהו תרבות?

המרבבה בפירות.

ביצד?

לקח הימנו חטים דינר זקב הפור,

וכן השער.

עמדו חטין בשלשים דינרים,

אמר לו: תן לי חטין, שאני רוצה למוכרו וליקח בהו יין.

אמר לו: הרי חטין עשויות עלי בשלשים, והרי לך אצלי בהו יין, ויין אין לו.

אטו כל הני דאמרינן עד השתא לאו רבית הוא?!

אמר רבי אבהו:

עד כאן - של תורה,

מכאן ואילך - של דבריהם.

וכן אמר רבא:

עד כאן - של תורה,

מכאן ואילך - של דבריהם.

"עד כאן" "יכין רשע וילבש צדיק"¹⁶¹ (ע"פ איוב כז, ז).

עד כאן ותו לא?!

אלא:

אפילו "עד כאן": "יכין רשע וילבש צדיק".

עד כאן - רבית קצוצה,

מכאן ואילך - אבק רבית.

6. סא, ב - סב, א

רפ"י

וחי לא יחיה. סיפיה דקרא מות יומת דמיו בו יהיה:
מגופיה דקרא. דבנשך נתן דיחזקאל נפקא ליה בהדיא מדכתוב דמיו בו יהיה הוקשו לשופך דם כלומר דמים ששפך שהעני את חברו ומת ברעב עליו ישובו:
וחי אחיד עמד. רישיה דקרא ברבית קאי אל תקח מאתו וגו':
אם ישתו שניהם ימותו. בצמא שאין מספיק לשניהם:
ואם ישתה האחד מגיע לישוב. וימצא מים:
עמד. חייך קודמין:
אינהו הוא דאין חייבין להחזיר. כדתרצה רבה בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיב.) וחי אחיד עמד לדידיה הוא דאזהריה רחמנא אהדר ליה דניחא בהדך דסיפיה דקרא ארישיה קאי אל תקח ואם לקחת חוזר אבל לבריה לא אזהר:
בדין הוא כו'. כרבי יוחנן דהאי וחי אחיד לכדרי"ע:
המסוים. שניכר שהוא גזל ואביהם נזכר בה לקלון:

אמר רבי אלעזר:

רבית קצוצה - יוצאה בדיינין.

אבך רבית - אינה יוצאה בדיינין.

רבי יוחנן אמר:

אפילו רבית קצוצה נמי - אינה יוצאה בדיינין.

אמר רבי יצחק:

מאי טעמא דרבי יוחנן?

דאמר קרא: **"בנשף נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה את כל התועבות האלה עשה"**¹⁶² (יחזקאל יו

למיתה - ניתן,

לא - להשבון.

רב אדא בר אהבה אמר:

אמר קרא:

"אל תקח מאתו נשף ותרבית ויראת מאלהיה"¹⁶³ (ויקרא כה, לו),

למזורא - ניתן,

ולא - להשבון.

רבא אמר:

מגופיה דקרא שמייע ליה:

"מות יומת דמיו בו יחיה" (יחזקאל יח, יג) הוקשו מלוי רבית לשופכי דמים,

מה שופכי דמים - לא ניתנו להשבון,

אף מלוי רבית - לא נתנו להשבון.

אמר רב נחמן בר יצחק:

מאי טעמא דרבי אלעזר?

דאמר קרא:

"וחי אחיד עמד" (ויקרא כה, לו) - אהדר ליה כי היכי דניחא. **סב, א**

ורבי יוחנן, האי **"וחי אחיד עמד"** מאי עביד ליה?

מבעי ליה לכדתנא:

"שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהו קיתון של מים,

אם שותין - שניהם מתים,

ואם שותה אחד מהן - מגיע לישוב.

דרש בן פטורא:

מוטב שישתו שניהם וימותו, ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו.

עד שבא רבי עקיבא ולימד:

"וחי אחיד עמד" - חייך קודמים לחיי חברך."

מיתיבי

"הניח להם אביהם מעות של רבית,

אף על פי שיודעים שהן של רבית - אינן חייבין להחזירו."

הא אביהן - חייב להחזיר!

בדין הוא דאבוהון נמי לא מיתיב להחזיר,

ואידי דקא בעי למתני ספא:

"הניח להן אביהן פרה וטלית וכל דבר המסוים - חייבין להחזיר, מפני כבוד אביהם,"

תני נמי רישא בדידהו.

¹⁶² בנשף נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה את כל התועבות האלה עשה מות יומת דמיו בו יחיה

¹⁶³ אל תקח מאתו נשף ותרבית ויראת מאלהיה וחי אחיד עמד

והני, מפני "כבוד אביהם" מי מחייבי?!

קרי פאן: "ונשיא בעמך לא תאר" ¹⁶⁴ (שמות כב, כו) - בעושה מעשה עמך!

כדאמר רבי פנחס משמיה דרבא:
בשעשה תשובה,
הכא נמי בשעשה תשובה.

אי עשה תשובה, מאי בעי גביה?

שלא הספיק להחזיר עד שמת.

מיתבי:

"גזלניו ומלוו רבית, אף על פי שגבו - מחזירין".

"גזלניו", מאי "אף על פי שגבו" איכא?

אי גזול - גזול,

אי לא גזול - "גזלניו" קרית להו?!

אלא אימא: "גזלניו", מאי ניהו? מלוו רבית, "אף על פי שגבו - מחזירין"!

תנאי היא,

דתנאי:

"דבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב:

פוטרין את המלוה,

ואת הערב,

מפני שיש בהן "קום עשה".

מאי "קום עשה"? לא משום דאמרינן להו קומו אהדורו,

מכלל דתנא קמא סבר לאו בני אהדורי ניהו.

לא, מאי "קום עשה"? לקרוע שטרא.

מאי קסבר?

אי קסבר: שטר העומד לגבות כגבוי דמי, הא עבדו איסורייהו.

ואי לאו - כגבוי דמי, הא לא עבוד ולא פלוס!

לעולם קסבר: שטר העומד לגבות - לאו כגבוי דמי,

והא קא משמע לן: דשומא מילתא היא.

הכי נמי מסתברא,

דתנן:

"ואלו עוברים ב"לא תעשה": המלוה,

והלווה,

הערב,

והעדים" (בבא מציעא עה:).

בשלמא כולהו עבוד מעשה, אלא "עדים" מאי עבוד?

אלא לאו שמע מינה: דשומא מילתא היא.

שמע מינה.

רש"י

דרבי פנחס. בסוף חומר בקודש
(תגיגה דף כו.).

גזלניו קרית להו. בתמיה:

פוטרין את המלוה ואת הערב.

מן לא תעשה ומלקות:

מפני שיש בהן קום עשה. והוה

ליה לאו הניתק לעשה:

קומו אהדורו. מה שגביתם וזהו

נתקו לעשה כדאמרינן אל תקח

ואם לקחת החזר וחי אחיך:

לאו בני אהדורי ניהו. וחי

אחיך לכדריע:

לא. לעולם אימא לך אם גבה

דברי הכל אינו מתוקן בחזרה

מן המלקות דאין כאן ניתק

לעשה והאי דתני פטורין בשלא

גבו דהתם לא הואי אלא שומא

בעלמא ששמו עליו נשך על ידי

תנאי ואתו רבי נחמיה ורי

אלעזר למימר דלא תשימון עליו

נשך דקאמר רחמנא לאו

אשומא גרידתא קפיד אלא

אשומא הבא לידי גיבוי וכל

כמה שלא גבו איכא קום עשה

לקרועי שטרא והשתא קפריך

ואזיל לפרושי שינויא מאי

קסבר כו':

כגבוי דמי. שהרי שיעבד לו

קרקעותיו על הקרן ועל הרבית:

עבדו לאיסורייהו. וקריתו

הויא השבתו ואם גבו נמי הו

מחייבי ליה לאהדורי:

לא עבד כלום. ומאן פליג

עלייהו:

לעולם לאו כגבוי דמי. ואשומא

גרידתא מחייב ליה תנא קמא:

דתנן כו'. ואי אמרת לא מחייבי

עד דגבו בשלמא כולהו עבדי

מעשה בגבייתו מלוה גובה מן

הערב והערב מן הלוח הלוח נתן

ביד המלוה ועבר בלא תשיך

(דברים כג) אלא עדים מאי

עבוד:

אלא לאו משום שומא. הלכך

מלוה וערב נמי מתחילתן חייבין

משום שומא:

7. סב, א-ב

רפ"י

בדיניהם. של אומות שלא נאסר להם רבית:
מוציאין מן הלוח למלוח. אם אין לו משכון ע"י שביניהם כגון רבית קצוצה:
בדיניהם. אם גבה מחזירין לו כרי אלעזר ולקמיה פריד ליה מאבק רבית דבדיניהם מוציאין ובדיניהם אין מחזירין:
כל שבדיניהם אין מוציאין. מפרש לקמן:
ובדיניהם אין מחזירין. את העודף ביוקר שהוקירו החטים בשעת תשלומין דהא אבק רבית הוא:
אינהו בתורת פקדון אתו לידיה. אינהו כי מגבו סאה בסאה מן הלוח למלוח לאו בתורת רבית קא מגבו ליה אלא בתורת פקדון הוא בעיניהם דהא סאה מסר לו בידו וכי אמר רב ספרא למילתיה הכי אמרה:
כל שבדיניהם מוציאין בתורת רבית. בדיניהם מחזירין:
משכנתא בלא נכיתא. מלוח מעות על הכרם ואוכל את הפירות ואינו פוסק לנכות לו מן החוב כלום בשביל אכילתו ואוכל בתורת רבית:
דבדיניהם מוציאין. אם אכל הלוח הפירות משמשכנה:
ובדיניהם אין מחזירין. דאבק רבית הוא כיון דזימנין שאין עושים פירות שהכרמים לוקין אין זו רבית קצוצה:
אינהו נמי כי אפקי ליה. סברי דבתורת זביני אתו הנך פירות לידיה דלוקח דכל זמן שלא פרע לו מעותיו הכרם מכור לו עד זמן שפסקו ביניהם שיכול לפדותה והוא הדין דמצי לאתוביה נמי מאבק רבית דהמרבה בפירות דמתניתין אלא הא שינויא נמי אית ליה לשנויי בתורת זביני אתו לידיה:
מאי אתא לאשמועינן. הי ניהו דבדיניהם אין מוציאין והוא רבית ובדיניהם אין מחזירין:
רבית מוקדמת ורבית מאוחרת. בשלחי מתניתין (דף עה:) קתני לה והא בתורת רבית יהיב ליה ובדיניהם אם לא נתן אין מוציאין שהרי לא פסק עמו:

אמר רב ספרא:
כל שאילו בדיניהם - מוציאין מלוח למלוח,
בדיניהם - מחזירין ממלוח ללוח.
כל שאילו בדיניהם - אין מוציאין מלוח למלוח,
בדיניהם - אין מחזירין ממלוח ללוח.
אמר ליה אביי לרב יוסף:
וכללא הוא!?
והרי סאה בסאה דבדיניהם מוציאין מלוח למלוח, ובדיניהם אין מחזירין ממלוח ללוח!

אמר ליה:
אינהו בתורת פקדון אתא לידיה.

אמר ליה רבינא לרב אשי:
והרי משכנתא בלא נכיתא,
דבדיניהם - מוציאין מלוח למלוח,
ובדיניהם - אין מחזירין ממלוח ללוח. **סב,ב**

אמר ליה:
אינהו בתורת זביני אתא לידיהו.
אלא, "כל שאילו בדיניהם" דקאמר רב ספרא מאי אתא לאשמועינן!

הכי אתא לאשמועינן:
כל שאילו בדיניהם - מוציאין מלוח למלוח,
בדיניהם - מחזירין ממלוח ללוח,
ומאי ניהו? ברבית קצוצה, וכדרי אלעזר.
"כל שאילו בדיניהם - אין מוציאין,
בדיניהם - אין מחזירין"?
רבית מוקדמת, רבית מאוחרת.

8. סב, ב - סג, א

רפ"י

וכי אין לו יין מאי הוי. אחר שיצא השער לין והוא חייב לו החטין או המעות הרי הוא כפוסק עמו עכשיו על היין:

אין פוסקין על הפירות. ליתן לו מעות בכור חטין ולומר לו תנהו לי לסוף זמן גדול ואפילו יש שנותנין אותו עכשיו בכך בתחילת הקציר אין זה שער עד שיצא שער מפורסם וקבוע בשוקי העיר בכך:

אע"פ שאין לזה. המוכר:

יש לזה. לאיש אחר ויכול לקנותו עכשיו בדמים שקיבל:

מתניתין בבא לחוב בדמיהן עסקינן. שלא נתן לו זה המוכר ללוקח דמי החטין שחייב לו שיחזור ויקבלם הימנו בשביל היין אלא בא לעשות עליו דמי החטין חוב ולפסוק על החוב יין וכך אמר לו אני מקבל עלי חייטך בלי דינר כמו שאתה יכול למוכרו והרי לך אצלי בהן יין כשער של עכשיו דאי הוה ליה יין הוה קנוי לו מעכשיו ואי אייקר ברשותיה אייקר אבל אין לו והוא לא קיבל עכשיו מעות שנוכל לומר יכול הוא לקנותו בדמים שקיבל נמצא שאינם אצלו אלא בהלואה בעלמא:

דתניא. שיש הפרש בין נותן מעות לבא עליו בחובו:

ואני אעלה לך. החטים כל שנים עשר חדש אף אם יתעלו דמיהן אקבל עלי העילוי ואתנם לך בדמים הללו:

דלא כאיסרו הבא ליזו דמי. שאין זה דומה לנותן איסר בשעה שפוסק דאיכא למימר יקנה לו עכשיו בשוק במעות שקיבל:

אפילו יש לו יין נמי. דהאי תנא בעומד על גורנו קאמר דיש לו חטין ואפילו הכי אסר:

כדתני רב ספרא. ולא בפוסק עמו בתחילה על החטין:

שאני נותן לך. כשער של עכשיו ונתנם לו:

וחזר ולקחן ממנו בכ"ד סלעים. דאזיל גביה סלע שהמנה כ"ה סלעים והוא היה דחוק למעות ולא יכול להמתין ליום השוק:

מותר. שהרי לא העלה לו דמי החטים יותר מדמיהן בשכר המתנת המעות והאי הוא דאזיל גביה:

וחזר ולקחן ממנו בדינר זהב. מתניתין כי קאמר לקח הימנו חטים במלוה קאי וכבא לתובעו אמר לו תן לי מעותי שאני לוקח בהן יין אמר לו הרי מעותיך עשויות עלי בדמי שלשים דינרין יין ויין אין לו:

ואי הוה ליה חמרא. זווי יהיב ליה מעיקרא ופירי שקיל מיניה ולא דמי לרבית אבל משקל מיניה זווי אסור דדינר זהב יהיב ליה וקא שקיל מיניה תלתין:

הא בדינר זהב הכור וכן השער קתני. ואם כדבריך כשלקחן בדינר זהב היה השער שלשים והאי דאזיל גביה דאי השער בדינר זהב וזה העלם עליו שלשים דינר מעיקרא אוקמינהו ברבית בשביל המתנתו:

"ביצד? לקח הימנו חטים בדינר זהב הכור וכן השער עמדו חטין בשלשים דינרים, אמר לו: תן לי חטיי, שאני רוצה למוכרו וליקח בהן יין. אמר לו: הרי חטיף עשויות עלי בשלשים, והרי לך אצלי בהן יין, ויין אין לו".

וכי אין לו יין מאי הוי?

והתניא:

"אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער,

יצא השער - פוסקין,

אף על פי שאין לזה, יש לזה!"

אמר רבה:

מתניתין בבא לחוב דמיהן עסקינן,

וכדתניא:

"הרי שהיה נושה בחבירו מנה, והלך ועמד על גורנו,

ואומר: 'תן לי מעותי, שאני רוצה ליקח בהם חטים.

אמר לו: חטים יש לי שאני נותן לך, צא ועשה עלי בשער של עכשיו,

ואני אעלה לך כל שנים עשר חדש".

אסור, דלאו כאיסרו הבא ליזו דמי.

אמר ליה אב"י:

אי דלא כאיסרו הבא ליזו, מאי איריא "אין לו"? אפילו יש לו נמי!

אלא, אמר אב"י:

מתניתין כדתני רב ספרא ברבית דבי רבי חייא,

דתני רב ספרא ברבית דבי רבי חייא:

"יש דברים שהם מותרין, ואסורין מפני הערמת רבית.

ביצד?

אמר לו: הלוני מנה.

אמר לו: מנה אין לי, חטין במנה יש לי שאני נותן לך.

נתן לו חטין במנה,

וחזר ולקחו הימנו בעשרים וארבע סלע - מותר,

ואסור לעשות בן מפני הערמת רבית".

הכא נמי, כגון דאמר: הלוני שלשים דינרים,

אמר לו: שלשים דינרים אין לי, חטין בשלשים דינרים יש לי שאני נותן לך.

נתן לו חטין בשלשים דינרים, וחזר ולקחם הימנו בדינר זהב.

אי אית ליה חמרא ללוה דיהיב ליה בשלשים דינר - פירא הוא דקא שקיל מיניה, ולית לן בה.

ואי לא - כיון דלית ליה חמרא ודאי משקל זווי מיניה, מחזי כרבית.

אמר ליה רבא:

אי הכי, "תן לי חטיי", דמי חטיי מבעי ליה!

תני: דמי חטיי".

"שאני מוכרו", ששמכרתים לך' מבעי ליה!

תני: "שמכרתים לך".

"הרי חטיף עשויות עלי בשלשים דינרין,"

מעיקרא נמי הכי אוקמינהו עילויה!

הכי קאמר ליה: בדמי חטיף שעשית עלי בשלשים דינר, הרי לך אצלי בהן יין, ויין אין לו".

והא: **"בדינר זהב הכור, וכן השער" קתני!**

אלא אמר רבא:

סג,א

כי שכיבנא רבי אושעיא נפק לוותי, ^דמתרצנא מתניתין כוותיה.

דתני רבי אושעיא:

"הרי שהיה נושה בחבירו מנה,

והלך ועמד על גורנו ואמר: תן לי מעותי, שאני רוצה ליקח בהן חטין.

ואמר: חטין יש לי שאני נותן לך, צא ועשאו עלי בשער של עבשיו.

הגיע זמן חטין למכור, אומר לו: תן לי חטין, שאני רוצה למוכרו וליקח בהו יין.

אמר לו: יש לי יין שאני נותן לך, צא ועשאו עלי בשער של עבשיו.

הגיע זמן יין למכור, ואמר לו: תן לי ייני שאני רוצה למוכרו וליקח בו שמן.

אמר לו: שמן יש לי שאני נותן לך, צא ועשהו עלי בשער של עבשיו.

בולם, אם יש לו - מותר,

אין לו - אסור".¹⁶⁵

רפ"י

כי שכיבנא ר' אושעיא נפיק

לוותי. כשאמות ר' אושעיא יצא

לקראתי:

דמתרצנא מתניתין כוותיה.

שאני רגיל לתרץ משניות שסתם

רבי כברייתא שסתם הוא

ודכוותיה אמר רבא בהגוזל

בתרא (בי"ק דף קיא:):

הגיע זמן חטין למכור.

שנתייקרו ודרך אוצרותיהן

למוכרן מעתה:

יש לו מותר. ולא אמרינן דלאו

כאיסרו הבא לידו היכא דיש לו

דזכי בהו האי מהשתא ואעייג

דלא משיך כי מוקרי ברשותיה

מוקרי ולא הוי רבית הואיל

ואם בא לחזור. קאי עלייהו במי

שפרע ומיהו היכא דאין לו לאו

כאיסרו הבא לידו הוא דהיכא

דיהיב ליה זוזי פוסק ואעייג

שאין לו דיכול זה לקנותו

במעות שקיבל דחטין מצויין לו

הואיל ויצא השער אבל זה אין

בידו במה יקנה ודמי לרבית:

¹⁶⁵ גירסת הדפוס: ומאי "לקח"? לקח בהלואתו. רשי ד"ה ומאי לקח לא גורס, ויש ראשונים שכן גרסו.

9. סג, א

רס"י

ומאי לקח. דקתני במתניי לקח בהלואתו שהיה נושה בו דינר זהב ולי נראה דלא גרסינן ליה ופירוש משובש הוא שנתלה בספר לפי שראה ברבי אושעיא נושה בחבירו מנה דשמעינן מינה דאי הוה יהיב ליה השתא זוזי אפילו אין לו נמי שרי שבש מתניתין ופירשה בלוקח בהלואתו ולא היא לא מבעי לשבושי מתניתין בהכי דר' אושעיא משום חטין קמאי נקיט ליה ולמימר דיש לו מותר אע"ג דלאו כאיסרו הבא לידו וכי אין לו אסור הואיל ולא בא איסרו לידו אבל מתניתין כי תנא אין לו גבי יין תנא שמחמת הלואה בא עליו שהיו כבר דמי החטין מלוה עליו אבל גבי חטין לא תנא איסורא ואפילו אין לו שרי דאיסרו בא לידו ושפיר תני בה לקח: **מעמידין מלוה.** שיש לו על חבירו: **על גבי פירות.** לפסוק עליהם פירות כשער של עכשיו כל ימות השנה: **ולא אמרינן לא כאיסרו הבא לידו.** כדתני רבי חייא דאמר לעיל אפילו יש לו אסור:

ושמע מינה והוא שיש לו. אבל אין לו אין מעמידין מלוה אבל פוסקין על ידי נתינת מעות כדקתני מתניי (לקמן דף עב:). יצא השער פוסקין ואוקימנא מתניתין כדתני רבי אושעיא: **ושמע מינה.** מדקתני הגיע זמן חטין למכור שם לו החטין בדמים בשער של עכשיו ביוקר ופוסק יין כשער של עכשיו בזול שמע מינה איתא לדרבי ינאי דאמר פסק על הפירות והגיע זמנו למכור ובא ותבעו ואין לו מקבל הימנו הדמים כשער של עכשיו דמה לי מקבל הן עצמן ומה לי דמיהן: **עושין אמנה בפירות.** נותנין מעות באמנה כשער של עכשיו שיוצא בשוק ע"מ לקבל פירות אפילו יוקירו חטין: **ואין עושין אמנה.** לפסוק על הפירות כדי לקבל דמים לכשיוקירו דכיון דזוזי יהיב וזוזי שקיל מחזי כרביתא: **אם יש לו מותר.** מהא דרבי אושעיא קא מותיב והכא דמים קא מקבל ששם עליו דמי החטין ומקבל היין ששורה יותר ממה שנתן ומתחילה לא קנה יין ממנו והרי הוא כמקבל מעות דמי החטים: **בשמשך.** הימנו החטים מתחילה דדמי החטין דידיה קא מקבל דברשותיה אייקר דמשעה שמשך כלתה לה תורת הלואה וקיבל חובו וכן בכולן:

שיחד לו קרן זוית. ואשמעינן דיחוד מילתא היא: **הא מני.** דקתני יש לו מותר: **רבי יהודה היא דאמר צד אחד ברבית מותר.** רבית שאינה על ידי הלואה אלא ע"י מכר ופעמים שבאה על ידי רבית כגון זו אם יוקרו הפירות וישלם דמים יש כאן רבית ואם לא ישלם דמים אלא פירות שפסק הוא עמו אין כאן רבית היינו צד אחד ברבית פעמים יש רבית ופעמים אין רבית שהרי אינו פוסק עמו ע"מ לשלם דמים אלא פירות: **ועשה שדהו מכר.** אם אין אני נותן לך מכאן עד יום פלוני הרי השדה שלך: **בזמן שהמוכר אוכל פירות.** בתוך הזמן מותר: **לוקח אוכל פירות אסור.** שמא לא יבוא לידו מכר שיחזיר לו מעותיו ונמצא שבהלואה היו אצלו וזה אוכל פירות ברבית: **בייתוס בן זונין:** **מאי בינייהו.** במאי קמיפלגי:

[תני רבי אושעיא:

"הרי שהיה נושה בחבירו מנה, והלך ועמד על גורנו ואמר: תן לי מעותי, שאני רוצה ליקח בהן חטין. ואמר: חטין יש לי שאני נותן לך, צא ועשאן עלי בשער של עכשיו. הגיע זמן חטין למכור, אמר לו: תן לי חטין, שאני רוצה למוכרו וליקח בהן יין. אמר לו: יש לי יין שאני נותן לך, צא ועשאן עלי בשער של עכשיו. הגיע זמן יין למכור, ואמר לו: תן לי ייני שאני רוצה למוכרו וליקח בו שמן. אמר לו: שמן יש לי שאני נותן לך, צא ועשהו עלי בשער של עכשיו. בנולם, אם יש לו - מותר, אין לו - אסור"¹⁶⁶].

אמר רבא:

שמע מינה: מדרבי אושעיא תלת: שמע מינה: דמעמידין מלוה על גבי פירות. ולא אמרינן: דלא כ"איסרו הבא לידו" הוא. ושמע מינה: הוא דיש לו. ושמע מינה: איתא לדרבי ינאי, דאמר רבי ינאי: מה לי הן מה לי דמיהן. דאמר: רב אמר: עושין 'אמנה' בפירות, ואין עושין 'אמנה' בדמים. ורבי ינאי אמר: מה לי הן, ומה לי דמיהן.

מיתבי:

"בנולם, אם יש לו - מותר"!

אמר רב הונא אמר רב:

בשמשך.

אי בשמשך צריכא למימר?!

אלא כגון שיחד לו קרן זוית.

ושמואל אמר:

הא מני? רבי יהודה היא, דאמר: צד אחד ברבית - מותר.

דתנא:

"הרי שהיה נושה בחבירו מנה, ועשה לו שדהו מכר.

בזמן שהמוכר אוכל פירות - מותר.

לוקח אוכל פירות - אסור.

רבי יהודה אומר:

אף בזמן שהלוקח אוכל פירות - מותר.

אמר להם רבי יהודה:

מעשה בביתוס בן זונין שעשה שדהו מכר על פי רבי אלעזר בן עזריה.

לוקח אוכל פירות הוה!

אמר לו:

משם ראייה?!

מוכר אוכל פירות הוה, ולא לוקח."

מאי בינייהו?

¹⁶⁶ גירסת הדפוס: ומאי "לקח"? לקח בהלואתו. רשי ד"ה ומאי לקח לא גורס, ויש ראשונים שכן גרסו.

אָמַר אַבְיִי:

צַד אַחַד בְּרֵבִית אִיכָּא בִּינְיֵיהּ.

רַבָּא אָמַר:

רֵבִית עַל מְנַת לְהַחְזִיר אִיכָּא בִּינְיֵיהּ.

אָמַר רַבָּא:

הַשְּׁתָּא דְאָמַר רַבִּי יִנְאִי:

מַה לִּי הֵן וּמַה לִּי דְמִיָּהּ אֲמַרְיָנָן,

מַה לִּי דְמִיָּהּ וּמַה לִּי הֵן נְמִי אֲמַרְיָנָן, וּפּוֹסְקִין עַל שְׁעַר שְׁבֻשׁוּק, וְאָף עַל פִּי שְׂאִין לֹא.

אִיתִיבֵיהּ רַב פֶּפְא וְרַב הוּנָא בְּרִיהּ דְרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַבָּא:

כּוֹלָם, אִם יֵשׁ לֹא - מוֹתֵר,

אִם אֵין לֹא - אָסוּר!

אָמַר לָהּ:

הָתָם - הַלְוָאָה,

הַכָּא - זְבִינִי.

רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְאָמְרֵי תַרְוֵיהּ:

מַאי טַעְמָא אָמְרוּ רַבְנָן: "פּוֹסְקִין עַל שְׁעַר שְׁבֻשׁוּק וְאָף עַל פִּי שְׂאִין לֹא"?

דְאָמַר לֵיהּ: שְׂקִילָא טִיבוּתֵיהּ וְשִׁדְיָא אַחֲרֵיהּ, מַאי אֶהְיֵיתָ לִּי?

אִי הוּוּ לִי זֹזִי בְּיַדִּי הָהּ מְזַבְנִינָא בְּהִינִי וּבְשִׁילִי בְּזוּלָא.

אָמַר לֵיהּ אַבְיִי לְרַב יוֹסֵף:

אֵלָא מַעַתָּה, מוֹתֵר לְלוֹת סָאָה בְּסָאָה, מְשוּם דְמַצִּי אָמַר לֵיהּ: שְׂקִילָא טִיבוּתֵיהּ וְשִׁדְיָא אַחֲרֵיהּ,

דְאָמַר לֵיהּ: חֲטִי דְקִדְחִי בְּאֶכְלָבָא!

אָמַר לֵיהּ:

הָתָם - הַלְוָאָה,

הַכָּא - זְבִינִי.

אָמַר לֵיהּ רַב¹⁶⁷ אָדָּא בַר אַבְא לְרַבָּא:

וְהָא בְּעֵי לְמִיתֵב זֹזִי לְסַפְסִירָא!

אָמַר לֵיהּ:

דְקָא יְהִיב לֵיהּ נְמִי.

רַב אֲשִׁי אָמַר:

זֹזִי דְאִינְשֵׁי אִינְהוּ עֲבָדֵי לֵיהּ סַפְסִירוּתֵיהּ.

רַבִּי

צַד אַחַד. כִּי הָאֵי גוּוּנָא שְׂמָא יבֵּא לִידֵי רֵבִית שְׂמָא לֹא יבֵּא צַד הַפְּדִיָּה בֵּא לִידֵי רֵבִית צַד הַמְּכַר אֵינוּ בֵּא לִידֵי רֵבִית:

עַל מְנַת לְהַחְזִיר. דְרַבִּי יְהוּדָה גּוֹפִיָּה לֹא שְׂרִי אֲלֵא עִימָה לְהַחְזִיר שְׂאֵם לֹא יִהְיֶה מְכַר יַחְזִיר לוֹ פִּירוּת שְׂאֵכֵל וְאִפְּלוּ הַכִּי אֲסוּר תִּיִק דְּבִשְׁעַת אֲכִילָה קִאֲכִיל רֵבִית וְעַבְדִּיהּ לֹאִיסוּר:

הַשְּׁתָּא דְאָמַר רַבִּי יִנְאִי. גְּבִי פִּרְעוֹן הֵן וּדְמִיָּהּן שׁוּיָן דְּכִי הִיכִי דְהֵן מוֹתֵר דְמִיָּהּן נְמִי מוֹתֵר דְמָה לִי טוֹב אִם הֵם מְקַבֵּל יוֹתֵר מִמָּה שְׂדִמִּיָּהּן מְקַבֵּל:

מַה לִּי דְמִיָּהּן מַה לִּי הֵן נְמִי אֲמַרְיָנָן כּוּ'. בְּתַחֲלַת הַתַּנְאִי נְמִי שִׁצַּח הַשְּׁעַר פּוֹסֵק עִמּוֹ וְאֵעִיף שְׂאִין פִּירוּת בִּידוֹ וּבִלְבַד שִׁיתָן לוֹ זֶה מַעוֹת דְּכִי הִיכִי דָּאֵם הִיוּ דְמִי מַעוֹת הַלְלוּ בִּידוֹ וְהִינּוּ הַפִּירוּת. הוּוּ מוֹתֵר הַכִּי נְמִי כִי הוּוּ הַמַּעוֹת בִּידוֹ מוֹתֵר שֶׁהַמַּעוֹת וּדְמִיָּהּן שׁוּיָן דְמָה לִי טוֹב אִם הִיוּ הַחֲטִיָּין שֶׁהֵם דְּמִים לְמַעוֹת הַלְלוּ בִּידוֹ מַעֲכִשׁוֹ שֶׁהֵם עֲצֵמָן בִּידוֹ אִף הוּא יִכּוֹל לִיקַח בְּהֵן פִּירוּת וּמֵן הַטַּעַם הַזֶּה פּוֹסְקִין עַל סַמְךָ שְׁעַר שְׂבֻשׁוּק וְהוּא שְׁעַר הַיּוֹצֵא עַל יַדִּי חֲמִרִין הַמְּבִיאִין תְּבוּאָה לְשׁוּק בְּכַרְכִּים וְאֵעִיף שְׂאִין פִּירוּת לֹזֶה וְאִיִּית מְשַׁנְתִּינוּ הִיא זֹו (לְקַמֵּן דִּף עַב:)

יֵצֵא הַשְּׁעַר פּוֹסְקִין אִיכָּא לְמִידִּ לְקַמֵּן אֵין פּוֹסְקִין עַל שְׁעַר שְׂבֻשׁוּק וּמוֹקִי לְמַתְנִיתִין בְּאֶכְלָבָא וְאֵרְבִּי דְמַתְנִיתִין לֹאֵו שְׁעַר שְׂבֻשׁוּק תֵּן אֲלֵא יֵצֵא הַשְּׁעַר סַתְּמָא הָא דְמַפְיֵךְ לִישְׁנָא וְנִקְטָ לְמִימֵר מַה לִּי דְמִיָּהּן מַה לִּי הֵן מְשׁוּם דְּבִשְׁעַת פִּרְעוֹן הוּוּ הַמַּעוֹת שְׂמֻשֵׁל לֹו דְמִי הַפִּירוּת וְשִׁיךְ לְמִימֵר מַה טוֹב הֵן מְדַמִּיָּהּן כִּי הִיכִי דְהֵן שְׂרֹו דְמִיָּהּן נְמִי שְׂרֹו וּבִשְׁעַת הַפִּיסוּק נּוֹתֵן לוֹ זֶה מַעוֹת לְקַבֵּל חֲטִיָּין בְּדְמִי מַעוֹת וּמִיָּקְרוּ הַפִּירוּת דְמִיָּהּן שֶׁל מַעוֹת וְשִׁיךְ לְמִימֵר מַה טוֹב דְמִיָּהּן שֶׁל מַעוֹת מֵהֵן כִּי הִיכִי דְמִיָּהּן שְׂרֹו אִם הִיוּ הַפִּירוּת בִּידוֹ הֵן נְמִי כִי הוּוּ הֵן בִּידוֹ שְׂרִי קֶצְרוּ שֶׁל דְבַר לְשׁוֹן הַפְּסָקָה נִמְשַׁךְ אֲצֵל לּוֹקַח לְשׁוֹן הַפִּרְעוֹן נִמְשַׁךְ אַחֲרֵי הַמּוֹכֵר גְּבִי תַנְאִי רֵאשׁוֹן פּוֹסֵק וְנוֹתֵן לוֹ דְמִים לְקַבֵּל כִּנְגֵדן חֲטִיָּין הַלְכֵךְ הַחֲטִיָּין קְרוּיָן דְמִים אֲצֵל לּוֹקַח דְמִי מַעוֹתֵיו וּגְבִי פִּרְעוֹן הַמַּעוֹת שֶׁזֶה פּוֹרַע הוּוּ דְמִי חֲטִיָּין שֶׁזֶה חַיִּיב לוֹ:

אֵין לוֹ אֲסוּר. בְּהָא דְרַבִּי אוֹשְׁעִיא: הִינִי וְשִׁילִי. מְקוֹמוֹת הֵן שֶׁהִיוּ סְמוּכִין לְפּוּמְבִדְתָּא שֶׁהִיוּ רַבָּה וְרַב יוֹסֵף יוֹשְׁבֵיין בְּהַ כְּלוּמֵר בְּכֹל מְקוֹם הוּא מוּצָא סְבִיבוּתֵיוּ בְּדְמִים הַלְלוּ:

חֲטִי דְקִדְחִי בְּאֶכְלָבָא. בְּתַמְיָה וְכִי אִם הַנְּחֲתִי חֲטִיִּים שְׁלִי בְּאוֹצְרֵי כְּלוּם הִיוּ גְשִׁמִּים יוֹרְדִים עֲלֵיהֶן שִׁהִיוּ צוּמְחוֹת בְּהֵן צִמְחִים לְהַתְקַלְקֵל לִישְׁנָא אַחֲרֵינָא דְקִדְחִי לְשׁוֹן חֲמִימוֹת כְּמוֹ (יִשְׁעִיָּה סֵד) כְּקִדְחֵי אֲשׁ:

וְהָא בְּעֵי לְמִיתֵב זֹזִי לְסַפְסִירָא. הִיכִי אֲמַרְיָנָן מַאי אַהֲנִי לְפִסּוּק עַל שְׁעַר שְׂבֻשׁוּק וְהָא אַהֲנִי דְבְּעֵי לְמִיתֵב זֹזִי לְסַפְסִירָא סַרְסוּר שְׂמַבְקֵשׁ לְמוֹכְרֵי חֲטִיָּין נִמְצָא מְשַׁתְּכֵר זֹזִי בְּהַקְדַּמַת הַמַּעוֹת:

וּמִשְׁנֵי דִּיהִיב. צְרִיךְ הַלּוֹקַח לִיתָן לְמוֹכֵר דְמֵי הַסַּרְסוּר: רַב אֲשִׁי אָמַר. לֹא צְרִיךְ זֹזִי דְאִינְשֵׁי עַבְדֵי לֵיהּ סַפְסִירוּתֵין הוֹלְכִין אֲצֵל בְּעַלֵי הַמַּעוֹת לְהוֹלִיךְ לוֹ תְּבוּאָה:

וְהָא בְּעֵי לְמִיתֵב זֹזִי לְסַפְסִירָא. הִיכִי אֲמַרְיָנָן מַאי אַהֲנִי לְפִסּוּק עַל שְׁעַר שְׂבֻשׁוּק וְהָא אַהֲנִי דְבְּעֵי לְמִיתֵב זֹזִי לְסַפְסִירָא סַרְסוּר שְׂמַבְקֵשׁ לְמוֹכְרֵי חֲטִיָּין נִמְצָא מְשַׁתְּכֵר זֹזִי בְּהַקְדַּמַת הַמַּעוֹת:

וּמִשְׁנֵי דִּיהִיב. צְרִיךְ הַלּוֹקַח לִיתָן לְמוֹכֵר דְמֵי הַסַּרְסוּר: רַב אֲשִׁי אָמַר. לֹא צְרִיךְ זֹזִי דְאִינְשֵׁי עַבְדֵי לֵיהּ סַפְסִירוּתֵין הוֹלְכִין אֲצֵל בְּעַלֵי הַמַּעוֹת לְהוֹלִיךְ לוֹ תְּבוּאָה:

¹⁶⁷ בגירסת הדפוס לא מופיע "רב". התווסף על פי כתבי יד ועוד.

10. סג, ב

רש"י

האי מאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא. הפוסק על הפירות עד שלא יצא השער הברור אלא שער הבכיר שהיא סמוך לקציר שהלקוטות מוכרין בזולא זה סאה וזה סאתים ותנן מתניי (דף עב:) דאם יש לו מותר לפסוק ואע"פ שלא יצא השער דקתני היה הוא תחילה לקוצרים פוסק עמו על הגדיש:

צריך הלוקח לאיתחזויי אבי דרי. של מוכר כשהוא דש וזורה תבואתו בגורן ולהכי נקיט תרעא חריפא שאין פוסקין עליו אלא למי שיש לו גורן דאילו שער הברור פוסקים אף למי שאין לו:

למאי. מיבעי האי דמתחזי: **אי למיקני.** ממש שלא יוכל המוכר לחזור: **הא לא קני.** בהכי אלא א"כ משך:

אי לקבולי מוכר עליה מי שפרע. אם יחזיר:

סמכא דעתא. דכל חד וחד וידע דעליה קא סמיך האי לוקח וסחורה מקוימת היא ואין דעתו לחזור הלכך אם חזר בו מוכר איכא למילטייה במי שפרע:

השתא דאמרת. דאי מיתחזי מיסמך דעתא הוא:

אפילו. לא מיתחזי אבי דרי נמי אלא אשכחיה בשוקא לאחר זמן ואמר ליה חזי דעלך סמכינא איכא מי שפרע:

רבה ורב יוסף דאמרי תרנויהו:

האי מאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא, צריך לאיתחזויי לבי דרי.

למאי?

אי למקנא - הא לא קני,

אי לקבולי עליה "מי שפרע" - כי לא מיתחזי נמי מקבל עליה "מי שפרע"!

לעולם לקבולי עליה "מי שפרע",

ומאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא לבי תרי תלתא יתיב,

אי מיתחזי ליה - סמכא דעתיה,

ואי לא - אמר ליה: אמינא דאשכחתי פירי דשפירי מדידי ושאקלת.

אמר רב אשי:

השתא דאמרת משום מסמך דעתא,

אפילו אשכחיה בשוקא ואמר ליה, סמכא דעתיה.

11. סג, ב

רש"י

אגר נטר ליה. שכר המתנה אי מוזיל גבי משום המתנה שמקדים לו המעות והמקח אין לו למוכר עכשיו:
לקיראה. מוכר שעוה:
ד' ד'. חלות שעוה בזוזא:
יהיבנא לך ה' ה'. לזמן פלוני והקדים לו המעות עכשיו:
איתנהו. אם בידו אבל אינם בעיר או אבד המפתח והוא דחוק למעות שרי דהוי ליה הלויני עד שיבא בני דתנן במתניתין (דף עה.) דמותר:
דאית ליה אשראי במתא. המוכר הזה אף הוא נתן מעות ופסק עם אחרים על שעוה:

אמר רב נחמן:

פללא דריביתא: כל אגר נטר ליה - אסור.

ואמר רב נחמן:

האי מאן דיהיב זוזי לקיראה, וקא אזלי ארבע ארבע,

ואמר ליה: יהיבנא לך חמש חמש,

איתנהו גביה - שרי,

ליתנהו גביה - אסור.

פשיטא!

לא צריכא דאית ליה אשראי במתא.

מהו דתימא: כיון דאית ליה אשראי במתא "עד שיבא בני" או "עד שאמצא מפתח" דמי, קא משמע לן: כיון דמחסרי גוביינא כמאן דליתנהו דמי.

12. סג, ב - סד, א

רש"י

ואשכח טופיינא. זה שקיבל המעות מצא בהן יותר ממה שאמר לו חבירו:

אי בכדי שהדעת טועה. דאיכא למימר טעה המלוה בחשבון ולא ידע בהן חייב זה להחזירו לו:

בעישורייתא וחומשייתא. אם יש לחלקם למעות העודפות להוציאן עשרה עשרה או ה' ה' ואין אחד או שנים עודפות שאין באות לכלל ה' יש לומר שטעה בחשבונו אם עישורייתא נינהו טעה בין חמשים לארבעים או בין ארבעים לשלשים ואם אינן עשיריות וישנן חמישיות יש שהיו רגילין למנות חמשה חמשה ואם היו עודפות הרבה כגון נ"ה טעה בעשיריות כדפי' ויש כאן טעות של נ' בדילוג אחד ובה' העודפות טעה בין ג' לארבע או אם עודפות ט"ו או כ"ה. טעה ג' פעמים או ה' פעמים בחשבון של חמש אבל אם עודפות על החמישיות אחת או ב' או ג' וד' שאינן מגיעות לה' לא טעה כלום וכולם מתנה: ואי איניש תקיפא הוא. זה שנתנם לו אדם קשה הוא שאינו רגיל לגמול חסדים ולתת מתנת חנם:

מאי. במה יתלה זה לעכבם בידו:

אמר ליה. כיון דליכא למימר טעה בחשבון תלינן למימר דלמא מיגזול גזליה זה ימים רבים וזה לא ידע והשתא מלאו לבו להשיבו:

ואמר רב נחמן:

האי מאן דאזיף פשיטי מחבריה ואשכח ביה טופיינא, אי בכדי שהדעת טועה - מיחייב לאהדוריה ליה, ואי לאו - מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה.

היכי דמי "בכדי שהדעת טועה"?

אמר רב אחא בריה דרב יוסף:

סד, א בעישורייתא וחומשייתא.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי:

ואי איניש תקיפא הוא דלא יהיב מתנה מאי?

אמר ליה: דלמא מיגזול גזליה ואבלע ליה בחשבון.

דתניא:

"הגזול את חבירו והבליע לו בחשבון - יצא".

ואי איניש דאתי מעלמא, דלא שקיל וטרי בהדיה, מאי?

אמר ליה:

דלמא איניש אחרניא גזליה,

ואמר ליה: כי יזיף פלוני פשיטי מינד אכלע ליה בחשבון.

13. סד, א

רס"י

דלא שקיל וטרי ליה. לא נשא ונתן עמו מעולם:
בשילהי פירקין. כשסיים לדרוש באתי ולא שמעתי תחילת דבריו:
שמעני דקאמר קרי קרי. שמעתי דורש ומזכיר דלועין תמיד:
יהבינא לך. לאחר זמן:
בני גרמידיא. אמה אמה:
איתנהו. אם יש לו בגנו גדולות בני אמה:
ליתנהו. ועודן קטנות הן אסור:
ולרדות את כוורתו. על שם שעשויות חלות חלות ודבוקות מדופן אל דופן קרי ליה רדייה כרדיית פת מדובקת בתנור:
מה שעזי חולבות מכור לך. בכך וכך זוז אם מעט אם רב יגיעך:
מותר. שהרי קיבל עליו הפסד ושכר הלכך אפי' ימצא יותר משהו הדמים אין כאן אגר נטר ליה דאי הוה בציר מדמים נמי הוה שקיל:
אבל אמר לו כך וכך סאין. ואוזיל גביה בשכר הקדמת המעות אסור:
איכא דאמרי. גבי קרי אמר רבא שפיר דמי:
והא תניא אסור. גבי גיזה וחלב:
לאו מיניה קא רבו. חלב הבא לאחר זמן אינו גדל מכח חלב שהיה בבהמה בשעת מכר דהא כי שקיל להאי כוליה לגמרי אתי אחרינא:
אבל הכא. הנוסף על הדלועים קטנים ונעשו גדולות:
מיניה קרבו. מכח הקטנות בא והקטנות כבר היו בשעת מכר ומדידה הוא דקא משבח ואזיל:
דכי שקלי ליה להאי. בוצינא זוטרתה לא אתיא אחריתי ש"מ מגופיה קרבו:

אמר רב כהנא:

הוה יתיבנא בשילהי פרקי דרבא¹⁶⁸,
 ושמעית דקאמר: "קרי קרי" ולא ידענא מאי קאמר.
 בתר דקם רבא, אמרי להו: מאי "קרי קרי" דקאמר רבא?
 אמרו לי: הכי קאמר רבא: האי מאן דיהיב זוזי לגינאה אקרי, וקא אזלי עשרה קרי בני זרתא,
 ואמר ליה: יהבינא לך בני גרמידיא, איתנהו - שרי, ליתנהו - אסור.

פשיטא!

מהו דתימא: כיון דממילא קא רבו שפיר דמי,
 קא משמע לן.

כמאן?

כי האי תנא.

דתנא:

"ההולך לחלוב את עזיו,

ולגזוז את רחליו,

ולרדות את פורתו,

מצאו חבירו ואמר לו: מה שעזי חולבות מכור לך,

מה שרחלי גוזזות מכור לך,

מה שפורתי רודה מכור לך - מותר.

אבל אם אמר לו: מה שעזי חולבות, כך וכך מכור לך,

מה שרחלי גוזזות כך וכך מכור לך,

מה שפורתי רודה כך וכך מכור לך - אסור."

ואף על גב דממילא קא רבו, כיון דליתנהו בההיא שעתא - אסור."

איכא דאמרי:

אמר רבא:

כיון דממילא קא רבו שפיר דמי.

והתניא: "כך וכך" אסור!

התם - לאו מיניה קא רבו, דשקלי ליה להאי ואתי אחרינא בדוכתיה.
 הכא - מיניה קא רבו, דכי שקלי ליה להאי, לא אתי אחרינא בדוכתיה.

¹⁶⁸ גירסת הדפוס רב. כתבי היד והראשונים גרסו רבא. כאן ולאורך הסוגיה.

14. סד, א-ב

רס"י

אחביתא דחמרא. שיש בידך :
 אם תקפה. אם מחמצת :
 קרוב לשכר. אם יקרא :
 רחוק להפסד. אם תקפה לא
 מקבל עליה :
 ותניא בפירקין (ד' ע. ע.) קרוב
 לשכר ורחוק להפסד רשע
 דשקיל רבית דכיון דאינו מקבל
 עליו אחריות המקח נמצא שאין
 זה מכר ומעות הלואה הן אצלו
 וקריבת השכר מחמת רבית
 הוא :
 ה"ג כיון דקביל עליה זולא
 קרוב לזה ולזה הוא :

אמר אביי:

שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה:
 הילך ארבעה זוזי אתביתא דחמרא,
 אי תקפה - ברשותך,
 אי יקרא, אי זילא - ברשותי.

אמר ליה רב שרביא לאביי:

סד, ב. האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא!

אמר ליה:

כיון דמקבל עליה זולא - קרוב לזה ולזה הוא.

15. סד, ב - סה, א

רס"י

אע"פ שאמרו. בבבא קמא פרק שני (ד' כא.):
אינו צריך להעלות לו שכר.
 ואוקימנא בחצר דלא קיימא לאגרא אבל האי גברא שדר בה עביד למיגר בית לדירתו דהוה ליה זה נהנה וזה לא חסר:

בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר. המלוה הזה היה שוכר אחרת אם לא מצא זה דהוה ליה הוא נהנה ובעל חצר חסר דהא קיימא להכי שהיה משכירה לאחרים:

אבל חצר דלא קיימא לאגרא. דהוה ליה זה לא חסר:

וגברא דלא עביד למיגר. דהוה ליה זה לא נהנה דבלאו הכי נמי לא הוה מיגר שיש לו אחרות:

קא משמע לן. דמיחזיא כרבית ויש ללמוד מכאן שאסור להלוות על בית ולדור בו אפילו בנכייטא דתנן לא ישכור ממנו בפחות ולא דמי למשכונא של כרם (לקמן ד' עב): דהתם זימנן דלא שקיל ביה מידי ואפילו הכי מנכי ליה והוה ליה קונה את הפירות בנכייטא זו על הספק אבל כאן זה נהנה תמיד ואין כאן ספק נמצא שוכרה בפחות:

מאן דאמר הלוהו. ולא קצץ עמו על מנת לדור ואפילו הכי אסור: **כ"ש הלויני**. דקצץ לו דירת הבית בתורת רבית:

אבל הלוהו לא. ומתניתין בדקצץ ליה או בשעת מתן מעות או לאחר כן:

תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי. מחזיק בעבדיהם של בעלי חובות שלו וכופס לעשות מלאכתו:

נהום כרסיה. לחם מאכלו והריני זנו ביום מלאכתו:

דארי עבדיה. כך שמו:

דמרקיד בי כובי. ליצן היה ומרקד בחנויות לשתות יין:

משנה

המלוה את חבירו - לא ידור בחצרו חנם, ולא ישכור ממנו בפחות, מפני שהוא רבית.

גמרא

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: אף על פי שאמרו: אינו צריך להעלות לו שכר, הלוהו ודור בחצרו - צריך להעלות לו שכר.

מאי קא משמע לן?

תנינא:

"המלוה את חבירו - לא ידור בחצרו חנם, ולא ישכור ממנו בפחות, מפני שהוא רבית!"

אי ממתניתין,

הוה אמינא:

הני מילי: בחצר דקיימא לאגרא, וגברא דעביד למיגר.

אבל חצר: דלא קיימא לאגרא,

וגברא דלא עביד למיגר,

אימא: לא,

קא משמע לן.

איכא דאמרי:

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן:

אף על פי שאמרו: הדר בחצר חבירו שלא מדעתו - אינו צריך להעלות לו שכר, "הלויני ודור בחצרי" - צריך להעלות לו שכר.

מאן דאמר: "הלוהו" - כל שפן: "הלויני",

ומאן דאמר: "הלויני", אבל אם "הלוהו" - לא.

מאי טעמא?

כינן דמעיקרא לאו אדעתא דהכי אוזפיה - לית לן בה.

רב יוסף בר חמא תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי, ועביד בהו עבידתא.

אמר ליה רבא בריה:

מאי טעמא עביד מר הכי?

אמר ליה:

אנא פרב נחמן סבירא לי,

דאמר רב נחמן:

עבדא, נהום כרסיה לא שוי.

אמר ליה:

אימור דאמר רב נחמן כגון דארי עבדיה דמרקיד בי כובי,

עבדי אחרני מי אמר?

אמר ליה:

אנא, כי הא דרב דניאל בר רב קטינא אמר רב סבירא לי.

דאמר: התוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה - פטור.

סה,א דניחא ליה דלא נסתרי עבדיה.

כ"י

זלא נסתרי עבדיה. שלא ירגיל להיות בטל ויתעצל נסתרי התי"ו משמשת כדרך המתפעלים בתיבת שי"ן וסמ"ך כאשר יתפעל שר ויאמר תשתרר שהתי"ו מתמצעת להפסיק אותיות השורש וכאשר יאמר בגיזרת סף הסתופף מגיזרת שח השתוחח וכן בלשון גמרא משתרי מיסתמיד אשתהי אישתקיל:

אמר ליה:

הני מילי היכא דלא מסיק ביה זוזי,

מר כיון דמסיק בהו זוזי, מחזי כרבית.

דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן:

אף על פי שאמרו: הדר בחצר חבירו שלא מדעתו - אינו צריך להעלות לו שכר,

הלוהו ודר בחצירו - צריך להעלות לו שכר.

אמר ליה:

הדרי בי.

16. סה, א

רפ"י

כי מפקינן מיניה. הרבית שלקח כדרכי אלעזר דאמר רבית קצוצה יוצאה בדדיינים דקיימא לך כוותיה לקמן (עמוד ב'):

גלימא לא מפקינן מיניה. מקחו קיים וקציצת הרבית יחזיר לבעליו:

ולימא ליה כי אגרא אנא. כששכרתיה אני בדמים יקרים הללו:

דהוה קא מישתרשי לי. בריוח היתה באה אלי:

אמר אביי:

האי מאן דמסיק זוזי דריביתא בחבריה, וקא אזלי חטי בארבעה גרין בזוזא בשוקא, ויהיב ליה איהו חמשה, כי מפקינן מיניה ארבעה מפקינן מיניה, איך אוזולי הוא דקא מוזיל גביה.

רבא אמר:

חמשה מפקינן מיניה, דמעיקרא בתורת ריביתא אתאי לידיה.

ואמר אביי:

האי מאן דמסיק ארבעה זוזי דריביתא בחבריה, ויהיב ליה גלימא בגוייהו, כי מפקינן מיניה, ארבעה מפקינן מיניה, גלימא לא מפקינן מיניה.

רבא אמר:

גלימא מפקינן מיניה,

מאי טעמא?

כי היכי דלא לימרו: "גלימא דמכסי וקאי גלימא דריביתא הוא".

אמר רבא:

האי מאן דמסיק תריסר זוזי דריביתא בחבריה,

ואגר ליה חצר דמתגרא בעשרה ואוגריה נהליה בתריסר,

כי מפקינן מיניה תריסר מפקינן מיניה.

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא:

ולימא ליה, כי אגרא הכי דהוה קא מישתרשי לי,

השתא דלא מישתרשי לי, כדאגרי כולי עלמא הוא דאגרנא!

משום דאמר ליה: סברת וקבלת.

17. סה, א

כ"י

מתני'

מרבין על השכר. בשכר המתנת מעות השכירות:
ואין מרבין על המכר. בשכר המתנת המקח ובגמרא מפרש טעמא:

ואם של חדש בחדש. ואם תתן לי שכר כל חדש בחדשו שלא תקדים לי שכר כל השנה יחד. תתן לי סלע בחדש:
ואם לגורן. ואם אמיתין לך עד הגורן שתמכור מתבואתך ותתן לי מעותי:

גמ'

שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף. מן הדין:

אלא לבסוף. לסוף הזמן הלכך כי שקיל מיניה סלע בחדש דהוּו להו שנים עשר סלעים אין זה שכר המתנת מעות שהרי לא נתחייב לו לשלם שכירות עד סוף החדש והאי דאמר ליה אם מעכשיו תתן לי הרי היא לך בעשר סלעים אי הוה מקדים ליה הוא מחיל ליה מדמי השכירות ומוגר ליה בפחות משוייה אבל סיפא גבי מכר משמשך המקח. דינו ליתן המעות וכי אמר ליה אם מעכשיו תתן הרי היא לך באלף הן הן דמיה וכי מיטפי עליהו לגורן שכר המתנת מעות הוא:
דקו בה. חיפשו אחריה עד שמצאו בה מקרא לסמוך בהא מילתא דתשלומי שכירות לבסוף:

משנה

**מרבין על השכר,
 ואין מרבין על המכר.**

ביצד?

השכיר לו את חצרו,

**ואמר לו: אם מעכשיו אתה נותן לי - הרי הוא לך בעשר סלעים לשנה,
 ואם של חודש בחדש - סלע לחודש" - מותר,**

מכר לו את שדהו,

**ואמר לו: אם מעכשיו אתה נותן לי - הרי היא שלך באלף זוז,
 אם לגורן - בשנים עשר מנה - אסור.**

גמרא

מאי שנא רישא, ומאי שנא סיפא?

רבה ורב יוסף דאמרי תרוניהו:

שכירות אינה משתלמת אלא בסוף,

והאי, כיון דלא מטא זמניה למיגבא - לאו אגר נטר ליה, משווא הוא דהכי שויןא,
 והאי דקאמר ליה: "אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך בעשר סלעים לשנה"
 אוזוליה הוא דקא מוזיל גביה,
 סיפא, כיון דזביני ניהו ובעי למשקל דמי מעכשיו, הלכך אגר נטר ליה הוא, ואסור.

אמר רבא:

דקו בה רבנן בהא מילתא ואוקמוה אקרא: **"משכיר שנה בשנה"**¹⁶⁹ (ויקרא כה, נג),
 שכירות של שנה זו אינה משתלמת אלא בשנה אחרת.

18. סה, א-ב

רפ"י

טרשא שרי. למכור סחורה בהמתנה ביותר מדמיה ובלבד שלא יפרש לו אם מעכשיו הרי הוא לך בפחות אלא ימכור סתם בכך וכך ליום פלוני:

קץ ליה. אם מעכשיו הרי הוא לך בפחות דבהדיא פריש ליה דשכר המתנה הוא נוטל:

טרשא זידי שרי. עושה שכר תמרים היה ומוכר לו בזמן הזול בתשרי כשער של ניסן וממתין לו עד ניסן:

שיכראי לא פסיד. אינו מתקלקל והייתי יכול להצניעו עד ניסן:

זוזי לא צריכנא. שאני עשיר ואיני דחוק למכור כשער של עכשיו:

זיל בתר זידהו. אחרי הלקוחות דאינהו ודאי אגר נטר יהבו ליה למר דאילו הוה זוזי הוה שכח להו שיכרא טובא כשער של עכשיו:

אמר רב חמא טרשא זידי ודאי שרי. מוכר פרקמטיא היה מוכר במקום הזול כשער שהוא נמכר במקום היוקר וממתין להן והן מעלין אותו למקום היוקר והוא מקבל עליו אחריות דרך בהליכה והלקוחות משתכרים בפרקמטיא שלוקחין שם במעותיו ומביאין לכאן ואחריות החזרה עליהם וכיון דלא מקבלי עלייהו אחריות לא הויא מלוה גביהו עד שהפרקמטיא נמכרת והן מקבלין המעות ואותן המעות נעשין עליהם מלוה ואין כאן רבית:

נקטי להו שוקא. מכריזין שלא יהא אדם רשאי למכור עד שימכרו הם:

והלכתא כר' אלעזר. דרבית קצוצה יוצאה בדיינין:

[מכר לו את שדהו.]

ואמר לו: אם מעכשיו אתה נותן לי - הרי היא שלך באלף זוז, ואם לגורן בשנים עשר מנה - אסור.

אמר רב נחמן:
טרשא שרי.

איתיביה רמי בר חמא לרב נחמן, ואמרי לה רב עוקבא בר חמא לרב נחמן:
"ואם לגורן בשנים עשר מנה אסור!"

אמר ליה:
התם - קץ ליה,
הכא - לא קץ ליה.

אמר רב פפא:
טרשא זידי שרי,
מאי טעמא?
שיכראי לא פסיד,
זוזי לא צריכנא, אגא הוא דקא עבידנא מילתא גבי לוקח.

אמר ליה רב ששת בריה דרב אידי לרב פפא:
מאי חזי מר דקא אזלת בתר דידך? זיל בתר דידהו,
דאילו הוה זוזי הוה שקלי כי השתא,
השתא דלית להו זוזי, שקלי כיוקרא דלקמיה!

אמר רב חמא:
טרשא זידי ודאי שרי.
מאי טעמא?

ניחא להו דליקו ברשותי, דכל היכא דקא אזלי שבקי להו מכסא ונקוט להו שוקא.

סה, ב. והלכתא כרב חמא.

והלכתא כרבי אלעזר.

והלכתא כרבי ינאי, דאמר: "מה לי הן ומה לי דמיהן".

19. סה, ב

רפ"י

מתני'

ה"ג במתניתין. מכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו אימתי שתראה הבא מותר המעות שעליך וטול שדה שלך:

אסור. לעשות כן ודוקא דאמר ליה לכי מייתית מותר המעות קנה מעכשיו לפיכך אסור לעשות כן שאם יאכל מוכר פירות בתוך כך לכשיביא זה המעות נמצא שהשדה קנויה לו מיום המכר וזה אכל הפירות בשכר המתנת מעותיו ואם יאכל לוקח פירות מעכשיו. שמא לא יביא מותר המעות ויחזור לו זה מה שקיבל ונמצא שלא היתה שדה קנויה לו דהא לכי מייתית קני מעכשיו אמר ליה והא לא אייתי ומעות הראשונות כמלוה בעלמא היו אצל מוכר וזה אכל פירות בשכרו:

גמ'

מי אוכל פירות. מכר וקבל מקצת מי אוכל פירות בתוך כך: **מוכר אוכל פירות.** לקמיה מוקי שפיר כדמפרש ולא פליגי כו':

משלשין. מפקדין אותו ביד שלישי אם יגמור מקחו יתנם ללוקח ואם לא. יחזיר המוכר מה שקיבל ויטול פירותיו:

הא דאמר ליה לכי מייתית קני. מוכר אוכל פירות שאין השדה קנויה לו אלא מכאן ולהבא ועד השתא דידיה אכל:

הא דאמר לכי מייתית קני מעכשיו. אין זה אלא תנאי שאם יקיים תנאו יהא השדה קנוי לו מן היום ואם קיים תנאו נמצא שאכל המוכר פירות של לוקח עד עכשיו בשכר המתנת מעותיו:

משנה

מכר לו את השדה, ונתן לו מקצת דמים, ואמר לו: אימתי שתראה הבא מעות וטול את שלך - אסור.

הלכה על שדהו,

ואמר לו: "אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי" - הרי היא שלו. וכך היה ביתוס בן זונין עושה על פי חכמים.

גמרא

מי אוכל פירות?

רב הונא אמר:

מוכר אוכל פירות.

רב ענן אמר:

משלשין את הפירות.

ולא פליגי,

הא דאמר: לכי מייתית קני.

הא דאמר: לכי מייתית קני מעכשיו.

תני רב ספרא ברבית דבי רבי הייא:
"פְּעָמִים שְׁשָׁנִיָּהּ מוֹתְרִין,
פְּעָמִים שְׁשָׁנִיָּהּ אֲסוּרִין,
וּפְעָמִים שְׁהַמוּכָר מוֹתֵר וְלוֹקֵחַ אֲסוּר,
וּפְעָמִים שְׁהַלוֹקֵחַ מוֹתֵר וּמוֹכֵר אֲסוּר."

עני רבא בתריה:

"פְּעָמִים שְׁשָׁנִיָּהּ מוֹתְרִין" - דאמר ליה: קני כשיעור זונד.
"פְּעָמִים שְׁשָׁנִיָּהּ אֲסוּרִין" - דאמר ליה: לכי מיייתית קני מעכשיו.
"פְּעָמִים מוֹכֵר מוֹתֵר וְלוֹקֵחַ אֲסוּר" - דאמר ליה: לכי מיייתית קני.
"וּפְעָמִים שְׁהַלוֹקֵחַ מוֹתֵר וּמוֹכֵר אֲסוּר" - דאמר ליה: קני מעכשיו וזוזאי להווי הלואה גבך.

מאן תנא "שנייהם אסורין"?

אמר רב הונא בריה דרב יהושע:

לא כרבי יהודה.

דאי רבי יהודה - הא אמר: **"צד אחד ברבית מותר"**.

"משכן לו בית,

משכן לו שדה,

ואמר לו: "לכשתרצה למוכרם לא תמכרם אלא לי בַּדְּמִים הַלְלוּ" - אסור.

בשוייהו" - מותר."

מאן תנא "בַּדְּמִים הַלְלוּ - אסור"?

אמר רב הונא בריה דרב יהושע:

דלא כרבי יהודה,

דאי רבי יהודה, האמר: **"צד אחד ברבית - מותר"**.

"מכר לו בית,

מכר לו שדה,

ואמר לו: "לכשיהיו לי מעות החזירם לי" - אסור,

"לכשיהיו לך מעות אחזירם לך" - מותר."

מאן תנא?

אמר רב הונא בריה דרב יהושע:

דלא כרבי יהודה.

דאי רבי יהודה, האמר: **"צד אחד ברבית - מותר"**.

מאי שנא רישא, ומאי שנא סיפא?

אמר רבא:

¹⁷⁰ סיפא - דאמר ליה מדעתיה.

לכי מיייתית קני. הכל מעכשיו שניהם אסורין כדפרישית לעיל: **לכי מיייתית קני.** עד דמייית שדה של מוכר הוא: **קני מעכשיו וזוזי ליהו הלואה גבך.** כיון דאקנייה מעכשיו הרי היא של לוקח ואם יאכל מוכר פירות בשכר המתנת מעות יאכלם:

צד אחד. דלמא אתי לידי רבית דלמא לא אתי כיצד אם מוכר אוכלם ולא גמר לוקח מקחו אין כאן רבית גמר יש כאן רבית הלכך דלא כרבי יהודה אבל סיפא קתני מוכר מותר ולוקח אסור לוקח מותר מוכר אסור אפי' רבי יהודה מודה דהתם ודאי איכא רבית דכי אמר ליה לכי מיייתית קני אין לו עכשיו בה כלום ואפילו גמר הלכך פירי דהשתא רבית הן אצלו והיכא דאמר ליה קני מעכשיו וזוזי ניהו הלואה גבך הרי קנויה לו מעכשיו ואם יאכל מוכר פירות הרי הוא רבית:

משכן לו בית. ברייתא היא:

בדמים הללו. פסק לו דמים מועטים להוסיף לו על מעות הלואה להצמיחה לו אם בא למוכרה:

צד אחד. האי נמי דלמא לא אתי לידי רבית דלא ירצה למוכרה לעולם ולרבי יהודה אם ירצה למוכרה מותר לזה לקבלה בדמים שפסק דמתחילת התנאי צד אחד הוא דהוה ברבית:

מכר לו בית. ונתן לו כל דמיו:

ואמר לו. מוכר ע"מ כן אני מוכר לך שכשיהיו לי מעות החזירם לי לטול מעותיך:

אסור. דנמצא שאין זה מכר וכשאכל פירות שכר מעותיו עומד ונטול:

לכשיהיו לך מעות אחזירם לך. הלוקח אמר לו מאיליו כן:

מותר. ולקמיה מפרש טעמא:

מאן תנא. איסור קאי:

ה"ג דאמר ליה מדעתו. אם ארצה אחזירם ולא שתבעני בדין הלכך מותר דאי נמי חזר וקיבל מעותיו עד עכשיו שלו היתה וחוזר ומוכרה לו אבל רישא שע"כ צריך להחזיר מעיקרא לאו מכר הוא:

21. סה, ב - סו, א

ר"י

שלא באחריות. שאם יטרפנה בעל חוב שלי לא אחזיר לך כלום וכגון דפריש ליה הכי בהדיא בשטרא דאי מסתמא הא מוקמינא (לעיל ד' טו): כשמואל דאמר אחריות טעות סופר:

מגבינא שופרא שבחא ופירי. מעידית שבנכסי אפרע לך אף את השבח שתשביח והפירות שיטרפו ממך:

פטומי מילי. אין אלו אלא דברי תנחומין בעלמא לפטם את לבו:

הא לא אמר ליה מדעתיה אסור. אלמא על כרחיה מקיים תנאה לפיכך אינו מכר והוה ליה כרבית ולא אמרי' פטומי מילי נינהו הואיל ולא אתני מוכר:

א"ל. הא דרבא נעשה כאומר מדעתיה אתמר הכי אמר רבא לעיל מאי שנא רישא מאי שנא סיפא אמר רבא סיפא כיון דבעי מוכר אתנוי ולא אתני והלוקח קאמר ליה מנפשיה נעשה כאומר ליה מדעתיה אחזירנה אם ארצה ואע"ג דלא פריש מדעתיה כמאן דפירש דמי ואין עליו לכופו הלכך א"נ אהדרינהו השתא הוא דהדר זבין להו:

ההוא גברא דזבין ליה ארעא לחבריה שלא באחריות, חזייה דהוה קא עציב.

אמר ליה: אמאי עציבת?

אי טרפו לה מינד - מגבינא לך שופרא, שבחא, ופירי.

אמר אממר:

פטומי מילי בעלמא הוא. סו, א

אמר ליה רב אשי לאממר:

טעמא מאי?

כיון דלוקח בעי לאתנויי,

והכא מוכר קא מתני, אמרת פטומי מילי בעלמא הוא.

אלא מתניתא, דקתני: "לכשיהיו לך מעות אחזיר לך - מותר", דמוכר הוא דבעי לאתנויי,

מוכר לא אתני,

ולוקח קא מתני.

ואמרינן: מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?

ואמר רבא: סיפא דאמר ליה מדעתיה.

טעמא דאמר ליה מדעתיה,

הא לא אמר ליה מדעתיה - לא אמרינן פטומי מילי בעלמא הוא!

אמר ליה:

נעשה כמאן דאמר ליה מדעתיה אתמר.

רש"י

דכתב לה גיטא לדביתהו. שלא תזקק ליבום ולא כתב לה על תנאי אם מתי:
פטומי מילי. אין אמירה זו קבלת תנאי אלא לנחמו ואם תרצה תנשא לאחר:
ואי לאו פטומי מילי מאי. ואף אם אמרה באמת ובקבלת שבועה גמורה מאי:
בדידה קיימא כו'. בתמיהה הגט אינו אלא מדעת האיש וצריך למוסרו לה על התנאי ואם לא התנה בשעת נתינה תנאי שלה אינו כלום ואפ"י אמרה קודם לכן ולא דמי לממון דמשעבד נפשיה בדיבוריה:

ההוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו, אנגיד ואתנח.
 אמרה ליה: אמאי קא מתנחת?
 אי קיימת - דיך אָנא.

אמר רב זב"ד:
 פטומי מילי בעלמא הוא.

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא:
 ואי לאו פטומי מילי,
 מאי? בדידה קיימא למישדי תנאה בגיטא!
 בדידה קיימא למשדי תנאה!

מהו דתימא: הוא גופיה אדעתא דידה קא גמיר ויהיב גיטא,
 קא משמע לן.

23. סו, א-ב

רש"י

בשעת מתן מעות. התנה על מנת כן קונה הכל ואם לאחר מתן מעות התנה אין בדבריו כלום: **דרדקא קרעיה.** בתמיה וכי לא אדם גדול הוא לא קרעו בלא טעם:

אני אומר אסמכתא קניא. הייתי רגיל לומר קנה הכל דאסמכתא קניא אבל מניומי חלוק עלי והחזירני מדברי והא אסמכתא היא הבטחה בעלמא לסמוך על דבריו שאם לא ימלא דבריו יתן לו שוה מאתים במנה:

רבי יוסי. בפרק גט פשוט (ב"ב דף קסח.) מי שפרע מקצת חיובו והשליש את שטר כו':

ואיבעית אימא מתני' דא"ל מעכשיו קנה. אם לא אתן לך עד שלש שנים דלאו אסמכתא היא אלא קנין גמור היא שע"מ מכר גמור החזיק בה מעכשיו בדמים הללו ואזולי אוזיל גביה וזה קיבל עליו שאם יחזיר לו מעותיו עד שלש שנים יקבלם והפירות לרבי יהודה לוקח אוכלן ולרבנן משלשין אותן:

בזמניה קניא. קס"ד הגיע זמן ולא נתן לו מעותיו:

בלא זמניה. קודם שהגיע:

אשכחיה. לוח:

בגו זמניה. וא"ל קני לא אפדנה עוד:

קני. דגמר ואקני דאי לא למה ליה למימר ליה הלא אין יכול עכשיו לתובעו:

לא ליתי ליטרדן. ולדחיה בעלמא משום כיסופא:

"הלוח על שדהו,

ואמר לו: "אם אי אתה נותן לי מבאן ועד שלש שנים הרי היא שלי" - הרי היא שלו!]

אמר רב הונא:

בשעת מתן מעות - קנה הכל.
לאחר מתן מעות - לא קנה אלא כנגד מעותיו.

ורב נחמן אמר:

אפילו לאחר מתן מעות - קנה הכל.

עבד רב נחמן עובדא גבי ריש גלותא כשמעתיה.

קרעיה רב יהודה לשטריה.

אמר ליה ריש גלותא: רב יהודה קרע לשטרך.

אמר ליה: דרדקא קרעיה?! גברא רבה קרעיה,

חזא ביה טעמא וקרעיה!

איכא דאמרי:

אמר ליה: דרדקא קרעיה,

דכולי עלמא לגבי דידי בדינא דרדקי נינהו.

הדר אמר רב נחמן:

אפילו בשעת מתן מעות - לא קנה, ולא פלוג.

איתיביה רבא לרב נחמן:

"אם אי אתה נותן לי מבאן ועד שלש שנים הרי הוא שלי - הרי היא שלו!"

אמר ליה:

אני אומר: אסמכתא קניא.

מניומי אמר: אסמכתא לא קניא

ולמניומי קשיא מתניתין!

איבעית אימא: מתניתין רבי יוסי היא, דאמר אסמכתא קניא.

סו, ב איבעית אימא: דאמר ליה קני מעכשיו.

אמרו ליה מר ינוקא ומר קשישא בני רב חסדא לרב אשי:

הכי אמרי נהרדעאי משמיה דרב נחמן: האי אסמכתא, בזמניה קניא, בלא זמניה לא קניא.

אמר להו:

כל מיד, בזמניה - קני,

בלא זמניה - לא קני!?

דלמא הכי קאמרינו: אשכחיה בגו זמניה ואמר ליה קני - קני,

בתר זמניה ואמר ליה קני - לא קני.

מאי טעמא?

מחמת כיסופא הוא דקאמר ליה.

ולא היא,

דאפילו בגו זמניה נמי - לא קני,

והאי דקאמר ליה "קני" - קא סבר: כי מטי זמניה לא ליתי ליטרדן.

רש"י

.□

אשכחיה. ביום הזמן:
דשתי שיכרא. בחנות אין זה
 עצב לחזור אחר פדיון שדהו
 ודעתו לשקעה:
לפכוחי פחדיה. להפיג דאגתו
 שדואג על המעות דכתיב
 (תהלים קד) ויין ישמח:
אי קפיד בדמי. אם מקפיד
 במכירת חפציו שלא לפחות
 משוויין:
ודאי קנה. אינו חש אם תשקע
 שדהו:
דלא תיתזיל ארעיה. שאם
 יראה אותו מחזר אחרי מעות
 ומוכר נכסיו בפחות מוזל
 קרקעותיו ולעולם אנוס הוא
 ולא גמר ומקני:
קפיד בארעא. שלא ימכור שום
 קרקע אפילו בשוויין:

אמר רב פפא:

האי אסמכתא,

זימנין קניא, זימנין לא קניא.

אשכחיה דקא שתי שכרא - קני.

דקא מהפך אזוזי - לא קני.

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא:

דלמא לפכוחי פחדיה קא שתי!

אי נמי,

איניש אחרנא אסמכיה אזוזי!

אלא אמר רבינא:

אי קפיד בדמי - ודאי קני.

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא:

דלמא סבר: כי היכי דלא תיתזיל ארעיה.

אלא אמר רב פפא:

אי קפיד בארעא - ודאי קני.

25. סו, ב

רס"י

למיגבא ביה מיניה. קונה בה כנגד מעותיו ואם בא לפרוע המעות לאחר זמן לא יקבלם:

סוף סוף אסמכתא היא. דלא א"ל קני לגוביינא אלא אם איני נותן לך מכאן ועד שלש שנים הדר הויא לה אסמכתא דכל דאי. אסמכתא הוא:

אלא אפותיקי דרב פפא היכי דמי. דגבי אסמכתא תיהוי אפותיקי:

דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה. אף בתוך שלש שנים ואם אין אני נותן לך מגופה כנגד מעותיך עד שלש שנים תהא כולה שלך בהא אמר רב פפא דאע"ג דלא קניא למיהוי כוליה דידיה לאחר ג' אפותיקי הוי למגבי מיניה דבלאו אסמכתא נמי שוייה אפותיקי:

ואמר רב פפא:

אף על גב דאמור רבנן אסמכתא לא קניא, אפותיקי הויא למיגבא מינה.

אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא: מי קאמר ליה קני לגוביינא.

אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרביןא: ואי אמר קני למיגבא מיניה, קני?! סוף סוף אסמכתא היא, ואסמכתא לא קניא!

אלא אפותיקי דקאמר רב פפא מאי היא?

דאמר ליה: לא יהא לך פרעון אלא מזו.

26. סו"ב

רש"י

מגבית לי. כנגד מעותי מעידי עידית דאית לך:
בידקא. שטף נהר שטפה לעידי עידית וכשבא זה לגבות מן העידית כפי תנאו אמר לו לא תיגבי אלא מבינונית אחרת שיש לי:
כי אמינא לך אנא. לגבות מעידית:
גבי מהאי חמרא. ופסק דמים ולבסוף אייקר:

ההוא גברא דזבין ליה ארעא לחבריה באחריות.

אמר ליה: אי טרפו ליה מנאי מגבית לי מעידי עידית דאית לך?

אמר ליה:

מעידי עידית - לא מגבינא לך, דבעינו למיקם קמאי,

אלא מגבינא לך מעידי אחרים דאית לי.

לסוף טרפוה מיניה,

אתא בדקא שקיל לעידי עידית.

סבר רב פפא למימר: מ"עידית" אמר ליה והא קיימא.

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא:

ולימא ליה: כי אמרי לך אנא מגבינא לך דהוה עידי עידית קיימא,

השתא קיימא ליה עידית במקום עידי עידית.

רב פר שבא הוה מסיק ביה רב פהנא זוני.

אמר ליה: אי לא פרענא לך ליום פלוני - גבי מהאי חמרא.

סבר רב פפא למימר: כי אמרינן: "אסמכתא לא קניא" -

הני מילי בארעא - דלאו לזבונג קיימא.

אבל חמרא - כיון דלזבונג קאי כוונ דמי.

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא:

הכי אמרינן משמיה דרבה:

כל "דאי" - לא קני.

27. סו, ב - סז, א

רס"י

והדרא פירי. לאחר שלש אם אכלן לוקח:
מחילה בטעות. כי האי דהמוכר סבר שהיא קנייה ללוקח ומן הדין אוכל פירות ומוחל על אכילתו:
מוכר פירות דקל. קודם שחנטו פירותיו:
עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו. אם בא לחזור בו קודם שחנטו פירותיו חוזר דאפילו למי"ד (יבמות דף צג.) אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי שבא לחזור אחר שבא לעולם:
משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו. דקסבר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בשעת המכר שיהיה המכר חל לכשיבא לעולם:
אף משבאו בו. דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם:
לא מפקינן מיניה. שהרי כל זמן שלא חזר מחל על אכילתו ואעי"פ שבטעות שלא היה יודע שיוכל לחזור מחילה היא:
הכא הלואה היא. ומיחזי כרבית שמתחילה בהלואה בא לו וכרבית קצוצה דמי ואין אבק רבית בדבר הלואה אלא בדבר מכר כגון המרבה בפירות דמתניתין (לעיל ס:):
הוה יתיבנא. כי אמר ומודינא דאי שמיט ואכיל כו':
ובעי לאותביה אונאה. דתנן (לעיל דף נא.) דמחזיר לו אונאה ואעי"ג דמדעת נתן לו הואיל וטעה אלמא מחילה בטעות לאו מחילה היא:
ואודיק. השגיח בי וראה שהיה בדעתי להשיב על דבריו:
חזיתן איילונית. קדמני להראותי טעמא לדבריו מאיילונית כדלקמן:
הממאנת. קטנה יתומה שהשיאתה אמה לדעתה אמרו חכמים יכולה למאן דמן התורה אין מעשה קטנה כלום ואמה אינה זוכה בה לקדשה ורבנן הוא דתקון נשואין ליתומים שלא ינהגו בה מנהג הפקר וישמרנה בעלה והם אמרו דסגי לה במיאון:
אין לה כתובה. ואף מה שהכניסה לו בנדונייתה ושמאתן בכתובתה וכל שכן מאתים שתיקנו לאשה משום דבעל כרחיה נפקא:
שנייה. שניות לעריות שגזרו חכמים בפי שני דיבמות (דף כ.) אין לה כתובה דקנסא הוא דקנסינן לה מפני שמרגילתו עליה כדאמרינן ביבמות (דף פה:):
והאיילונית. דוכרניתא דלא ילדה לשון איל אין לה כתובה שמקחו טעות דלאו אדעתא דהכי נסבה ואעי"ג דכי מחלה היא נדוניי' דילה למוסרה בידו טעות הואי מחילה בטעות הואי מחילה:
ולא פירות. נכסים שנפלו לה בירושה אחר שנשאת תיקנו חכמים שהבעל אוכל פירות ולא תיקנו תחתייהן שאם נשבת חייב לפדותה משלו ואלו אף על פי שאין להם תקנת פירות שאם נשבת לא יפדנה דלא קרינא בה ואותבינך לאיתנו אפילו הכי לכשתצא לא יחזיר לה פירות שאכל:
ולא בלאות. הכניסה לו בגדים בנדונייתה אפי' יש מהם קיימים לא יחזיר בלאותיהן אלמא מחילת אכילת פירות אעי"פ שבטעות מחלה לו מחילה היא:
דלא ידע. שנתאנה דליחול הלכך אין כאן מחילה ואפילו בטעות:
דניחא לה דניפוק עלה קלא שמא דאישות. ואפי' יודעת שאין נשואיה נשואין רצונה להאכילו:

["הלוהו על שדהו, ואמר לו: "אם אי אתה נותן לי מנאן ועד שלש שנים הרי היא שלי" - הרי היא שלו. וכו' הנה ביתוס בן זונין עושה על פי חכמים".

...
הדר אמר רב נחמן:
אפילו בשעת מתן מעות - לא קנה, ולא פלוס].

אמר רב נחמן:
השתא דאמור רבנן: "אסמכתא לא קניא",
הדר ארעא והדרי פירי.

למימרא דסבר רב נחמן: מחילה בטעות - לא הויא מחילה?
והאיתמר:
המוכר פירות דקל לחבירו.
אמר רב הונא:
עד שלא באו לעולם - יכול לחזור בו.
משבאו לעולם - אין יכול לחזור בו.
ורב נחמן אמר:
אף משבאו לעולם - יכול לחזור בו.

אמר רב נחמן:
מודינא, דאי שמיט ואכיל - לא מפקינן מיניה!

התם - זביני.
הכא - הלואה.

אמר רבא:
הוה יתיבנא קמיה דרב נחמן,
ובעי לאותביה 'אונאה', ואודיק, חזיתן 'איילונית'.

והרי אונאה דמחילה בטעות היא, ולא הויא מחילה!

"ואודיק, חזיתן איילונית",
הרי איילונית דמחילה בטעות היא, והויא מחילה,
דתנן:

"הממאנת, והשנייה, והאיילונית - אין להן לא כתובה,
ולא פירות,
ולא מזונות,
ולא בלאות" (כתובות ק:)

ולא היא,
לא אונאה הויא תיובתיה,
ולא איילונית מסייע ליה.

"לא אונאה תיובתיה" - דלא ידע דאיתיה אונאה דמחיל גביה.
"ולא איילונית מסייע ליה" - דניחא לה דתיפוק עלה שמא דאישות.

סז, א

28. טז, א

הֲהִיא אֵיתָתָא דְאִמְרָה לִיה לְהֵהוּא גְבָרָא: זִיל זְבִין לִי אַרְעָא מְקַרְיָבִי.
אִזְל זְבִין לָהּ.

אָמַר לִיה: אִי הוּוּ לִי זִוְזִי מְהֶדְרַתְּ לָהּ נִיהֲלִי?
אָמַר לִיה: אַתְּ וְנַוּלָא אַחִי.

אָמַר רַבָּה בַר רַב הוּנָא:

כָּל "אַתְּ וְנַוּלָא אַחִי"¹⁷¹, סְמָכָא דְעֵתִיָּה, וְלֹא גָמַר וּמְקַנֵּי.

אַרְעָא הֶדְרָה - פִּירֵי מַאי?

רְבִית קְצוּצָה הוּוּ - יוֹצְאִין בְּדִינִין,

אוּ דִילְמָא:

כִּי אֲבָק רְבִית הוּוּ - וְאִין יוֹצְאִין?

אָמַר רַבָּא בַר רַב הוּנָא:

מִסְתַּבְרָא כִּי אֲבָק רְבִית הוּוּ - וְאִין יוֹצְאִין בְּדִינִין.

וְכֵן אָמַר רַבָּא:

כִּי אֲבָק רְבִית הוּוּ - וְאִין יוֹצְאִין בְּדִינִין.

אָמַר לִיה אַבְי לְרַבָּה:

מִשְׁכְּנָתָא, מַאי?

הֲתָם טַעְמָא מַאי מְשׁוּם דְלֹא קָץ לִיה, הֲכָא נְמִי לֹא קָץ לִיה.

אוּ דִילְמָא:

הֲתָם - זְבִינִי,

הֲכָא - הַלְוָאָה.

אָמַר לִיה:

הֲתָם טַעְמָא מַאי מְשׁוּם דְלֹא קָץ לִיה,

הֲכָא נְמִי לֹא קָץ לִיה.

אָמַר רַב פִּפְי:

עֲבַד רַבִּינָא עוּבְדָא, וְחָשִׁיב וְאִפִּיק פִּירֵי, דְלֹא כְרַבָּה בַר רַב הוּנָא.

כט"י

א"ל. מוכר לשליח:

אי הוה לי זוזי מהדרת לי. רוצה

אני שתקבל מעותי:

את ונוולא אחי. אתה והיא

קרובים אתם ותתרצו ביניכם

ונוולא לשון ארמי בין בזכר בין

בנקבה כשרוצה לומר אתה

והוא או אתה והיא כך ראיתי

בתשובת הגאונים ואני אומר

שזה שמה:

משכנתא מאי. משכן לו שדה

ולא קץ עמו לאכול פירות לשם

רבית אלא סתם והוא ירד ועשה

ואכל:

הכא נמי לא קץ לי. ופליג

אדרב נחמן דאמר לעיל הדרא

ארעא והדרי פירי:

וחשיב. כמה אכל פירות

ואפקינהו מיניה:

29. סז, א-ב

רפ"י

באתרא דמסלקי. במקום שנהגו להלוות סתם ומלוה אוכל פירות ולא פסק עמו בנכיתא כדלקמן ונהגו לסלק את המלוה ממנה בכל עת שתשיג יד הלוה למעות:

אכל כשיעור זוזי. כפי מה שנמכרין הפירות בשוק ובא הלוה לפנינו ותבע ואמר איני רוצה שיאכל פירותי ברבית ישומו פירות שאכל ויטלם בחובו אילו הוו לי זוזי לא מסלקינן ליה השתא נמי פירי אכל זוזי דידי נינהו:

מסלקינן ליה. ואע"ג דאבק רבית הוא ואינה יוצאה בדיינין הני מילי לבתר דשקליה אבל זה זריז הוא ואינו מניחו לאכול אלא כדי הקרן:

אכל טפי לא מפקינן מיניה. דאבק רבית הוא ואינה יוצאה בדיינין:

ולא מחשבינן משטרא לשטרא. אם חייב לו מעות בשטר אחר אין העודף בזה שאכל פרעון לחוב השטר האחר דהאי אפקינן מיניה הוא מה שאכל כבר:

וביתומים. אם שדה זו של יתומים היא:

אכל טפי מפקינן מיניה. שבי"ד שבעיר אביהן של יתומים והרי הם שליטים לעשות משפט והם לא מחלו על העודף שאכל והוה ליה כמאן דסלקוה משעתא דאכל שיעור זוזי:

לא מסלקינן ליה בלא זוזי. עד שיתן לו כל שיעור מעות הלוואתו וכיון דכי אכלינהו להך לאו בתורת פרעון אכלינהו. הוה ליה אבק רבית משעת אכילה ואינה יוצאה בדיינין וכי סלקוהו משדה זו בלא זוזי אפוקי מיניה אבק רבית שאכל הוא והאי דנקט לעיל אתרא דמסלקי דאילו אתרא דלא מסלקי שנהגו לאכול המשכונא שנים הקצובות למנהגן ואילו הוו ליה זוזי לא מצי מסלק ליה. הכל מודים דכל אותן השנים כמכר הוא אצלו ואי נמי אכל שיעור זוזי לא מסלקינן ליה:

כגדולים. ואע"ג דאכל שיעור זוזי לא מסלקינן ליה דקסבר מתחילת אכילתן אבק רבית הוא ואין כח בדיינין להוציאו:

באתרא דמסלקי לא ניכול פירא אלא בנכיתא. שינכה לו מן החוב דבר קצוב לשנה דנראה כמוכרו לו ויורד בספק דאפילו תלקה ולא יהו בה פירות ינכה לו אותה קצבה הלכך כי שקיל מיניה טפי לאו רבית הוא ודוקא באתרא דמסלקי אבל באתרא דלא מסלקי כל ימי הזמן הוי כמכירה אצלו ובלא נכיתא נמי אכול:

וצורבא מדרבנן. שצריך לישר דרכיו ולהתקדש אף במותר לו פן ילמדו ממנו לזלזל באיסורין אפילו בנכיתא נמי לא ניכול:

קיצותא. לקמן מפרש: **מאן דאסר בקמייתא**. ללישנא קמא דאמר באוכל בלא נכיתא פליגי סבר בבתייתא כולי עלמא שרי:

למאן דאסר בבתייתא. ללישנא בתרא דאמרין אפילו כי אכל חמש שנים קמאי בנכיתא פליגי דחד מנייהו אסר היכא שרי: **במשלם שניא כו'**. דלא מיחזי כהלואה אלא כלוקח הימנו פירות השנים האלו במעות הללו:

אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא: **הא משכנתא, באתרא דמסלקי**. אכל שיעור זוזי מסלקינן ליה. **אכל טפי** - לא מפקינן מיניה. **ולא מחשבינן משטרא לשטרא**. ובדיתמי אכל שיעור זוזי, מסלקינן ליה, **אכל טפי מפקינן מיניה, ומחשבינן משטרא לשטרא**.

אמר רב אשי:

השתא דאמרת אכל טפי לא מפקינן מיניה, **אכל שיעור זוזי נמי לא מסלקינן ליה בלא זוזי, מאי טעמא?** סלוקי בלא זוזי, אפוקי מיניה הוא. הוי אבק רבית, **ואבק רבית - אינה יוצאה בדיינין**.

סז, ב עבד רב אשי עובדא ביתומים קטנים אכגדולים.

אמר רבא בריה דרב יוסף משמיה דרבא: **האי משכנתא, באתרא דמסלקי לא ניכול אלא בנכיתא**. וצורבא מדרבנן, אפילו בנכיתא לא ניכול.

אלא במאי ניכול?

בקיצותא.

הניחא למאן דאמר: "קיצותא שריא", **אלא למאן דאמר: "קיצותא אסירא" - מאי איכא למימר?** דאתמר:

קיצותא פליגא בה רב אחא ורבנינא:

חד אמר: קיצותא - שריא,

וחד אמר: קיצותא - אסירא.

היכי דמי קיצותא?

דאמר ליה: **עד חמש שנין אכילנא לה בלא נכיתא, מכאן ואילך שיימנא לה כולהו פירי**.

איכא דאמרי:

כל בלא נכיתא - אסור.

היכי דמי קיצותא?

דאמר ליה: **עד חמש שנין אכילנא בנכיתא, מכאן ואילך שיימנא לה כולהו פירי**.

מאן דאסר בקמייתא - שרי בבתייתא,

מאן דאסר בבתייתא - היכי שרי למיכל?

שרי כי משכנתא דסורא,

דכתבי בה הכי: **במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף**.

רפ"י

אין בעל חוב גובה הימנה. אם מת המלוה ונפלה לפני בניו אין בעל חוב של אביהם גובה הימנה דאין להם לאביהם בגופה של קרקע כלום ומטלטלי בעלמא נינהו ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב דבשלמא בעודו קיים גבי אפילו מגלימא דעל כתפיה שהרי לו הלוח מעותיו ונשתעבד והתורה אמרה יבא שליח ב"ד ויכנס לביתו ויטול משכונו דכתיב (דברים כד) והאיש אשר אתה נושה בו וגוי ואמרינן לקמן (דף קיג.) זה שליח ב"ד אבל היכא דמית בהדי יתמי מאי עבידתיה דתבע הרי לא לוו ממנו ואי ירתי קרקעות משתעבדי נכסיה מחיים ומיחייב מדין ערב דנכסייהו דבר איניש אינון ערבון ביה דכי אוזפיה עלייהו סמך אבל מטלטלי אפילו דין ערב ליכא דלאו עלייהו סמיך מלוה הואיל ובידו להצניען ולאבדן:

ואין הבכור נוטל פי שנים. למאן דאמר בבבא בתרא (דף קכד:) דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה הא נמי הואיל ואתרא דמסלקין מלוה בעלמא הוא דאין השדה לפניו אלא לשעבוד פירות והוה ליה ראוי ואין בכור נוטל בראוי לבא לפנייהם לאחר מיתה לחלוק כבמוחזק ביד אביו דכתיב (דברים כא) בכל אשר ימצא לו: **ושביעית משמטתה.** כשאר מלוה בשטר שנכסי ליה משועבדין להן ושביעית משמטתן דאין זה מלוה על משכון שאין שביעית משמטתו דהתם במשכון של מטלטלין קיימינן וטעמא משום דבעל חוב קונה משכון שבידו דילפינן (לקמן דף פב.) מולך תהיה צדקה והוה ליה כגבוי:

בעל חוב גובה ממנו. דמכר הוא אצלו והיינו טעמא דכולהו:

אפי' מתמרי דאבודיא. כשגודרין תמרים שוטחין מחצלות תחת הדקלין ונופלים התמרים עליהם ואם בא ושילם לו מעותיו מסלקו אף מן התמרים התלושין שעל המחצלות:

ואי אגבהינהו כבר בסיסני. שנתנן בתוך סלים כשנטלן מן המחצלות:

קנה. אותם בהגבהה קודם שקיבל מעותיו והרי הן שלו:

ולמ"ד. בבבא בתרא (ד' פה:): **כליו של לוקח קונה לו.** ואפי'

הוא ברשות של מוכר: **אע"ג דלא אגבהינהו.** לפי שקנו לו מחצלותיו שהן כליו:

רב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע אמרי תרווייהו:

האי משכנתא, באתרא דמסלקי:

אין בעל חוב גובה הימנה,

ואין הבכור נוטל בה פי שנים,

ושביעית משמטתה.

ובאתרא דלא מסלקי:

בעל חוב גובה הימנו,

ובכור נוטל בו פי שנים,

ואין שביעית משמטתה.

ואמר מר זוטרא משמיה דרב פפא:

האי משכנתא,

באתרא דמסלקי - מסלקי ליה ואפילו מתמרי דאבודיא.

ואי אגבהינהו בסיסני - קננהו.

ולמאן דאמר: כליו של לוקח ברשות מוכר - קנה לוקח,

אפילו דלא אגבהינהו בסיסני - קננהו.

31. סז, ב

רס"י

ואמר לא מסתלקנא. בשעת מתן מעות התנה על מנת שלא תוכל לסלקני עד כך וכך שנים כו' ועל מנת כן נתן מעותיה וקרקע נקנה בכסף בין דרך מקח בין דרך שכירות בין בכל הדרכים כפי התנאי:

צריך למיקנא מיניה. דאי לא קני מיניה דיבורא בעלמא הוא ויכול לומר לא אשנה מן המנהג:

א"ל איזיל ואייתי זוזי. ואשלם לך ומעתה אל תאכל פירות עוד: לא אכיל. הואיל והמעות מוכנים לו ולא נתנו לו רשות להיות שומט ואוכל ובאתרא דמסלקי קאי:

פשיטא באתרא דמסלקי, ואמר "לא מסתלקנא" - הא קאמר דלא מסתלקנא. אלא באתרא דלא מסלקי, ואמר: "מסתלקנא" - מאי? צריך למיקנא מיניה, או לא?

רב פפא אמר:

לא צריך למקנא מיניה.

רב ששת בריה דרב אידי אמר:

צריך למקנא מיניה.

והלכתא:

צריך למקנא מיניה.

אמר: "איזיל ואייתי זוזי" - לא אכיל.

"איזיל ואטרח ואייתי זוזי" - רבינא אמר: אכיל.

וקר זוטרא בריה דרב מרי אמר: לא אכיל.

והלכתא:

לא אכיל.

רפ"י

שדה אחוזה. שאמרה תורה (ויקרא כז) לפדותה מן ההקדש לפי השנים שעד היובל סלע ופונדיון לשנה כפי חשבון חמשים שקל לבית זרע חומר שעורים לארבעים ותשע שנות היובל:

ואע"ג דאכיל פירי. הקדש טובא ששוין פירות של כל השנה הרבה:

פריק להו בארבעה זוזי. דהיינו סלע:

הכא נמי לא שנא. דהא חזינן דהיכא דיורד לספק ונותן מעות סלע לשנה ספק יהיו בה פירות ספק לא יהיו בה פירות הו זביני מעיקרא ומיפרק בהכי:

התם לאו הלואה. בפדיון תליא מילתא ורחמנא אוקמיה אהאי פדיון ואמר בהכי נפרוק:

דלא מצוי מסלק ליה. כל שנתו ואפילו באתרא דמסלקי:

רב פהנא ורב פפא ורב אשי:

לא אכיל בנכייתא.

רבינא אכיל בנכייתא.

אמר מר זוטרא:

מאי טעמא דמאן דאכיל בנכייתא?

מידי דהוה שדה אחוזה¹⁷² (ויקרא כז, טז-כא),

שדה אחוזה, לאו אף על גב דקא אכיל פירי טובא, אמר רחמנא אקא פריק לה בארבעה זוזי, הכא נמי לא שנא.

ומאן דאסר, אמר לך: שדה אחוזה הקדש היא, ורחמנא אוקמיה אפדיון.

הכא - הלואה היא ומיחזי פרבית.

אמר רב אשי:

אמרו לי סבי דמתא מחסיא: סתם משכנתא - שתא.

למאי נפקא מינה?

דאי אכיל לה שתא - מצוי מסלק ליה,

ואי לא - לא מצוי מסלק ליה.

ואמר רב אשי:

אמרו לי סבי דמתא מחסיא: מאי "משכנתא"? דשכונת גביה.

למאי נפקא מינה?

לדינא דבר מצרא.

¹⁷² טז ואם משדה אחוזתו יקדיש איש ליהוה והיה ערקף לפי זרעו זרע חמר שעורים בחמשים שקל כסף. יח אם משנת היבל יקדיש שדהו כערקף יקום. יח ואם אחר היבל יקדיש שדהו וחשב לו המהן את הכסף על פי השנים הנותרת עד שנת היבל ונגרע מערקף יט ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו ויסף חמשיית כסף ערקף עליו וקם לו. כ ואם לא יגאל את השדה ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד כא והיה השדה בצאתו ביבל קדש ליהוה משדה החרם למהן תהיה אחוזתו

33. סח, א

כ"י

דשכונה גביה. אין שכן קרוב ממנו ואם בא הלוח למוכרה אין בבעל מצריה שכן טוב לקנותה כזה:

טרשא דרב פפא. דאמר לעיל (דף סה.) שכראי לא פסיד וכי. לית הלכתא כוותיה כדאמרן מאי חזית דאזלת בתר דידך זיל בתר דידיהו:

מחוזנאי. בני מחוזא:

דזקפי רווחא אקרנא. שקונים פרגמטיא בעלי בתים ונותנין לתגרים למחצית שכר ושמן כך וכך שכר יהיה בהן וזוקפין מחצית השכר עם הקרן וכותבין בשטר פלוני חייב לפלוני כך וכך לזמן פלוני:

וכי אתו לקמיה. ואמרי ליה לא הוה רווחא מהימן להו:

תינח היכא דאיתיה לדידיה. אם יהא אביך קיים לזמן הפרעון שהוא חסיד ומאמינם ומה אם ימות היורשין יגבו הכל:

חכירי. המקבל שדה מחבירו בעשרה כורין לשנה בין תעשה הרבה בין תעשה מעט:

חכירי נרשאי. שהיו בעלי בתים מלויים מעות לעניים על שדותיהן וחוזרים וחוכרים אותם להם בכך וכך כורין לשנה:

אימת קנייה. מלוה להך שדה דאקנייה נהליה לבעלים בתורת חכירות נמצא נוטל רבית קצוצה שהרי אין טורח בה ואף אם תלקה לא יפסיד מחכירותו כלום:

שהינא כמה עידינין. ביד המלוה ועשה הוא ואכל בנכיתא והדר חכרה מיניה:

שפיר דמי. כדי שלא תנעול דלת דכיון דשהייה גביה ואכל תלת שנין מה לי עבד בה איהו ומה לי חכריה:

ולאו מילתא היא. דאפילו שהייה נמי אסור. דרבית גמורה היא שאין כאן ספק כעושה ואוכל שפעמים שמוציא ואינו נוטל:

אמר רבא:

לית הלכתא לא כטרשי פפונאי,
ולא כשטרי מחוזנאי,
ולא כחכירי נרשאי.

"כטרשי פפונאי" - כטרשי דרב פפא.

"שטרי מחוזנאי" - דזקפי ליה לרווחא אקרנא, וכתבי ליה בשטרא,
מי ימר דהנה רווחא?

אמר ליה מר בר אמרמר לרב אשי:

אבא עביד הכי,

וכי אתו לקמיה מהימן להו.

אמר ליה:

תינח היכא דאיתיה לדידיה,

אי שכיב ונפל שטרא קמי יתמי מאי?

הוי "כשנגה שיצא מלפני השליט"¹⁷³ (קהלת י, ה) ונח נפשיה דאמירמר.

"חכירי נרשאי" - דכתבי הכי: משכון ליה פלגיא ארעיה לפלגיא,

והדר חכרה מיניה.

אימת קנאה דאקנייה נהליה?

והאי דנא דקא כתבי הכי: "קנינא מיניה ושהינא כמה עידיני, והדר חכרה",
כדי שלא תנעול דלת בפני לוין שפיר דמי.

ולאו מלתא היא.

מִשְׁנָה

אִין מוֹשִׁיבִין חֲנוּנֵי לְמַחְצִית שְׂכָר.
וְלֹא יִתְּנוּ מַעוֹת לִיקַח בְּהֵן פִּירוֹת לְמַחְצִית שְׂכָר,
אֶלָּא אִם כֵּן נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוּעֵל.

אִין מוֹשִׁיבִין תְּרַנְגוּלִין לְמַחְצָה,
וְאִין שְׁמִין עֲגָלִין וְסִיחִין לְמַחְצָה,
אֶלָּא אִם כֵּן נוֹתֵן לוֹ שְׂכָר עֲמֵלוֹ וּמְזוֹנוֹ.

אֲבָל מְקַבְּלִין עֲגָלִין וְסִיחִין לְמַחְצָה.
וּמְגַדְּלִין אוֹתוֹן עַד שִׁיהוּ מְשׁוּלְשִׁין.
וְחֲמוּר עַד שִׁתְּהָא טוּעֵנַת.

גְּמָרָא

תְּנָא:

"כְּפוּעֵל בְּטַל".

מאי "כְּפוּעֵל בְּטַל"?

סח, ב

אמר אביי:

כְּפוּעֵל בְּטַל שֶׁל אוֹתָהּ מְלֹאכָה דְּבְטַל מִינָהּ.

וְצָרִיקָא.

דְּאִי תְּנָא: חֲנוּנֵי,

חֲנוּנֵי הוּא דְּסָגִי לִיהַּ כְּפוּעֵל בְּטַל, מִשּׁוּם דְּלֹא נְפִישׁ טְרַחֲיָה,
אֲבָל מַעוֹת לִיקַח בְּהֵן פִּירוֹת, דְּנְפִישׁ טְרַחֲיָה אִימָא לֹא סָגִי לִיהַּ כְּפוּעֵל בְּטַל.

וְאִי תְּנָא: מַעוֹת לִיקַח בְּהֵן פִּירוֹת,

הָוָה אִמְיָנָא: הָתָם הוּא דְּבַעֵי כְּפוּעֵל בְּטַל, מִשּׁוּם דְּנְפִישׁ טְרַחֲיָה,

אֲבָל חֲנוּנֵי דְּלֹא נְפִישׁ טְרַחֲיָה אִימָא סָגִי לִיהַּ בְּמִשְׁהוּ בְּעֵלְמָא,

דְּאִפִּילוּ: לֹא טַבֵּל עֲמוֹ אֶלָּא בְּצִיר,

וְלֹא אֶכֶל עֲמוֹ אֶלָּא גְרוּגְרַת אַחַת זְהוּ שְׂכָרוֹ,

צָרִיקָא.

מתני'

אין מושיבין חנוני למחצית שכר. לא יאמר בעל הבית לחנוני הרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאים בסלע ואתה מוכרן בחנות פרוטה ופרוטה ומשתכר סאה הילך פירות ושב ומכור תמיד והריוח נחלוק וטעמא דמילתא משום דאמרינן לקמן (דף קד:) הך עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון סתם המקבל פרגמטיא למחצית שכר מקבל עליו אחריות חצי הקרן באונסין וזולא הלכך ההיא פלגא כיון דמייחב באונסין מלוה הוא אצלו שהרי שומא היא אצלו במעות כשער השוק ודינו ליטול חצי שכר נמצא מתעסק בחציו של בעל הבית שהוא פקדון אצלו בשכר המתנת מעות המלוה לפיכך אסור:

אלא אם כן נותן לו שכר עמלו. בחצי:

אין מושיבין תרנגולין למחצה. לשום ביצים בדמים לבעל התרנגולת להושיבה עליהם לגדל אפרוחים למחצית שכר מה שיהיו האפרוחים שוין יותר על דמי הביצים דהואיל וזה מקבל עליו אחריות חצי דמי הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו הוה ליה פלגא מלוה שהרי נישומין עליו בדמים מעכשיו דמיהן עליו במלוה ונמצא זה מגדל את חציו השני בשכר המתנת מעותיו:

ומזונו. מזון שהוא מוציא באפרוחים:

ואין שמין עגלים וסייחים למחצה. עכשיו הן שוין כך וכך קבלם עליך לגדלם שנתיים למחצית שכר ולמחצית הפסד אם ימותו:

אבל מקבלים עגלים וסייחים. קטנים בלא שומא שאם ימותו לא ישלם כלום ואם יחיו יחלקו ביניהם:

לכשיהיו משולשים. לכשיעמדו על שליש גדלתן שליש שור ושליש סוס אז יחלקו:

וחמור. מגדלה עד שתהא טוענת משאוי כך היה מנהגם לגדלם קודם חלוקה:

גמ'

ה"ג תנא כפועל בטל. ובמתניתין לא גרסינן בטל:

כפועל בטל. משמע כמה אדם רוצה ליטול ולישב בטל:

מאי כפועל בטל. הלא אין יושב ובטל שהרי טורח להוליך ולהביא פירות לחנות ולמכור ולקבל מעות ולמדוד הפירות:

אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה. אם היה גר או נפח כמה אדם רוצה ליטול ליבטל ממלאכה כבידה כזו ולעשות מלאכה קלה:

35. סח, ב

רפ"י

ר' יהודה. מיקל טפי מדרי מאיר דרי מאיר בעי שיפסוק לשום שכר ומיהו בכל מה שיאות לקבל עליו בשכרו בין רב בין מעט הא קביל עליה ורבי יהודה לא בעי שיפסוק לשום שכר אלא יטבול עמו בציר כאחד מן השוק:

גרוגרת. תאנה יבשה: **משלם.** כפועל בטל:

ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל. אבל עושה ואוכל כגון פרה החורשת וחמור הטוענת משאוי פעולתן הוא שכר עמל ומזון:

ושוטפות. כשעוברין בנהר המים שוטפין מן הגיזה והוא נוטלה:

ומורטות. כשעוברות בין הקוצים:

ותנא קמא גיזה וחלב לא סיפק בשכר עמלו ומזונו. בתמיה וכי גיזה של רחלים וחלב העיזים אינו מספיק לשכר עמל ומזון:

בגיזה וחלב כ"ע לא פליגי. אם נאות בעל הבהמה שלא לחלוק בהן:

בנסיובי. מי פסולת החלב שקורין משגי"א:

ותותרי. שטיפת ומריטת הרחלים תותרי תרגום של נושרין דנתרי ע"י שטיפה ומריטה:

משכרת אשה לחברתה תרנגולת בשני אפרוחין. לשנה:

אשה שאמרה כו'. אשה שיש לה תרנגולת מותרת לומר לבעלת הביצים בלשון שכירות תני לי ביצים ואושיב תרנגולת עליהם ואטרח באפרוחים ואטול שני אפרוחים בשכרי אבל בלשון חלוקה פליגי בה וקאסר רבי שמעון דכל לשון חלוקה עסקא היא וקרובה להפסד כשכר וכיון דאחריות חצי ביצים עליה אשתכח פלגא מלוה אבל בלשון שכירות אין אחריות הביצים על בעלת התרנגולת:

איכא ביצים מוזרות. שאינן קולטות אפרוח ונוטלתן בשכרה והן מותרות באכילה דאמרינן בשחיתת חולין (חולין ד' סד:) ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם ור' יהודה לטעמיה דאמר אפילו טבל עמו בציר זהו שכרו ור' שמעון לטעמיה דאמר נוטל שכרו משלם:

ה"ג מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות לבהמה מעלין. מקום שנהגו שהשם עגלים וסייחים קטנים למחצה לחבירו נותן לו מעות בשכר שמוציאן ומכניסן על כתיפו. מעלין:

עם אמו. דליכא טרחא לאפוקי ולעיולי לפי שנמשך אחר אמו ובלא עמל ומזון כי אמו עושה ואוכלת ואין צריך להעלות לו שכר כתף:

ואפילו במקום שנהגו להעלות. לעגלים וסייחים הנישומין לבדם:

["אלא אם בן נותן לו שכרו כפועל"].

(כמה עיני, ותרגולין מעלין - סימן).

תנו רבנן:

"במה הוא שכרו?

בין מרובה בין מועט,

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

אפילו לא טבל עמו אלא בציר, ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו.

רבי שמעון בן יוחאי אומר:

נותן לו שכרו משלם."

תנו רבנן:

"אין שמין,

לא את העיזים,

ולא את הרחלים,

ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל למחצה.

רבי יוסי בדי יהודה אומר:

שמין את העיזים מפני שחולבות,

ואת הרחלים מפני שגוזזות, ושוטפות, ומורטות,

ואת התרנגולת מפני שהיא עושה ואוכלת."

ותנא קמא. גיזה וחלב לא ספק לשכר עמלו ומזונו?!

בגיזה וחלב - כולי עלמא לא פליגי,

כי פליגי - בנסיובי ותותרי:

תנא קמא סבר לה רבי שמעון בן יוחאי דאמר: "נותן לו שכרו משלם",

רבי יוסי בדי יהודה סבר לה כפובה דאמר: "אפילו לא טבל עמו אלא בציר,

ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו".

תנו רבנן:

"משכרת אשה לחברתה תרנגולת בשני אפרוחין.

אשה שאמרה לחברתה: "תרנגולת שלי וביצים שליכני, ואני ואת נחלוק באפרוחים" -

רבי יהודה מתיר,

ורבי שמעון אוסר."

ורבי יהודה לא בעי שכר עמלו ומזונו?!

איכא ביצים מוזרות.

תנו רבנן:

"מקום שנהגו להעלות שכר פתף למעות לבהמה - מעלין,

ואין משנין ממנהג המדינה.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

שמין עגל עם אמו,

וסוּח עם אמו,

ואפילו במקום שנהגו להעלות שכר פתף למעות."

ורבן שמעון בן גמליאל לא בעי שכר עמלו ומזונו?

איכא גללים.

ואידך?

רש"י

כרבי יהודה. בטבל עמו בציר :
כרבי יוסי ברבי יהודה. בנסיובי
ותותרי :

גְּלָלִים אֶפְקוּרֵי מִפְקִיר לְהוּ.

אָמַר רַב נְחֻמָּן:

הֵלְכָה כְּרַבֵּי יְהוּדָה,

וְהֵלְכָה כְּרַבֵּי יוֹסֵי בְּרַבֵּי יְהוּדָה,

וְהֵלְכָה כְּרַבֵּי שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל.

36. סח, ב - סט, א

ר"י

נפק עלייהו שטרא. שקיבל
אביהם עסקא פלגא באגר
ופלגא בהפסד:

לא הוי ספי. לא היה מאכיל
רבית לבעל הבית דאי קביל
עליה הכי ריביתא הוא דקטרח
בפלגא דפקדון משום פלגא
דמלוה אלא ודאי שטרא הכי
מפרשי ללישניה שקיבל עליו
איזו מהם שירצה:

אי פלגא. יקבל הנותן באגרא
יקבל עליו אחריות ההפסד יותר
ממחצית כגון תרי תילתי
דהשתא ליכא רבית דהשתא
ליכא אלא תילתא מלוה דלא
קיבל עליה רב עיליש אלא
תילתא באחריותו וקשקיל
פלגא באגרא והוה מאי דשקיל
באגרא טפי מתילתא שכר עמלו
לטרורו שהוא עוסק בשני שלישי
פקדון:

אי פלגא בהפסד. כלומר פלגא
בהפסד דכתב בשטרא הכי
קאמר דאם ירצה רב עיליש
יטול תרי תילתי באגר ויקבל
עליו חצי ההפסד דאיכא שכר
עמלו במאי דשקיל טפי באגרא
ממה שמגיע לחלק פלגא
דמלוה:

שיטה איתמר. הכי אמר רב
נחמן ר' יהודה ורבי יוסי בנו
ורבן שמעון כולן בשיטה אחת
אמרו דבריהם:

בני רב עיליש נפק עלייהו ההוא שטרא,
דהוה כתיב ביה: "פלגא באגר, פלגא בהפסד".

אמר רבא:

רב עיליש גברא רבה הוא ואיסורא לאינשי לא הוי ספי,
מה נפשך.

אי פלגא באגר - תרי תילתי בהפסד,

אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר.

אמר רב כהנא:

אמרי תא לשמעתיא קמיה דרב זביד מנהרדעא,

ואמר לי: דלמא רב עיליש טובל עמו בציר הוה.

ואמר רב נחמן: הלכה כרבי יהודה!

אמר ליה: לאו 'הלכתא' איתמר,

אלא 'שיטה' איתמר.

הכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי למה ליה למיחשב ולמימר "הלכה ... הלכה"?
לימא: "הלכה כרבי יהודה", דמיקל מפולחיה!

רפ"י

מותר שלישי בשכרך. השם עגל למחצה בשכר ובהפסד ואמר לו מה שיביא יותר על שלישי דמיו של עכשיו טול בשכרך וכל השאר נחלוק בשוה:

מותר. דהא קיבל עליה מספק ואע"ג דזימנין דליכא מותר שלישי:

ריש עגלא לפטומא. המקבל עגל לפטמו למחצית הראש יטול כולו. לחלקו בשכר עמלו ומזונו והשאר חולקין בשוה:

מאי לאו דאמר ליה כו'. ואשמועינן רב דאי ליכא מותר שלישי. נשקול ריש עגלא:

כי קאמר רב. הרי זה מותר אע"ג דזימנין ליכא מותר שלישי: **כגון דאית ליה בהמות.** למקבל דיש עליו לטרוח לפני בהמותיו ובשביל בהמה אחת עמהם אין טרוח נוסף:

דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי. באותו טורח שאתה מגבל סובין ושעורין לפני שור אחד אתה יכול לגבל לפני שנים:

ויהיב ליה לאריסיה. למחצה בשכר והפסד:

אי משתתפת בהדיה. אילו נתת חצי המעות והיית שותף בבהמה היה נותן לך אף האליה כולה לחלקך:

פליגה לאליתא. כשבאו לחלוק. חלק רבי אלעזר את האליה:

אמר ליה. אריסיה: **השתא כמעיקרא נמי לא.** עכשיו לא תתן הראש כולו כמו שנתת בראשונה:

זוזי דידי הוו. וכי קבילת עלך פלגא בהפסד הוו זוזי מלוה גבך:

ואי לא יהיבנא לך טפי פורתא. אשתכח דקא טרוחת בפלגא פקדון משום פלגא מלוה:

דטרחתא טפי פורתא. להכניס ולהוציא דאילו מזוין. אם הוצרך לסובין או שעורין. קנית לאמצע כדרך שותפין:

לאתויי ליה רעיא. מרעה לבהמות שאינו צריך לקנות בשוק שיש עליו לטרוח בשבילו:

אמר רב:

מותר שלישי בשכרך - מותר.

ושמואל אומר:

לא מצא מותר שלישי, ילך לביתו ריקן!?

אלא אמר שמואל:

קוצץ לו דינר.

וסבר רב אין קוצצין לו דינר!?

והאמר רב: ריש עגלא לפטומא,

מאי לאו דאמר ליה מותר שלישי בשכרך!

לא, דקאמר ליה: אי מותר שלישי,

אי ריש עגלא לפטומא.

איבעית אימא:

כי קאמר רב "מותר שלישי בשכרך" מותר כגון דאית ליה בהמה לדידיה, דאמרי אינשי: "גביל לתורא גביל לתורי".

רבי אלעזר מהגרוניא זבין בהמה ויהיב ליה לאריסיה,

מפטים ליה, ויהיב ליה רישא באגריה,

ויהיב פלגא ריוקא.

אמרה ליה דביתהו: אי משתתפת בהדיה יהיב לך נמי אליתא.

אזל זבין בהדיה, פליג ליה מאליתא.

אמר ליה: תא נפלגיה לרישא,

אמר ליה: השתא כמעיקרא נמי לא!?

עד האינדנא זוזי דידי הוו, אי לא הוה יהיבנא לך טפי פורתא מיחזי כרבית,

השתא שותפי אנו, מאי קאמרת טרוחנא טפי פורתא,

אמרי אינשי: סתם אריסא למרי ארעא קמשעבד נפשיה לאתויי ליה רעיא.

38. סט, א-ב

רס"י

בגדרות. בהמה דקה לשון גדרות צאן (במדבר לב):
ואם בא המקבל לחלוק. בתוך הזמן הזה:
חבירו. בעל הבהמה מעכב עליו:
אבל אינו דומה טיפולה של שנה הראשונה לטיפולה של שנה אחרת. שצריכה בשניה למזונות מרובים יותר מן הראשונה:
מאי אבל דקאמר. כל שכן דהיינו טעמא דמעכב עליו:
אלא. הכי קאמר לפי שאינו דומה כו' וכיון דכך מנהג המקבלין חבירו מעכב עליו ואני שמעתי איפכא אם בא בעל הבהמה לחלוק בתוך זמנו המקבל מעכב עליו לפי שאינו דומה טיפולה כו' שטיפול שנה ראשונה קשה משל שניה מפני שהיא דקה טיפולה מרובה להכניס ולהוציא אבל טיפול השניה קל ושכחה מרובה וקשיא לי אי טיפולה של שניה קלה משל ראשונה מאי לשון חייב לטפל בה דקתני רישא משמע דעל כרחו חייב לטפל בה כל הזמן הזה:
עד מתי חייב לטפל בולדות. שאף הן נחלקין למחצה שהן שכן והמקבל בא לומר חלוק אותו מיד שלא אעסוק בחלק שלך שאיני נוטל בו כלום:
בדקה שלשים ובגסה חמשים. כדרך שפרט לך הכתוב בטיפול הבכור שחייב ישראל לטפל בו בדקה שלשים ובגסה חמשים ואח"כ נותנו לכהן דיליף ליה בבכורות (דף כו:). מקראי:
שיניה דקות. וצריכה לאמה ולאדם הרגיל בכך:
מכאן ואילך. יטול המקבל מחצה שלם בשביל חלקו שהרי חציו שלו הן ובמחצה השני של חבירו יטול מחצה בשבח כדרך שנוטל באמה מחצית שכר ושכר עמל ומזון ליכא ואע"ג דחצי אחריות של מחצית חבירו עליו כיון דבעי למיטרח בה משום מחצה שלו שהוא קרן גמור ואינו מלוה וכי טרח משום ידידה קא טרח ולא מיחזי כריביתא:
מאן פלג לך. מי שם אותה שמא לא נישומית יפה:
יגדילו. הולדות עד שיהו גדולים ואינו נוטל בשל חבירו כלום:

תנו רבנן:
"השם בהמה לחבירו, עד מתי חייב לטפל בה? סומכוס אומר:
באתונות - שמונה עשר חדש, בגדרות - עשרים וארבעה חדש.
ואם בא לחלוק בתוך זמנו - חברו מעכב עליו.
אבל אינו דומה טיפולה של שנה זו לטיפולה של שנה אחרת."
"אבל" - מאי קאמר?

אלא: לפי שאינו דומה טיפולה של שנה זו לטיפולה של שנה אחרת.
תניא אידך:
"השם בהמה לחבירו, עד מתי חייב לטפל בולדות? דקה - שלשים יום, ובגסה - חמשים יום.
דבי יוסי אומר:
בדקה - שלשה חדשים, מפני שטיפולה מרובה.

מאי "טיפולה מרובה"?

מפני ששיניה דקות.

מכאן ואילך נוטל מחצה שלו, וחצי מחצה בשל חבירו."

רב מנשיא בר גדיא שקל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו.
אתא לקמיה דאביי.
אמר ליה: מאן פלג לך?

ועוד: מקום שנהגו לגדל הוא, ותנן:

"מקום שנהגו לגדל - יגדילו" (בבא מציעא סט:).

הנהו תרי כותאי דעבוד עסקא בהדי הדדי.
אזיל חד מנייהו פליג זוזי בלא דעתיה דחבריה.
אתו לקמיה דרב פפא.
אמר ליה: מאי נפקא מינה?

הכי אמר רב נחמן: זוזי כמאן דפליגי דמו.
לשנה זבון חמרא בהדי הדדי,
קם אידך פליג ליה בלא דעתיה דחבריה,
אתו לקמיה דרב פפא.
אמר ליה: מאן פלג לך?
אמר ליה: קא חזינא דבתר דידי קא אתי מר!

אמר רב פפא:

כ,ט,ב כהאי גוונא ודאי צריך לאודועיה - זוזי, מי שקיל טבי ושביק חסרי?
אמר ליה: לא.
אמר ליה: חמרא, כולי עלמא ידעי דאיכא דבסיס ואיכא דלא בסיס.

רש"י

טבי ותקולי. יש זוזי שמשקלם קל וצורתם יוצאת בהוצאה והורגלו בה טובים בהוצאה יותר מצורה אחרת של זוזי שמשקלן יתר ואותן שמשקלן יתר חביבין למי ששוקל כסף מנה או פרס במאזנים הלכך טבי וטבי אי נמי תקולי ותקולי כמאן דפליגי דמי דאלו שהניח טובים כאלו שנטל:

אבל שקל טבי ושבק תקולי. אי נמי שקל תקולי ושבק טבי לא:

גופא:

"אמר רב נחמן:
זוזי, כמאן דפליגי דמו".

הני מילי: טבי וטבי,
תקולי ותקולי.
אבל טבי ותקולי - לא.

40. ט, ב

רס"י

מוגר זווי בפשיטא ליומא. בלשון שכירות ולא בלשון הלואה הנני משכיר לך זוז היום בפשוט דהיינו זוז מדינה דהיינו שמינית שבצורי:

כלו זווי דרב חמא. ירדו לטימיון כדאמרינן לקמן (דף עא:): שהמלוין ברבית נכסיהן מתמוטטין:

מ"ש ממרא. פושווי"ר בלעז הלא רשאי אני להשכיר את כלי:

הדרא בעינא. אותו כלי חוזר בעצמו בעין ואינו הלואה אצלו בדמים ואין אחריותו עליו אם נאנס או נשבר מחמת מלאכה הלכך אין שכרו רבית:

וידיע פחתיה. ועוד שניכר פגמו שהוא נפגם ומתקלקל מחמת מלאכה:

זווי לא הדרי בעינייהו. שהרי מוציאם ולפיכך אחריותו עליו ושכרו רבית אע"ג דאמר בלשון שכירות ועוד אי נמי אהדר ליה בעיניה לא ידיע פחתיה נמצא שכרו חנם ברבית:

אוגנא דקירא. חלות הנתכות בכלים קטנים עגולים כאגנות: מקיראי. תגרי שעה:

רב חמא הוה מוגר זווי בפשיטא ליומא¹⁷⁴, כלו זווי דרב חמא.

הוא סבר: מאי שנא ממרא.

ולא היא,

מרא הדרא בעינא וידיע פחתיה, זווי לא הדרי בעינייהו, ולא ידיע פחתיה.

אמר רבא:

שרי ליה לאיניש למימר לחבריה: הילך ארבעה זוזי ואזפיה לפלגיא זוזי, לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה.

ואמר רבא:

שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה: שקיל לך ארבעה זוזי ואמור ליה לפלוני לאזפן זוזי. מאי טעמא?

שכר אמירה קא שקיל.

כי הא, דאבא מר בריה דרב פפא הוה שקיל אוגנא דקירא מקיראי, ואמר ליה לאבוה: אזפניהו זוזי.

אמרו ליה רבנן לרב פפא:

אכיל בריה דמר רביתא!

אמר להו:

כל כי האי רביתא ניכול,

לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה.

הכא שכר אמירה קא שקיל, ושרי.

¹⁷⁴ תיקון גירסה על פי הגהות הבי"ח

רש"י

מתני'

שמין פרה. גדולה וחמור גדול שראוין למלאכה ומלאכתם כולה של מקבל:

למחצה. לחלוק שבח שישביחו בדמים ובוולדות:

לחלוק את הולדות מיד. כשתבא שנת חלוקתן כדאמרן לעיל בדקה שלשים ובגסה חמשים יום:

שמין עגל עם אמו. ואין צריך ליתן שכר עמל ומזון לעגל אלא לאם:

מפרין על שדהו. לשון פרה ורבה ובגמי מפרש כיצד מפרין ולי נראה מפרין בזיזין לשון מרחיב ומגדיל כמו (זכריה ב) פרזות תשב ירושלם וכן מצינו בנדה (דף ד:) לא כהלל שהפריז על מדותיו וכן יסד רבינו משולם בפיוט חכמי מדות מפרזים:

גמ'

תן לי מאתים זוז. הלויני מאתים זוז ואוציאם בשדה לזבל לקצור ולזרוע ולחרוש:

ואפרנסנה. כל צרכה כל דבר קרוי פרנסה:

ואני אעלה. בחכירותיה שנים עשר כורין של חטין לשנה ואחזיר מעותיך:

מותר. ואין זו רבית שכר מעות אלא שחוכר ממנו שדה משובחת ומעלה לו בחכירות שדה טובה יותר משדה רעה מאתים זוז שני כורים חטין:

אבל לא מפרז לא על שכר חנות ולא על שכר ספינה. שאם שכר ממנו חנות או ספינה אסור ללות הימנו מעות לקנות פירות ולמכור בחנות או פרקמטיא להוליך בספינה ויעלה לו על דמי שכירותו כיון דלא בגופה דחנות וספינה קא מפיק להו להנך זוזי להשביח החנות או הספינה. אין תוספת השכר בשביל חנות וספינה אלא בשביל שכר מעות:

לצור בה צורות. שיוציא מעות הללו לצור בו צורות שתהא נאה והכל רצין לתוכה לקנות ולאכול שם:

אסקריא. וילון ושאר כלי הספינה כגון תורן:

משנה

שמין פרה,

וחמור,

וכן דבר שהוא עושה ואוכל - למחצה.

מקום שנהגו לחלוק את הולדות מיד - חולקין, מקום שנהגו לגדל - יגדילו.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

שמין עגל עם אמו,

וקיח עם אמו.

ומפריז על שדהו - ואינו חושש משום רבית.

גמרא

תנו רבנן:

"מפריז על שדהו ואינו חושש משום רבית,

כיצד?

השוכר את השדה מחבירו בעשרה נורים חטין לשנה.

ואומר לו: תן לי מאתים זוז ואפרנסנה,

ואני אעלה לך שנים עשר נורין לשנה - מותר,

אבל אין מפריז - לא על חנות, ולא על ספינה."

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה:

פעמים שמפריז על: חנות - לצור בה צורה,

ספינה - לעשות לה איסקריא.

"חנות לצור בה צורתא" - דצבו בה אינשי והוי אגרא טפי.

"ספינה לעשות לה איסקריא" - כיון דשפירא איסקריא טפי אגרא טפי

42. ט, ב

רס"י

ספינתא אמר רב אגרא ופגרא.
 מותר להשכירה ע"מ שאם
 תישבר ישלם אותה השוכר:
אי אגרא לא פגרא. כיון דנוטל
 שכר אין לו לתבוע דמי
 שבירתה:

ואי פגרא לא אגרא. מאחר
 ששמאה בדמים שאם תישבר
 יש לה דמים. הויא ליה מלוה
 גביה והויא שכרה רבית:

אין מקבלין צאן ברזל. עסקא
 שאדם מקבל מחבירו ומקבל
 אחריות שאם מתו מתו לו ואם
 אבדו אבדו לו והשכר יחלוקו
 והיינו צאן ברזל שקשה כברזל
 שקיים אצל בעליו ואינו פוחת
 אצלם ונראה לי שרוב
 המקבלים כך היו נוהגים לקבל
 בהמה דקה להכי קרי להו צאן:
הרי פרתך עשויה עלי בל' דינר.
 אם לא אשיבנה לך:

ואני אעלה לך בשכר. שאחרוש
 בה סלע בחודש:

מותר. ואין זה רבית כדמפרש
 לפי שלא עשאה דמים מחיים
 שאם יוזלו פרות בשוק ויעמדו
 דמיה על עשרים לא ישלם אלא
 לאחר מיתה שאם תמות או אם
 תישבר אלמא כל כמה דלא
 קביל עליה זולא לאו מלוה היא
 גביה וגבי ספינה נמי לא קביל
 עליה זולא:

ונהגו בני כופרא. בעלי ספינה
 קרי בני כופרא לפי שזופתין
 אותם בזפת:

אגרא בשעת משיכה. נותנין
 אותם מיד ואע"פ שקיבל שכרה.
 נותן לו פגרא לכשתשבר:

אטו במנהגא תליא מילתא.
 היכי שבקינן להו לקבל שכר
 הואיל וסופו לקנותה כולה:

משום דמתניתא תניא. דמותר
 כדקתני שלא עשאה דמים
 מחיים אלא לאחר מיתה נהוג
 מנהגא:

ה"ג משום דמתניתא תניא
 מנהגא:

ספינתא:

אמר רב:

אגרא ופגרא.

אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב:

אי אגרא - לא פגרא,

אי פגרא - לא אגרא!

שתיק רב.

אמר רב ששת:

מאי טעמא שתיק רב?

לא שמיעא ליה הא דתניא:

"אף על פי שאמר: אין מקבלין צאן ברזל מישראל,**אבל מקבלין צאן ברזל מן הגוים.****אבל אמרו: השם פרה לחבירו, ואמר לו: הרי פרתך עשויה עלי בשלשים דינר,****ואני אעלה לך סלע בחדש - מותר.****לפי שלא עשאה דמים."**

ולא עשאה!?

אמר רב ששת:

לא עשאה דמים מחיים,

אלא לאחר מיתה.

אמר רב פפא:

הלכתא:

ספינה - אגרא ופגרא.

ונהגו בני כופרא - אגרא בשעת משיכה, פגרא בשעת שביירה.

עא

אטו במנהגא תליא מילתא!?

משום דמתניתא תניא - מנהגא.

רָשָׁי

בתר שבקיהו. אחר אביהן
לבית הקברות:

גופא דעובדא. שראית את מר
שמואל נוהג כן שהעדת זאת
בשמו הא ודאי פשיטא דלא
שמעתא איתמר הכי בפירוש
אלא מכלל שראית אותו נוהג.
העדת כן:

דהוא דודא. קלחת שקורין
קלדירי"א:

דבני מר עוקבא. יתומים היו:

תקיל ויהיב לה תקיל ושקיל
לה. היה משכירה לאחרים
ושקלה כשהוא מוסרה להם
וחוזר ומקבלה במשקל אם חסר
נחושתה משלמין לו דמי
חסרונה ויהיב ליה דמי אגר:

פחתא. חסרון נחושתה ואי ס"ד
אסור להלוותן בריבית אי אגרא
לא פחתא למה נותנין שכר
הואיל ומקבלין עליהם השוכרין
פחת נחושתה:

בדיקנני. ביתומים גדולים
שנתמלא זקנם ואינן קרוים
יתומים שרי:

דהא מקבלי עליהו חוסכא
דנחשתא. פחת דמי הנחשת
שנשאר כדמפרש ואזיל דכל מה
דמיקלי נחשא בצרי דמיה אע"פ
שמשלמין את חוסר המשקל יש
פחת בנחשת הנותר בו הנשרף
באור וכל נחשת שרוף דמיו
פחותים:

אמר רב ענן אמר שמואל:

מעות של יתומים - מותר להלוותן בריבית.

אמר ליה רב נחמן:

משום דיתמי גינהו ספינא להו איסורא!?

יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שבקיהו!

אמר ליה:

אימא לי, איזו גופא דעובדא היכי הוה?

אמר ליה:

ההוא דודא דבני מר עוקבא דהוה בי מר שמואל,
תקיל ויהיב ליה, תקיל ושקיל ליה, שקיל אגרא ושקיל פחתא,
אי אגרא - לא פחתא,
ואי פחתא - לא אגרא.

אמר ליה:

כי הא, אפילו בדקנני נמי שרי למיעבד,
דהא מקבלי עליהו חוסכא דנחשא,
דכמה דמקלי נחשא בציר דמיה.

44. ע, א

רפ"י

קרוב לשכר. שהיו יתומים נוטלין חלק בשכר ואין נוטלין חלק בהפסד אבל רבית ממש לא אלא מה שישתכרו מעותיהם יחלוקו ואע"ג דבדיקנני אסור לאו רבית ממש הוא אלא אבק רבית הוא ומדרבנן וביתמי לא גזור שלא יכלו מעותיהם להאכילם פרוטה אחר פרוטה:

ויהבינן להו זוזא זוזא. לסעודת אכילתם:

דהבא פריכא. גרוטאות של זהב דודאי שלו הן ואינן פקדון דלא עבידי אינשי דמפקדי דהבא פריכא בפקדון וכיון דעשיר הוא ויש לו לגבות ממנו אם יאבדו מעותיו יהבינן להו נהליה קרוב לשכר ורחוק להפסד:

דמשפו ניכסיה. שנכסיו שקטין אצלו ואין ערעור על קרקעותיו דמשפו כמו (ישעיה יג) על הר נשפה שאו נס ומתרגמינן על טורא שליוא:

בבי דינא. בפני ב"ד שיש להם כח להפקיר נכסי המקבל אצל היתומים ולהתנות עמו קרוב לשכר ורחוק להפסד:

אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא, ואמרי לה רבה בר יוסף בר חמא אמר רב ששת: מעות של יתומים מותר להלוותן: קרוב לשכר ורחוק להפסד.

תנו רבנן:

"קרוב לשכר ורחוק להפסד - רשע,

קרוב להפסד ורחוק לשכר - חסיד,

קרוב לזה ולזה,

רחוק מזה ומזה זו - מדת כל אדם."

אמר ליה רבה לרב יוסף:

הני זוזי דיתמי היכי עבדינן להו?

אמר ליה:

מותבינן להו בי דינא, ויהבינן להו זוזא זוזא.

אמר ליה:

והא קא פליא קרנא.

אמר ליה:

מר היכי עביד?

אמר ליה:

בדקינן גברא דאית ליה דהבא פריכא, ונקטינן דהבא מיניה, ויהבינן להו ניהליה קרוב לשכר ורחוק להפסד.

אבל דבר מסויים - לא,

דלמא פקדון ניהו, ואתי מריה יהיב סימנין ושקיל ליה.

אמר רב אשי:

תינח אי משתפח גברא דאית ליה דהבא פריכא,

אי לא משתפח גברא דאית ליה דהבא פריכא ניכלו זוזי דיתמי?

אלא אמר רב אשי:

חזינן גברא דמשפו נכסיה, ומהימן, ושמע דינא דאורייתא ולא מקבל שמתא דרבנן, ויהבינן להו ניהליה בבי דינא.

אִין מְקַבְּלִין צֵאן בְּרִזַל מִיִּשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רַבִּית.
 אֲבָל מְקַבְּלִין צֵאן בְּרִזַל מִן הַגּוֹיִם,
 וְלוֹיִן מִקֶּהוּ, וּמְלוֹיִן אֹתוֹן בְּרַבִּית.
 וְכֵן בְּגַר תּוֹשֵׁב.

מְלוֹה יִשְׂרָאֵל מְעוֹתָיו שֶׁל גּוֹי מְדַעַת הַגּוֹי,
 אֲבָל לֹא מְדַעַת יִשְׂרָאֵל.

גְּמָרָא

לְמִימְרָא: דְּבַרְשׁוֹתָא דְּמִקְבֵּל קִימָא.

וּרְמִינָהוּ:

"הַמְקַבֵּל צֵאן בְּרִזַל מִן הַגּוֹיִם,
 וְלִדְוֹת פְּטוּרִין מִן הַבְּכוּרָה" (בכורות טז.)!

אָמַר אַבְי:

לֹא קִשְׂיָא:

הָא - מְקַבֵּל עֲלֵיהּ אוֹנְסָא וְזוּלָא.

הָא - לֹא קַבִּיל עֲלֵיהּ אוֹנְסָא וְזוּלָא.

אָמַר לִיה רַבָּא:

אִי דְקַבִּיל עֲלֵיהּ מְרָה אוֹנְסָא וְזוּלָא - "צֵאן בְּרִזַל" קְרִית לִיה!?

וְעוֹד: אֲדַתְנִי סִיפָא: "אֲבָל מְקַבְּלִין צֵאן בְּרִזַל מִן הַגּוֹיִם",
 לִפְלוּג בְּדִידֵיהּ: "בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים דְּלֹא קַבִּיל עֲלֵיהּ אוֹנְסָא וְזוּלָא,
 אֲבָל קַבִּיל מְרָה אוֹנְסָא וְזוּלָא שְׁפִיר דְּמִי!"

אָלֵא, אָמַר רַבָּא:

אִידִי וְאִידִי - דְּלֹא קַבִּיל עֲלֵיהּ מְרָה אוֹנְסָא וְזוּלָא.

וְגַבִּי בְכוּרוֹת הֵינּוּ טַעַם דְּוְלָדוֹת פְּטוּרִין מִן הַבְּכוּרָה:

כִּיּוֹן דְּאִי לֹא יְהִיב זְוִי, אֲתִי גּוֹי תְּפִיס לֶהּ לְבַהֲמָה,

וְאִי לֹא מְשַׁכַּח לֶהּ בְּהִמָּה תְּפִיס לֶהּ וְלָדוֹת, וְהוּי לִיה יָד גּוֹי בְּאֲמָצַע,

וְכָל יָד גּוֹי בְּאֲמָצַע - פְּטוּר מִן הַבְּכוּרָה.

מתני'

אין מקבלין צאן ברזל. כל
 אחריות הנכסים על המקבל
 ושם אותם עליו במעות וכל זמן
 שאין נותן לו מעותיו חולקין
 השכר ואע"ג דמשנה יתירא היא
 דהא תנא ליה (לעיל דף סח.)
 אין מושיבין חנווני למחצית
 שכר משום דמקבל עליו פלגא
 בהפסד וכל שכן הכא דקיבל כל
 האחריות עליו נקט ליה משום
 סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן
 העכו"ם:

מדעת העכו"ם. מפרש בגמרא:

גמ'

למימרא דסתם צאן ברזל
 ברשותא דמקבל קיימא.
 ובאחריותו מדקתני שהוא
 רבית:

ולדות פטורין מן הבכורה. לא
 מיבעיא אמהות דפטורות מן
 הבכורה שאם ילדה בכור אינו
 קדוש שהרי הן עצמן של נכרי
 והתורה אמרה בישראל ולא
 באחרים אלא אפילו ולדות
 שחציים של ישראל אותן
 המגיעין לחלק ישראל פטורין
 מן הבכורה כשיתעברו וילדו
 אלמא ברשותא דנותן קיימי
 דאי באחריות דמקבל קיימי
 אמאי פטורין:

הא דקביל עליה נכרי אונסא
 וזולא. מתניתין דבכורות כגון
 דקביל עליה אונסא וזולא
 ומתני' דהכא דלא קביל עליה
 אונסא וזולא:

אי דקביל עליה נכרי אונסא
 וזולא צאן ברזל קרית ליה. הלא
 הם פוחתים אצלו:

ועוד. אי איתא דהיכא דקביל
 עליה אונסא וזולא קרית ליה
 צאן ברזל:

אדתני סיפא. דמתני' אבל
 מקבלין צאן ברזל מן העכו"ם:
 לפלוג וליתני בדידיה. בישראל:
 אידי ואידי דלא קביל עליה.
 בעל הבהמות אונסא וזולא
 וברשותא דמקבל קיימי:

וגבי בכור היינו טעמא דפטורין
 מן הבכורה. כיון דאי אתי נכרי
 תבע זוזי כמו ששמן עליו ולא
 יהיב ליה תפיס לה לבהמה
 הראשונה שהיתה שלו ואי לא
 משכח בהמה תפיס לולדות
 המגיעין לחלקו של ישראל:

הוה ליה יד נכרי באמצע. יש לו
 כח בולדות הלכך אף הן פטורין
 מן הבכורה:

46. ע, ב - עא, א

רס"י

שבור מלכא. מלך פרס היה ונוטל ממון מישראל וחונן בהם דלים נכרים שהם דלים מן המצות:
אפי' רבית דעובד כוכבים. שישראל נוטל מן העובד כוכבים יורד לטימיון:
מאי לאו תשוד. שמותר אתה ליקח הימנו נשך:
לא תשיך. דוקא קאמר אתה תן לו רבית:
לא סגיא דלאו הכי. וכי בא הכתוב לצוות עלינו ליתן רבית לנכרי דאילו להתיר קאמר פשיטא מהיכי תיתי ליה למיסרי:
בכדי חייו. התירו לו ויותר מכאן אסור מדרבנן דלמא אתי למיסרד:
רבינא אמר. מתניתין דקתני מליון אותן ברבית בתלמיד חכם עסקינן:
טעמא מאי אמרו רבנן. רבית נכרי אסור שמא ירגיל הנכרי אצלו וילמד ממעשיו לא גרסינן דלמא אתי למיסרד:
אם כסף תלוה את עמי. עמי ונכרי באין ללוות. עמי קודם:
ענייך ועניי עירך. עניים שהם קרובין וממשפחתך:
ענייך קודמין. דכתיב עמד. הקרובין לך:
עניי עירך קודמין לעניי עיר אחרת. דהנך הוו עמד טפי:

"מרבקה הוננו בנשף ותרבית, לחונן דלים וקבצנו" (משלי כח, ח).

מאי "לחונן דלים"?

אמר רב:

קגון שבור מלכא.

אמר רב נחמן:

אמר לי הונא: לא נצרכא, אלא דאפילו רבית דגוי.

איתיביה רבא לרב נחמן:

"לנכרי תשיך"¹⁷⁵ (דברים כג, כא),

מאי "תשיך" לאו תשוד?

לא, תשיך.

לא סגי דלאו הכי?

לאפוקי אחיה דלא.

אחיה בהדיא כתב ביה: **"ולא אחיה לא תשיך"**!

לעבוד עליו: ב'עשה',

ולא תעשה'.

איתיביה:

"לוין מהן ומליון אותם ברבית,

וכן בגר תושב!"

אמר רב חייא בריה דרב הונא:

לא נצרכא, אלא: בכדי חייו. **עא,א**

רבינא אמר:

הכא: בתלמידי חכמים עסקינן.

טעמא מאי גזור רבנן? שמה ילמוד ממעשיו,

וכיון דתלמיד חכם הוא לא ילמוד ממעשיו.

איכא דמתני לה להא דרב הונא אהא דתני רב יוסף:

"אם כסף תלוה את עמי את העני עמך"¹⁷⁶ (שמות כב, כד),

עמי וגוי - עמי קודם,

עני ועשיר - עני קודם.

ענייך ועניי עירך - ענייך קודמין,

עניי עירך ועניי עיר אחרת - עניי עירך קודמין."

אמר רב:

"עמי וגוי - עמי קודם,"

פשיטא!

אמר רב נחמן:

אמר לי הונא: לא נצרכא דאפילו לגוי ברבית, ולישראל בחנם.

¹⁷⁵ לנכרי תשיך ולא אחיה לא תשיך למען יברכה יהוה אלהיך בכל משלח ידך על הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה

¹⁷⁶ אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימוזן עליו נשך

רש"י

יורד עמו לחייו. רגיל להתקוטט עמו כאילו הכהו וכאילו בא להורגו ואני שמעתי רשאי לירד לתוך אומנותו של חבירו ולמעט מזונותיו של חבירו וקשה בעיני שיתירו חכמים לישראל להנקם ולגמול רעה ועוד דאמריי בכתובות (דף נ.) עד שתיים עשרה שנה מתגלגל אדם עם בנו מכאן ואילך יורד עמו לחייו ומאי יורד לתוך אומנותו איכא הא לייסרו ולכופו לתורה קאמר: **פלוני כפר**. שהלוח ישראל ברבית: **מתמוטטים**. דוק הכי עושה בנשך ימוט: **הללו מתמוטטין ועולין והללו וכו'**. והכי משמע קרא כל עושה אלה לא ימוט לעולם כלומר ואם ימוט אין מוטתו מוטת עולם אבל הנותן בנשך ימוט לעולם: **צדיק גמור אינו בולע**. ואע"פ שמתמוטט. עולה ואינו נבלע לעולם:

תנ"א:

"אמר רבי יוסי:

בא וראה סמיות עיניהם של מלוי ברבית, אדם קורא לחבירו: "רשע" - יורד עמו לחייו. והם מביאין עדים ולבלר וקולמוס ודיו, וכותבין וחותמין: פלוני זה כפר באלהי ישראל".

תנ"א:

"רבי שמעון בן אלעזר אומר:

כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא ברבית -

עליו הפתוב אומר: "כספו לא נתן בנשך,

ושחד על נקי לא לקח,

עשה אלה לא ימוט לעולם" (תהלים טו, ה),

הא למדת: שכל המלוה ברבית - נכסיו מתמוטטין.

והא קא חזינן דלא מוזפי ברבית וקא מתמוטטין!

אמר רבי אלעזר:

הללו - מתמוטטין ועולין,

והללו - מתמוטטין ואינן עולין.

"למה תביט בוגדים תהריש כבלע רשע צדיק ממנו"¹⁷⁷ (חבקוק א, יג),

אמר רב הונא:

צדיק ממנו - בולע,

צדיק גמור - אינו בולע.

48. עא, א

רש"י

ולא לך אלא לגר. לעיל קאי ורישא דברייתא במסכת ערכין (דף ל:) בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית אדם נושא ונותן בפירות שביעית סוף מוכר מטלטלו כו' עד לא באת לידו עד שמוכר עצמו שנאמר ונמכר לך ולא לך אלא לגר: **נמכר לעבודת כוכבים**. לחטוב עצים ולשאוב מים: **אמר מר**. השתא מפרש מאי קשיא ליה דקאמר איני יודע מהו: **לאו אורח ארעא**. שהוא מתייחד עמה: **גמירי דמיקני קני**. הנקנה בעבד עברי. קונה בעבד עברי: **דתניא**. דיש חילוק בין הנמכר לנכרי לנמכר לישראל: **הנרצע**. בעבד עברי [הנמכר] לישראל ומת האדון קודם היובל: **אינו עובד לא את הבן ולא את הבת**. שנאמר (שמות כא) ועבדו לעולם ולא לבן: **והנמכר לנכרי**. ילפינן בקדושין (דף יז:) וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו:

תניא:

"רבי אומר:

גר צדק האמור לענין מכירה,

וגר תושב האמור לענין רבית,

איני יודע מה הוא".

"גר צדק האמור לענין מכירה",

דכתיב: "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך"¹⁷⁸ (ויקרא כה, לט).

ולא לך, אלא לגר,

שנאמר: "לגר"¹⁷⁹ (ויקרא כה, מז),

ולא לגר צדק אלא לגר תושב,

שנאמר: "לגר תושב" (ויקרא כה, מז).

"משפחת גר" - זה הגוי,

בשהוא אומר: "או לעקר" - זה הנמכר לעבודה זרה עצמה".

אמר מר:

"ולא לך אלא לגר,

שנאמר: "לגר"."

למימרא: גר קני עבד עברי?

ורמינהי:

"אין הגר נקנה בעבד עברי,

ואין אשה וגר קונין עבד עברי!"

"לא נקנה בעבד עברי" - "ושב אל משפחתו"¹⁸⁰ (ויקרא כה, מא),

כענין, והא ליכא.

"אין אשה וגר קונין עבד עברי".

אשה לאו אורח ארעא.

גר נמי גמירי:

דמקני - קני,

דלא מקני - לא קני.

אמר רב נחמן בר יצחק:

אינו קונה ודינו קישוראל,

אבל קונה, ודינו כגוי.

דתניא:

"הנרצע, והנמכר לגוי אינו עובד לא את הבן ולא את הבת".

¹⁷⁸ וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך לא תעבד בו עבדת עבד¹⁷⁹ וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומה אחיך עמו ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר¹⁸⁰ ויצא מעמך הוא ונבני עמו ושב אל משפחתו ואל אחזת אבתיו ושוב

רש"י

צניע לה. מוחזק צנוע הוא בעינייה שאם יקלקלו יחד לא יתפאר לגלות הדבר הלכך אסור לקנותו:
פריץ לה. ויראה היא להפקיר לו את עצמה:
לא תרבי כלבא. לא תגדל כלב שמא תקלקל עמו:
צניע לה. ובטוחה שלא יודע:
כיון דמסריך סריך מירתתא. להיות נרבעת לו:

אמר מר:

"ואין אשה וגר קונין עבד עברי".

נימא דלא כרבן שמעון בן גמליאל?

דתניא:

"אשה"

קונה - את השפחות,

ואינה קונה - את העבדים.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

אף קונה את העבדים!"

אפילו תימא: רבן שמעון בן גמליאל,

ולא קשיא:

כאן - בעבד עברי,

כאן - בעבד כנעני.

עבד עברי - צניע לה,

עבד כנעני - פריץ לה.

אלא הא דתני רב יוסף,

ארמלתא:

לא תרבי כלבא,

ולא תשרי בר בי רב באושפיזא.

בשקמא בר בי רב צניע לה,

אלא כלבא, כיון דמסריך בה מירתתא!

אמרי:

כיון דכי שדיא ליה אומצא מסריך בתרה,

אמרי אינשי: משום אומצא דשדיא ליה הוא דמסריך.

50. עא, א

רש"י

גר תושב. שקיבל עליו לא לעבוד
עבודת כוכבים ואוכל נבילות:
אל תקח מאתו כתיב. אאחיק
קאי וכי כתיב גר תושב לענין
וחי עמך כתיב שאתה מצווה
להחיותו:

"גר תושב האמור לענין רבית" - מאי היא?

דכתיב: "וכי ימיה אחיה ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך.
אל תקח מאתו נשך ותרבית ונראת מאליהו וחי אחיה עמך" (ויקרא כה, לה-לו).

ורמינהי:

"ליון מהו,

ומליון אותו ברבית,

וכן בגר תושב!"

אמר רב נחמן בר יצחק:

מי כתיב "אל תקח מאתם"?

"מאתו" כתיב! מישראל.

רפ"י

אבל אתה נעשה לו ערב. ערבו של לוח כנגד המלוה: **אלו עוברין.** משום לא תשימון (שמות כב): **והא כיון דנכרי בתר ערבא אזיל.** אינו תובע אלא את הערב: **הוא ניהו דשקיל רבית.** ערב זה הלוח מן הנכרי וחזר והלוח לישראל: **לדון בדיני ישראל.** יתבע מן הלוח תחילה וכשלא ימצא אצלו יגבה מן הערב והשתא אין הערב לוח מתחילה הלכך כי פרע לנכרי ההיא שעתא הוא דאזופיה לחבריה ומאי דמוזיף ליה שקיל מיניה: אסור דהוא ניהו דקא מוזיף ליה ברבית:

תנו רבנן:

"אל תקח מאתו נשך ותרבית" (ויקרא כה, לה-לו) - **אבל אתה נעשה לו ערב.**

עא, ב. ערב למאן?

אילמא: ערב לישראל - **והא תנא: "אלו עוברין ב"לא תעשה": המלוה, הלוח, הערב והעדין אלא:** לגוי - וכיון דדיניה דגוי דאזיל בתר ערבא, איהו ניהו דקא שקיל מיניה רביתא!

אמר רב שישת:

שקיבל עליו לדון בדיני ישראל.

אי קיבל עליו לדון בדיני ישראל - רבית נמי לא לשקול!

אמר רב שישת:

שקיבל עליו - לזו, ולא קיבל עליו - לזו.

52. עא, ב - עב, א

"מלוה ישראל מעותיו של גוי מדעת הגוי, אבל לא מדעת ישראל".

תנו רבנן:

"מלוה ישראל מעותיו של גוי מדעת הגוי אבל לא מדעת ישראל.

ביצד?

ישראל שלוה מעות מן הגוי ברבית וביקש להחזירם לו,

מצאו ישראל אחר ואמר לו: תנם לי ואני אעלה לך בדרך שאתה מעלה לו - אסור.

ואם העמידו אצל גוי, - מותר.

וכן גוי שלוה מעות מישראל ברבית וביקש להחזירם לו,

מצאו ישראל אחר, ואמר לו: תנם לי ואני אעלה לך בדרך שאתה מעלה לו - מותר.

אם העמידו אצל ישראל - אסור".

בשלמא סיפא: לחומרא,

אלא רישא פיו דאין שליחות לגוי - איהו ניהו דקא שקיל מיניה רביתא!

אמר רב הונא בר מנחם משמיה דרב אחא בריה דרב איקא:

הכא במאי עסקינן: כגון דאמר ליה: הניחם על גבי קרקע והיפטר.

אי הכי, מאי למימרא!

אלא אמר רב פפא:

כגון שנטל ונתן ביד.

ואפתי, מאי למימרא!

מהו דתימא: גוי גופיה כי עביד אדעתא דישאל קא גמיר ויהיב,

קא משמע לן.

רב אשי אמר:

כי אמרינן: אין שליחות לגוי, הני מילי בתרומה,

אבל בכל התורה כולה - יש שליחות לגוי.

והא דרב אשי - ברותא היא.

מאי שנא תרומה דלא?

דכתיב: "אתם" ¹⁸¹ (במדבר יח, כח),

"גם אתם" (במדבר יח, כח) - מה אתם בני ברית - אף שלוחכם נמי בני ברית.

שליחות דכל התורה כולה נמי מתרומה גמרינן לה.

אלא רב אשי ברותא היא.

איכא דאמרי:

אמר רב אשי:

כי אמרינן: אין שליחות לגוי, הני מילי אינהו לדידן,

אבל אנן לדידהו הוינא להו שליח.

והא דרב אשי - ברותא היא.

מאי שנא אינהו לדידן דלא?

דכתיב: "אתם",

"גם אתם" - לרבות שלוחכם.

מה אתם בני ברית - אף שלוחכם בני ברית.

רפ"י

ואם העמידו אצל נכרי. אע"פ שישראל נותנו לחבירו במצות הנכרי:

מותר. דשלוחו הוא:

ואם העמידו אצל ישראל אסור.

ואף על פי שקיבלם זה מיד נכרי

משום דנכרי שליח ישראל

ושלוחו של אדם כמותו:

בשלמא סיפא. דקתני אם

העמידו אצל ישראל אסור

דמשמע שנכרי זה חשוב שלוחו

של ישראל חומרא דרבנן הוא

למיסר דהא דק"ל דשלוחו של

אדם כמותו. בשולח ישראל

ושליח ישראל נאמר דמתרומה

גמרינן בפרק שני דקדושין (דף

מא:). אתם גם אתם. לרבות

שלוחכם מה אתם בני ברית. אף

שלוחכם בני ברית:

אלא רישא. דקתני אם העמידו

אצל נכרי. מותר:

כיון דאין תורת שליחות לנכרי.

וישראל מישראל קיבלם הוא

ניהו דשקיל רבית:

דאמר לו נכרי. לישראל ראשון:

הניחם על גבי קרקע והפטר.

וכן עשה ומשם נטלם ישראל

שני:

כגון שנשא ונתן הנכרי ביד.

וקבלם מן הראשון ונתנם לשני:

אדעתא דידה דישראל. שהרי

הוא הביאו אצלו והוי נכרי

שלוחו ונחמיר מדרבנן למיסר

כדמחמירין בסיפא:

שליחות דכל התורה כולה.

שיהא שלוחו כמותו:

מתרומה גמרינן לה. בקדושין:

אבל אנן לדידהו. כגון רישא

דברייתא הוי שליח וסיפא

לחומרא כדאמרן:

¹⁸¹ מן תרימו גם אתם תרומתו ה' מכל מעשרותיכם אשר תקחו מאת בני ישראל ונתתם ממנו את תרומתו ה' לאהרן הכהן

רש"י

אנן לדידהו נמי. מה אתם בני ברית ואתם היינו שולחים לא נאמרה שליחות אלא בשולח ישראל ושליח ישראל מאן דגריס הכא אף שלוחכם בני ברית משתבש:

זכיה מדרבנן אית ליה. שיהא ישראל זוכה לצורך נכרי הלכך ההוא ישראל זוכה ליה מדרבנן בהלואה זו מישראל שני:

קטן לית ליה שליחות. דכי כתב שליחות בגדול כתב בראוי לתרום שיהא הקדשו הקדש ודיבורו חל דגבי הקדשות ונדרים איש כתיב וגבי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו וגוי (שמות כה):

אית ליה זכיה. דתנן זכין לקטן בפרק מי שמת (ב"ב דף קנו):

אנן לדידהו נמי מה אתם בני ברית קאמר!

אלא הא דרב אשי - ברותא היא.

רבינא אמר:

נהי דשליחות לגוי לית ליה, זכיה מדרבנן אית ליה, מידי דהוי אקטן.

קטן דלאו אף על גב דלית ליה שליחות,

אית ליה זכיה מדרבנן.

הכא נמי - לא שנא.

עבא

ולא היא!

ישאל - אתי לכלל שליחות,

גוי - לא אתי לכלל שליחות.

53. עב, א

רש"י

וזקפן עליו במלוה. לאחר זמן
חישב עמו על הרבית וזקף הכל
ביחד במלוה וכתב לו שטר
עליהם כך וכך אני חייב לפלוני:
וגובה את הרבית. דמשעת
זקיפה הוי כגבוי:

בין כך ובין כך. אסיפא פליג
וטעמא כדמפרש ואזיל שלא
יאמרו כו':

תנו רבנן:

"ישראל שלוח מעות מן הגוי ברבית,

וזקפן עליו במלוה,

ונתגייר,

אם קודם שנתגייר זקפן עליו במלוה - גובה את הקרן וגובה את הרבית.

ואם לאחר שנתגייר זקפן עליו במלוה - גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית.

וכן גוי שלוח מעות מישראל ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר,

אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה - גובה את הקרן וגובה את הרבית.

אם משנתגייר זקפן עליו במלוה - גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית.

רבי יוסי אומר:

גוי שלוח מעות מישראל ברבית - בין כך ובין כך, גובה את הקרן וגובה את הרבית."

אמר רבא אמר רב חסדא אמר רב הונא:

הלכה פרבי יוסי.

אמר רבא:

מאי טעמא דרבי יוסי?

כדי שלא יאמרו: בשביל מעותיו נתגייר זה.

רש"י

שטר שיש בו רבית. שכתוב בו פלוני לזה מפלוני מנה ברבית כך וכך לזמן פלוני:

54. עב, א

תנו רבנן:

"שטר שכתוב בו רבית - קונסין אותו,
ואינו גובה:
לא את הקרן
ולא את הרבית,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

גובה - את הקרן,
ואינו גובה - את הרבית."

במאי קמילגי?

רבי מאיר סבר:

קנסין התירא משום איסורא,

ורבנן סברי:

לא קנסין התירא משום איסורא.

55. עב, א

רפ"י

המוקדמין. למלוה:
פסולין. דבעי למיטרף לקוחות
 מזמן הכתוב בו ועדיין לא הלוה
 ושטר הלקוחות קודם למלוה
 וזה מוציא שטרו והוא קודם
 והוא שקר:
פסולים. ואינו טורף מן
 המשועבדין ואפילו מן המאוחר
 למלוה:
ר"מ היא. דקניס היתירא אטו
 איסורא:
שמא יגבה מן זמן ראשון.
 דאיכא דלא מסיק אדעתיה
 לדקדק כל כך בזמן הלוואה
 לומר למלוה שטרך מוקדם
 ומקחי קדם להלוואתך:

תנן התם:

"שטרך חוב"**המוקדמין - פסולים,****והמאוחרין - נשריין" (שביעית י, ה).****"מוקדמין" - אמאי "פסולין"?**

נהי לא גבו מזמן ראשון, ניגבו מזמן שני!

אמר רבי שמעון בן לקיש:

במחלוקת שנויה, ורבי מאיר היא.

ורבי יוחנן אמר:

אפילו תימא רבנן:

גזירה שמא יגבה מזמן ראשון.

רש"י

פרדיסא. כרם:
כבישנא. אטמין:
ואמינא לקוחה היא בידי. ואבד שטר המכירה ואבא מכח חזקה של גי שנים דכולי האי לא מצינא למיזדהר בשטרא:
אזל. בעל הכרם:
אקנייה. במתנה בעדים:
לבנו קטן. כדי שלא תהא מכירתו מכירה שכשיוציא שטר מכירתו זה יוציא שטר מתנתו ולא גילה הדבר:
זוזי. מעות שהוא תובע ממנו שמוציא עליו שטר שמכרת לי כרם שאין שלך וקבלת מעותיי וכתבת לי אחריות:
כמלוה בשטר דמו. דהא כתב ליה אחריות:
מודה בשטר שכתבו. מאחר שהלוה מודה ששטר חוב שהוציא עליו שטר אמת הוא אין המלוה צריך לחזר אחר העדים החתומין בו ולהעיד על חתימתן ולקיימו והיינו הרי מודה שמכרו לו באחריות ואם השטר בטל לענין המכירה מפני שטר המתנה שקדמו. לא בטיל לענין אחריות:
לא ניתן ליכתב. מאחר שנתנו כבר במתנה ועל כרחו כתבו ליה זה:
להא שמעתא. דרבא:
נימא לא ניתן ליכתב. אלא שמע מינה לא בטיל שטרא משום האי טעמא:
לשבח קרקעות כיצד. רישא דידיה אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסי משועבדים מפני תקון העולם וקא מפרש לשבח קרקעות כיצד:
והרי היא יוצאה מתחת ידו. של לוקח שהנגזל מוציאה בדין:
כשהוא גובה. כשהלוקח גובה מעות מן הגולן:
מנכסים משועבדים. טורף לקוחות שלקחו אחריו מפני שהאחריות שכתב בשטר מכירתו קודם למקחו:
ושבח מנכסים בני חורין. ולא ממשועבדים מפני תקון העולם דאין הלקוחות יכולין להזהר בדבר שאין לו קצבה כגון אחריות השבח והפירות דבשלמא בקרן נהרין להניח מקום לגבות ממנו ואי לא נזהרו אפסידו אנפשייהו:
נימא לא ניתן. שטר מכירה זה ליכתב שהרי גזולה היתה ובטל השטר ואחריות שבו ואמאי גובה קרן מנכסי משועבדים:
אי למי"ד. בפ"ק [דף טו]:
ניחא ליה דלא ליקרייה גזלנא. אדם שמכר שדה גזולה לחבירו מחזר על הבעלים הראשונים ולוקחה מהם להעמיד ביד הלוקח כי היכי דלא ליקרייה גזלנא:
מפייס ליה למרה. לוקחה מן הבעלים הראשונים:
הכא אברוחי קמברח ליה. שהקנה לבנו קטן להברח מזה:
שטריה מקיים ליה. בתמיה אין דעתו להחזיקה בידו הלכך לא ניתן ליכתב הוא:

ההוא גברא דמשפין ליה פרדיסא לחבריה, אכלה תלת שני.
אמר ליה: אי מזבינת לה ניהלי - מוטב, ואי לא - כבישנא לה לשטר משכנתא ואמינא: "לקוחה היא בידי", אזל. קם אקנייה לבנו קטן, והדר זבנה ניהליה.

זביני - ודאי לא הוי זביני, זויז - כמלוה בשטר דמו וגובה מנכסים משועבדים, או דילמא:
כמלוה על פה דמו ואינו גובה מנכסים משועבדים?

אמר אבבי:

ולאו היינו דרבי אסי?

דאמר רבי אסי:

מודה בשטר שכתבו - אינו צריך לקיימו, וגובה מנכסים משועבדים.

אמר ליה רבא:

מי דמי?

התם - ניתן להכתב.

הכא - לא ניתן להכתב.

ייתיב מרימר וקאמר להא שמעתא.

אמר ליה רבינא למרימר:

אלא הא דאמר רבי יוחנן: גזירה שמא יגבה מזמן ראשון, נימא: לא ניתן ליכתב!

אמר ליה:

הכי השתא?!

התם - נהי דלא ניתן ליכתב מזמן ראשון, אבל ניתן ליכתב מזמן שני. הכא - לא ניתן ליכתב כלל.

אלא הא דתניא:

"לשבח קרקעות כיצד?

הרי שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה, והרי היא יוצאה מתחת ידו.

כשהוא גובה:

גובה את הקרן - מנכסים משועבדים,

ושבח - גובה מנכסים בני חורין".

נימא לא ניתן ליכתב!

הכי השתא?!

התם - אי למאן דאמר: "ניחא ליה דלא נייקריה גזלנא,

אי למאן דאמר: "ניחא ליה דליקום בהימנותיה" - מפייס ליה למריה ומזקים ליה לשטריה

הכא - לאברוחי מיניה קמכוין,

שטרא מקיים ליה?!

57. עב, ב

רס"י

מתני'

היה הוא תחילה לקוצרים. ויש לו גדיש ועדיין לא יצא השער: פוסק עמו. באיזה שער שירצה לתת לו מאותו גדיש דכיון דיש לו. אין כאן רבית דמעכשיו הוא קנוי לו ואעי"פ שלא משך דכי אין לו. נמי אבק רבית מדרבנן הוא וכי יש לו. לא גזור:

על העביט של ענבים. כלי גדול שצוברין בו את הענבים לפני דריכה והם מתחממין ומתבשלים להוציא יינם יפה יפה ושל זיתים קרוי מעטן:

ועל הביצים של יוצר. פוסק עם היוצר על הקדירות באיזו שער שירצה ואעי"פ שלא יצא השער אם הכניס עפר ועשאו ביצים שקורין מעונטי"ש ועושה מהם קדירות:

ועל הסייד. פוסק עמו משישקענו בכבשן אבנים והעצים לשרוף: ה"ג רבי יוסי אומר לעולם אינו פוסק עמו על הזבל עד שיהא לו זבל באשפות:

ופוסק עמו כשער הגבוה. אם יפחות השער ממה שהוא עכשיו. תתן לי כשער הזול שער הגבוה היינו בזול שנותנין פירות הרבה בדמים מועטים:

יכול הוא לומר לו. כשיראה שער הזול:

תן לי כזה או תן לי מעותי. שהרי לא משך ויכול לחזור בו ואפילו מי שפרע ליכא הואיל ולא נתן מעותיו ע"מ לקבל עכשיו אלא לאחר זמן ובתוך כך נשתנה השער. סתם דעתיה דאיניש אתרעא זולא פסיק:

גמ'

כדורמוס. איטלוי רב וגדול: באכלבי וארבי. משיתחילו בעלי בתים ואוצרי פירות לפתוח אוצרותיהם וספינות באות בנהר המביאות תבואה למכור:

משנה

אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער. יצא השער - פוסקין. אף על פי שאין לזה יש לזה.

היה הוא תחילה לקוצרים - פוסק עמו על הגדיש, על העביט של ענבים, ועל המעטן של זיתים, ועל הביצים של היוצר, ועל הסייד מששקעו בכבשן.

ופוסק עמו על הזבל כל ימות השנה. רבי יוסי אומר:

אין פוסקין על הזבל, אלא אם כן היתה לו זבל באשפה. וחקמים מתירים.

ופוסק עמו בשער הגבוה.

רבי יהודה אומר:

אף על פי שלא פוסק עמו בשער הגבוה, יכול לומר: תן לי כזה, או תן לי את מעותי.

גמרא

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: אין פוסקין על השער שבשוק.

אמר ליה רבי ירמיה לרבי אסי: אמר רבי יוחנן אפילו פדורמוס הגה?

אמר ליה:

לא אמר רבי יוחנן אלא בשוק של עיריות, דלא קביעי תרעיייהו.

ולמאן דסליק אדעתין מעיקרא דאמר רבי יוחנן אפילו פדורמוס הגה, אלא מתניתין דקתני: "אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער, יצא השער פוסקין", היכי משכחת לה?

מתניתין בחיטי דאכלבי וארבי, דמשוך תרעיה טפי.

רש"י

דמשוך תרעייהו. לזמן מרובה :
 הכי גרסינן בתוספתא. היו
 חדשות מארבע וישנות משלש :
אין פוסקין על חדשות מארבע
עד שיצא שער לחדש ולישן.
 דהא חדשים מארבע משום
 דלא יבשו עדיין כל הצורך
 והפוסק על החדשות לא יקבלם
 הימנו עכשיו אלא לאחר זמן
 כשיתייבשו כל צרכם לפיכך אין
 פוסק עליהם לקבל עליהן ארבע
 סאין בסלע עד שיצא השער
 בארבע לחדש ולישן :
היו של לקוטות מארבע. סתם
 תבואות לקוטות אינן יפין
 שלוקטין בכמה שדות ומערבין
 שיבלי שיפון עם שיבלי חטין :
אין פוסקין עם בעל הבית
מארבע. עד שיצא השער של די
 ללוקט ולמוכר :
זיף מלקוט. תבואה מעורבת :

תנו רבנן:

"אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער,

יצא השער - פוסקין,

אף על פי שאין לזה יש לזה.

היו: חדשות מארבע,

וישנות משלש - אין פוסקין עד שיצא השער לחדש ולישן.

היו: לקוטות מארבע,

ולכל אדם משלש - אין פוסקין עד שיצא השער ללוקט ולמוכר".

אמר רב נחמן:

פוסקין ללקוטות כשער הלקוטות.

אמר ליה רבא לרב נחמן:

מאי שנא לוקט דאי לית ליה זיף מלקוט חברה, בעל הבית נמי זיף מלקוט!

אמר ליה:

בעל הבית זילא ביה מילתא למיזף מלקוט.

איבעית אימא:

מאן דיהיב זוזי לבעל הבית אפירי שפירי יהיב.

59. עב, ב

רפ"י

אין לוי על שער שבשוק. אני שמעתי אין לוי מעות בדרך הלואה ע"מ שאם לא אשלם לך מעות עד זמן פלוני אתן לך פירות כשער של עכשיו דאע"ג דרך מקח וממכר שרי. דרך הלואה אסור ובהלכות גדולות מפרש אין לוי סאה בסאה על סמך שער שבשוק דנימא הואיל וחיטי בהיני וחיטי בשילי הוה ליה כעד שיבא בני או עד שאמצא מפתח (לקמן דף עה.).
דיזפי בתשרי. מעות:
ופרעי פירות בטבת. כשער של תשרי וללשון האחר לוי חטין ופורעין חטין:

אמר רב שישת אמר רב הונא:
 אין לוי על שער שבשוק.

אמר ליה רב יוסף בר תמא לרב שישת, ואמרי לה רב יוסי בר אבא לרב שישת:
 ומי אמר רב הונא הכי?
 והא בעי מיניה מרב הונא:
 הני בני בי רב, דיזפי בתשרי ופרעי בטבת - שרי או אסיר?

אמר להו:
 הא חיטי בהיני והא חיטי בשילי,
 אי בעי ובני ופרעי ליה.

מעיקרא סבר רב הונא: אין לוי, כיון דשמעה להא דאמר רב שמואל בר חייא אמר רבי אלעזר:
 לוי, אמר איהו נמי: לוי.

רש"י

ממקום למקום. ממקום הזול למקום היוקר:
תנה לי. ואוליכנה ואעשה צרכי במעות עד זמן פלוני:
ברשות מוכר. אם קבל עליו מוכר אחריות הדרך:
מותר. דאין כאן מלוה עד שתמכר וכל מה שנמכר ביוקר של בעלים הראשונים הוא:
ברשות לוקח אסור. דמהשתא מלוה הוא גביה ויהיב ליה טופיינא מדמיה בריביתא:
תנם לי. ואוכלם כאן ואני אעלה לך לזמן פלוני מפירות שיש לי שם:
יש לו שם מותר. דמהשתא אוקמינהו ברשותיה ואע"ג דלא משיך סאה בסאה לאו רבית קצוצה היא אלא אבק רבית דרבנן וכי יש לו. לא גזור:
אין לו באותו מקום אסור. דבשכר המתנתו נתן לו זה במקום היוקר:
והחמרים מעלים במקום היוקר כבמקום הזול ואין חוששים. החמרים המשתכרים בתבואה ומביאים ממקום הזול למקום היוקר מותר להם ליקח מעות מבעלי בתים עשירים במקום היוקר ע"מ ליתן להם לזמן פלוני הפירות כשער מקום הזול ואין חוששין שיהא רבית שכר המתנת מעות כדמפרש ואזיל:
מ"ט רב פפא אמר ניחא להו דמגלו להו תרעא. שעל ידי מעותיו של זה הם ניכרים סוחרים ומכירים אותם בעלי בתים של מקום הזול ונותנין להם בחקפה ומשתכרים אצלם ואפילו לא היה זה ממתין להם שום זמן אלא להביא לו מיד נוח להם לטרוח ולהיות שלוחים לקבל עליהם אחריות הדרך על כך:
דמוזלי גבייהו. בני מקום הזול כשומעין שאין אלו משתכרין בה מוזלי גבייהו כדי שלא ימשכו ידיהם מלהרגיל אצלם:
תגרא חדתא. תגר שאינו ניכר עדיין למאן דאמר דמגלו להו תרעא איכא למ"ד דמוזלי גבייהו ליכא דכיון שאינו ניכר להם אין מאמינים בדבריו שהוא נותנם במקומו בזול ולא מוזלי גביה:
בסורא אזלן ארבע. גריוי בזוזא:
בכפרי. שם מקום:
אזלן שיתא. גריוי בזוזא:
ונשקול שיתא. כיון דמקבל עליה אונסא דאורחא אין כאן רבית ואפילו לא קבל עליה אונסא דאורחא קתני החמרים מעלים במקום היוקר כבמקום הזול:
מהו לעשות בגרוטאות כן. בשאר פרגמטיא כגון שברי זהב וכסף ושאר מיני מתכות מי אמרינן תבואה דמידי דשכיח הוא דאזלי ואתו כל שעתא אמרינן ניחא להו דמגלו תרעא אי נמי דמוזלי גבייהו אבל שאר פרגמטיא ליכא גילוי תרעא ולא אוזלי גבייהו דמי שמכר לו עכשיו לא ימכור למחר ופרגמטיא שלקח היום אינו לוקח למחר:

תנו רבנן:

"המוליך חבילה ממקום למקום,

מציאו חבירו ואמר לו: "תנה לי, ואני אעלה לך בדרך שמעלים לך באותו מקום,

ברשות מוכר - מותר,

ברשות לוקח - אסור.

עג, א

המוליך פירות ממקום למקום,

מציאו חבירו ואמר לו: "תנם לי ואני אעלה לך פירות שיש לי באותו מקום",

אם יש לו פירות באותו מקום - מותר,

ואם לאו - אסור.

והחמרין מעלים במקום היוקר כבמקום הזול - ואינן חוששין".

מאי טעמא?

רב פפא אמר:

ניחא להו דמגלו להו תרעא.

רב אחא בריה דרב איקא אמר:

ניחא להו דמוזלי גבייהו.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו:

תגרא חדתא.

בסורא - אזלי ארבעה ארבעה,

בכפרי - אזלן שיתא שיתא.

יהיב רב זוזי לחמרי וקביל עליה אונסא דאורחא, ושקיל מינייהו חמשה.

ונשקול שיתא!

אדם חשוב שאני.

בעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן:

מהו לעשות בגרוטאות כן?

אמר ליה:

ביקש רבי ישמעאל ברבי יוסי לעשות כן בכלי פשתן,

ולא הניחו רבי.

איכא דאמרי:

ביקש רבי לעשות בגרוטאות כן,

ולא הניחו רבי ישמעאל ברבי יוסי.

61. עג, א

רש"י

פרדיסא. לקנות יין מן הכרם בדמים פחותים כל פירות שנה זו בכך וכך ולוקחין אחר שהן בוסר או סמדר אבל עדיין לא הגיעו לביכור:

רב אסר. דמשום הקדמת מעות לזמן הבציר קמוזיל גביה והוי אגר נטר ליה:

כיון דהוי ביה תיוהא. פעמים שיש קלקול בכרם כגון ברד או גשמים או קרח ומפסיד הכל ומקבל עליו כל ספיקי הפסד לא מיחזי כאגר נטר ליה. תיוהא נראה בעיני דבר חרטה כמו קדושין (דף מ:) תוהא על הראשונות:

ומודה רב בתורי. מקום שבוצרין כרמים בשוורים בעגלה ומוליכין את העגלה בין שורות הכרמים ומתקלקלין רגלי השוורים בקלחי שרשים שבקרקע והפסדן רב:

פְּרִדִּיסָא:

רַב אֶסֶר,

וְשִׁמוּאֵל שְׂרִי.

"רַב אֶסֶר" - כִּיּוֹן דְּלִקְמִיָּה שְׁוִיָּא טְפִי, מִתְחַזִּי כִּי אֶגֶר נֶטֶר לִיָּה.

"וְשִׁמוּאֵל שְׂרִי" - כִּיּוֹן דְּהוּי בֵּיה תִּיּוּהָא, לָא מִיִּחְזִי כִּי אֶגֶר נֶטֶר לִיָּה.

אָמַר רַב שִׁמְיָא בַּר חֲיִיא:

וּמוֹדֵי רַב:

בְּתוֹרֵי דְנַפְיֵשׁ פְּסִידֵיהוּ.

שבשי שיבשא. בעלי בתים המלויים תבואה לאריסים לזרע ומשלמין להם לגורן תבואה חדשה:

סייעו בגופה דארעא. בחריש ובקציר מעט:

הוא כהלואה. סאה בסאה:

מנטרי באגי. שומרי הקמות עד הקציר:

הפוכו בבי דרי. סייעו את בני הבקעה בדישת התבואה בגורן בהולכה ובהבאה סיועא פורתא לפי שבשביל שאתם ממתניינים שכרכם עד גמר מירוח הגורן הם נותנים לכם מתנה יותר על שכרכם לפיכך סייעו אותם כדי שתהא פעולתכם מושכת עד כלות הגורן ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ואין כאן המתנה ואם יוסיפו לכם אין זה שכן המתנת שכרכם אלא אוזולי מוזלי לגבייכו:

כולי עלמא. החוכרים שדויתיהם לאריסים:

שקלי ארבעה. כורין בחכירות השדה:

ומסלקי לאריסא בניסן. כופין אותם לקצור תבואתו ולהסתלק ממנה בניסן:

ומר משום דנטר ליה עד אייר. שקיל שיתא וקא סלקא דעתך משום המתנת החכירות קא מוספי:

אתון הוא דעבדינו שלא כדן. שאתם מסלקין אותן בניסן ועדיין לא נתמלאת התבואה בקשיה ומפסידין אותן הרבה וארעא לאריסא משתעבד עד שתתבשל התבואה כל צרכה הלכך שלא כדן היא כפיייתכם:

אנא נטרנא להו עד אייר ומרווחנא להו בכמה. ושכר שדי אני נוטל שלכך אני מפריז על חכירתה ואינו בשכר המתנת ד' כורין:

רב מרי בר רחל. בת שמואל הוה ונשבית ונשאה נכרי ונתגייר ושמיה איסור גיורא ורב מרי הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה ומחמת כבודו תלאוהו על שם אמו:

הדר. נכרי וזבנה לרבא:

נטר שתא. המתין רב מרי שנה שלימה:

שקל אגרי ביתא. משנה הבאה ואמטי ליה לרבא:

הא דלא אמטאי. הבאתי:

לא שקילנא אגרי ביתא. עד שאכוף את הנכרי לשלם לך מעותיך ואין זו רבית דהא רבא לא מיחייב מידי אלא נכרי:

ומבחרי ליה בטבת. נוטלין יין טוב ואי הוו שקלי ליה מתשרי. דלמא הוי מחמיץ ואשתכח דמשום דאקדימו מעות בתשרי ועדיין לא יצא השער קיבל עליו המוכר אחריות ולא דמי לההוא דלעיל (דף עב): דיש לו חטין לפי שהיין רגיל להחמיץ ושמא כולו החמיץ:

מעיקרא. משעה שלקחו:

דחמרא חמרא דחלא חלא. קלקולו בתוכו הוא אלא שאינו ניכר ויין המקולקל לא לקח הימנו:

לבני אקרא דשנוותא. שנוותא שם הנהר אקרא קונטריא"ה בלע"ז יושבים על שפת אותו נהר ויהיב להו רבינא זוזי לפני הבציר לתת לו היין בשעת הבציר כשער היוצא:

ושפכי ליה טפי כופיתא. מדעתם שלא בתנאי:

אחולי קמחלי גבך. הואיל ולא פסקת עמהם ומדעתם נותנים לך ואין מזכירים לומר בשכר מעותיך שהיו בטילות אצלנו מתנה בעלמא היא:

והא ארעא לאו זידהו היא. אלא שהיו עשירים ורואין בני אדם שהניחו שדויתיהם וברחו ואין נותנים מס הקרקע למלך והם נוטלים השדות והכרמים ופורעין מס למלך ושמא היין שאני לוקח מהם גזל הוא בידי דקרקע אינה נגזלת והרי היא של בעלים ופירות גזל:

טסקא. מס של קרקע:

אמר להו שמואל להנהו דשבשי שבשא, הפוכו בארעא, כי היכי דקני לכו גופא דארעא, ואי לא הווא לכו כהלואה ואסור.

אמר להו רבא להנהו דמנטרי באגי: פוקו הפוכו בבי דרי, כי היכי דלא תשתלם שכירות דידכו עד ההיא שעתא, דשכירות אינה משתלמת אלא בסוף, ההיא שעתא אוזולי דקא מוזלי גבייכו.

אמרו ליה רבנן לרבא:

קא אכיל מר רבית!

דכולי עלמא שקלי ארבעה ומסלקי לאריסא בניסן, מר נטר להו עד אייר ושקיל שיתא!

אמר להו:

אתון קא עבדייתון שלא כדן,

ארעא לאריס משתעבד,

אי אתון מסלקיתו להו בניסן - מפסידתו להו בכמה,

אנא נטרנא להו עד אייר, ומרווחנא להו בכמה.

רב מרי בר רחל משפן ליה ההוא גוי ביתא.

הדר זבנה לרבא.

נטר תריסר ירחי שתא, שקל אגרי ביתא ואמטי ליה לרבא.

אמר ליה: האי דלא אמטאי למר אגרי ביתא עד האידינא דסתם משפנתא שתא,

אי בעי גוי לסלקי לא הוה מצוי מסלק לי,

השתא לשקול מר אגרי ביתא.

אמר ליה:

אי הוה ידענא דהוה ממושפן ליה למר לא הוה זביננא ליה.

השתא כדיניהם עבדינן לך - כל אימת דלא מסלקי בזוזי לא שקיל אגרי ביתא.

אנא נמי לא שקילנא מינד אגרי ביתא עד דמסלקנא לך בזוזי.

אמר ליה רבא מברניש לרב אשי:

חזי מר רבנן דקא אכלי רביתא!

דיהבי זוזי אחמרא בתשרי ומבחרה לה בטבת!

אמר ליה:

אינהו נמי, אחמרא קא יהבי, אחלא לא קא יהבי,

מעיקרא דחמרא חמרא, דחלא חלא,

ההיא שעתא הוא דקמבחרה.

רבינא הוה יהיב זוזי לבני אקרא שנוותא ושפכי ליה טפי כופיתא.

אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה: מי שרי?

אמר ליה: אין, אחולי הוא דקא מחלי גבך.

אמר ליה: הא ארעא לאו זידהו היא!

אמר ליה:

ארעא לטסקא משעבדא.

ומלכא אמר: מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא.

63. עג, ב

רש"י

כרגא. כסף גולגלתא שהיו כל היהודים כל אחד נותן כסף גולגלתו למלך:
מוהרקייהו. חותם עבדות שלהם:
בטפסא. בארגו של מלך מונח והרי כולם עבדים לו דדינא דמלכותא דינא:
תקיף. כופה:
גוהרקא. עגלה מוכנת למרכבת אדם ובלשון אשכנז רייטווג'ין:
בהם תעבדו ובאחיכם. נמי תעבדו:

אמר ליה רב פפא לרבא:

חזי מר הני רבנן דיהבי זוזי אפרגא דאינשי ומשעבדי בהו טפי!

אמר ליה:

השתא איכו שכיבא לא אמרי לכו הא מילתא:

הכי אמר רב ששת: מוהרקייהו דהני בטפסא דמלקא מנח, ומלקא אמר: מאן דלא יהיב פרגא לשתעביד למאן דיהיב פרגא.

רב סעורם אחויה דרבא הוה תקיף אינשי דלא מעלו ומעיייל להו בגוהרקא דרבא.

אמר ליה רבא: שפיר קא עבדת,

דתנינא:

"ראית שאינו נוהג בשורה,

מנין שאתה רשאי להשתעבד בו?

תלמוד לומר: "לעולם בהם תעבדו ובאחיכם"¹⁸² (ויקרא כה, מו).

יכול אפילו נוהג בשורה?

תלמוד לומר: "ובאחיכם בני ישראל איש באחיו" (ויקרא כה, מו).

¹⁸² והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם לרשת ארצה לעולם בהם תעבדו ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך

64. עג, ב - עד, א

רש"י

למיזבן ליה חמרא. לקנות לו יין בזמן הבציר ומשלם לו יין לפי דמים קלים שקונין אותו: אפרוותא דזולשפט. שם המקום שהיין נלקח ונמכר לשם לרוב הלוקחין יין בימות הבציר: אסמכתא היא. אפילו הבטיחו ואמר אם איני קונה לך. אפרע משלי אין זו אלא אסמכתא הואיל ולא קנו מידו: אם אוביר לך ולא אעביד. גבי מקבל שדה מחבירו למחצה והובירה שלא חרשה ולא זרעה. שמין אותה כמה היתה ראויה לעשות ונותן לו שכך כתב לו מתחילה אם אוביר כו' בפרק המקבל (לקמן דף קד.). אלמא כיון דאפסדיה בהכי ולא סמך לאו אסמכתא היא שאינו מקבל עליו אלא כדי הפסד שהפסידו: לאו בידו. שמה לא ימכרוהו לו:

אמר רב חמא:

האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למיזבן ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה - משלם ליה, כדקא אזיל אפרוותא זולשפט.

אמר אמימר:

אמרישא לשמעתיא קמיה דרב זביד מנהרדעא,

אמר לי: כי קאמר רב חמא הני מילי: "יין" סתם,

אבל ב"יין זה", - לא,

מי יימר דמזבני ליה ניהליה?

רב אשי אמר:

אפילו "יין סתם" נמי - לא.

מאי טעמא?

אסמכתא היא,

ואסמכתא לא קניא.

ולרב אשי מאי שנא מהא דתנן:

"אם אוביר בור ולא אעביד - אשלם במיטבא?"

התם - בידו,

עדא, הקא - לאו בידו.

65. עד, א

רפ"י

דלא צר וחתים. מעות של כל איש ואיש לבד:
סיטומתא. חותם שרושמין החנונים על החביות של יין שלוקחין הרבה ביחד ומניחין אותו באוצר הבעלים ומוליכין אותו אחת אחת למכור לחנות ורושמין אותם לדעת שכל הרשומות נמכרות:
ובאתרא כו' למיקני. שרגילין לרשום על מנת שבדבר זה תהא קנויה לו כאלו משך קני:

אמר רבא:

הני בי תלתא דיהבי זוזי לחד למזבן להו מידי,
 וזבן לחד מיניהו - זבן לכולהו,
 ולא אמרן אלא: דלא צר וחתים איניש איניש לחודיה,
 אבל צר וחתים איניש איניש לחודיה: למאן דזבן - זבן,
 ולמאן דלא זבן לא זבן.

אָמַר רַב פּפּי מִשְׁמִיּה דְרַבָּא:
הָאֵי סִיטוּמְתָא - קְנִיא.

לְמַאי הִלְכְתָא?

רַב חֲבִיבָא אָמַר:
לְמַקְנִיא מִמּוּשׁ.

רַבּוּן אָמַר:
לְקַבּוּלֵי עֲלֵיהּ "מִי שְׁפָרַע".

וְהִלְכְתָא: לְקַבּוּלֵי עֲלֵיהּ "מִי שְׁפָרַע".

וּבִאֲתָרָא דְנִהְיִגוּ לְמַקְנֵי מִמּוּשׁ - קְנוּ.

67. עד, א

רש"י

מחוסר שתיים. שתי מלאכות:
פוסק עמו. ואע"פ שלא יצא
 השער דהא יש לו אבל מחוסר
 שלש. כאין לו דמי:
בידי אדם. אם מלאכות שהדבר
 מחוסר בידי אדם אפי' מאה הן
 פוסק:
בידי שמים אפי' אחת אינו
פוסק. דמי יימר דאתיא ויהא
 בידו להשלים הלכך כאין לו
 הוא:
משדא בחמה. שטוח העומרין
 בחמה:
ומידרא. לזרוק המוץ לאחר
 הדישה ברכת ברוח:
כגון דשדי בחמה ויבש. דאכתי
 גדיש קרי ליה:
האיכא מידרא. דבידי שמים
 היא שצריך רוח שאינה מצויה:
אפשר בנפוותא. ווי"ן בלע"ז:
על העביט. כולהו לאותבינהו
 לרב ושמואל נקוט לה ואזיל:
מכמר. הוחמם:
למידש. לדרוך בגת:
מנגד. למשוך היין אל הבור
 שלפני הגת:
כדתני ר' חייא. לקמן:
על הכומר של זיתים. דתנן
 במתניתין (לעיל דף עב:) מעטן
 תנא ליה איהו במתניי בלשון
 כומר לומר שכבר נתחממו:
בי דפא. בית הבד של שמן:
לפופי. אמולדי"ר בלע"ז לשון
 מלפפין הוולד (שבת דף קכט):
 שמגלגלו לפי מדתו אם גדולות
 אם קטנות ועושה להן בית
 קיבול:

"היה הוא תחלה לקוצרים [- פוסק עמו על הגדיש"].

אמר רב:

מחוסר שתיים - פוסק.

ש'לש - אינו פוסק.

ושמואל אמר:

בידי אדם - אפילו מאה פוסק,

בידי שמים - אפילו אחת אינו פוסק.

תנן:

"פוסק עמו על הגדיש",

והא מחוסר: משדא בחמה למיבש,

ולמידש,

ומדרא!

כגון דשדא בחמה ויבש.

ולשמואל, דאמר: "בידי שמים אפילו אחת אינו פוסק", והא מחוסר מידרא דבידי שמים היא!

אפשר בנפוותא.

"ועל העביט של ענבים".

והא מחוסר: מכמר,

ועיולי לבי מעצרתא,

למידש,

ולמנגד!

כדתני רבי חייא:

"על הכומר של זיתים",

הכא נמי על הכומר של ענבים.

והא מחוסרי תלת!

באתרא דההוא דזבין הוא דנגיד.

"ועל המעטן של זיתים".

והא מחוסר: מכמר

ועיולי לבי דפי,

למידש

ולמנגד!

תני רבי חייא:

"על כומר של זיתים".

והא איכא תלת!

באתרא דההוא דזבין ההוא מנגיד.

"ועל הביצים של יוצר".

אמאי?

והא מחוסר: לפופי,

רש"י

ומשרף. לצרפו בכבשן :
כגון דמלפף ויבש. ואכתי ביצים
 קרי להו לשון ביצה מרשק"א
 שהעפר מגובלת עם המים :
ומידק. לאחר שנשרפו האבנים
 הרי הן חתיכות שרופות
 ומוציאין אותן מן הכבשן
 ונותנין בהן מעט מים וצוברין
 אותן ונידוכות מאליהן כקמח
 טחון :
משראוי לשקעו בכבשן.
 משהכין והזמין את האבנים
 ואת העצים והכל בידו ואין
 חסר אלא מלאכת השריפה :

ויבושי,
 עיילי לאתונא,
 למשרה,
 ולמיפק!

כגון דמלפפה ויבושו.

והא איכא תלת!

באתרא דההוא דזבין הוא דמפיק.

"ועל הסיד משישקענו בכבשן".

והא מחוסר: מקלה,
 ואפוגי,
 ומידק!

באתרא דההוא דזבין ההוא דייק.

ולשמואל, דאמר: בידי אדם אפילו מאה פוסק, למה לי משישקענו בכבשן!

אימא: "משראוי לשקעו בכבשן".

68. עד, א

רש"י

בד"א. שצריך שיהא מוכן בידו:
בעפר לבן. שאינו מצוי וכשהיו
מכניסין אותו אין מכניסין אותו
אלא מגובל ועשוי ביצים:
אבל בעפר שחור. שהוא מצוי
במקומו אין צריך שיהא בידו
שאם אין לזה יש לזה:
מכי עיילי עפרא. משהכניס
המוכר וצבר עפר בביתו ועפר
שחור היה:
עשיק עפרא. יקר ואינו מצוי:
סמכא דעתיה. דכל אחד והחוזר
יקבל מי שפרע:
לא סמכא דעתיה. דלמא לא
משכח עפרא וליכא מי שפרע
שהוא עצמו לא נסמך עליו אלא
נתן על הספק:

"ועל הביצים של יוצר".

תנו רבנן:

"אין פוסקים על הביצים של יוצר עד שיעשו."

דברי רבי מאיר.

אמר רבי יוסי:

במה דברים אמורים:

בעפר לבן.

אבל בעפר שחור, כגון עפר חנניא וסבורתיה, כפר שיחין וסבורתיה - פוסקין.

אף על פי שאין לזה יש לזה".

אמימר יהיב זוזי מפי מעיילי עפרא.

כמאן?

אי כרבי מאיר - האמר עד שיעשו!

ואי כרבי יוסי - האמר: אף על פי שאין לזה יש לזה!

לעולם כרבי יוסי,

ובאתריה דאמימר עשיק עפרא,

אי דמעיילי עפרא - סמכא דעתיה ויהיב להו זוזי,

ואי לא - לא סמכא דעתיה.

רש"י

ימות הגשמים איכא בינייהו. תנא קמא כל ימות השנה קאמר ופליג עליה רבי יוסי ואומר לא שנא ימות החמה ולא שנא ימות הגשמים עד שיהא לו למוכר זבל באשפות וחכמים מתירין אף על פי שאין לו יש לאחרים אם ימות החמה הן שהכל יש להן זבל שכבר נרקב ונישוף בימות הגשמים ונעשה זבל אבל בימות הגשמים לא ופוסק עמו כשער הגבוה. אכולה מתניתין קאי שצריך לפסוק עמו שאם יזלו ויפחתו דמי השער ויגבה שער הפירות שיתנו יותר בסלע שיתן לו כשער הזול ואם לא פסק כן. יקבל על כרחו כשער שפסק:

"ופוסק עמו על הזבל כל ימות השנה.

[רבי יוסי אומר:

אין פוסקין על הזבל, אלא אם כן היתה לו זבל באשפה. וחכמים מתירים"].

חכמים היינו תנא קמא!

אמר רבא:

ימות הגשמים איכא בינייהו. עד, ב

70. עד, ב

כ"י

ההוא גברא דיהיב זוזי לנדוניא דבי חמוה. ופסק עם מוכרי נדוניא תכשיטי הבנות ונתן להם מעות להיות מוכנים ליום פלוני ועשאו חמיו שליח לפסוק: **זל נדוניא.** ורצה לחזור שאין חמיו רצה לקבלה בדמים הללו: **מוכר קהדר ביה.** כשאינו מקיים תנאו ליתן כשער הזול:

וממאי. דמתני' דמצריך ליה לפסוק כשער הגבוה אפילו לרבנן קאמר דפליגי עליה דר' שמעון בפרק הזהב (לעיל דף מד.) ואמרי דלוקח יכול לחזור בו כמוכר ואין לו עליו אלא מי שפרע בחזור בו אף בלא נשתנה השער ואפילו הכי אמרינן במתני' כי נשתנה השער ואיכא למימר הואיל ולא נתן המעות על מנת לקבל עכשיו אלא לאחר זמן ונתן כך נשתנה השער דעתיה אתרעא זילא הוא לא אמרינן הכי אלא אם כן פסק בפירוש שער הגבוה דשקיל כהשתא ואי לא שקיל כמעיקרא או יקבל מי שפרע:

דלמא מתני'. דאצרכא לפרושי: **רבי שמעון היא דאמר מעות קונות.** וגבי מוכר הוא דתקון רבנן חזרה כי לא משיך מיניה ומקבל מי שפרע אבל לוקח לא מצי הדר ביה מכי יהיב זוזי (אף) כי לא נשתנה השער ומשום הכי כי נשתנה השער נמי הואיל ומעות קונות לא מצי הדר ביה האי לוקח דמתני' דקנו ליה זוזי אבל לרבנן דאמרי אף לוקח יכול לחזור בו אפילו בשעה שלא נשתנה ולא קני אלא לקבולי מי שפרע היכא דנשתנה השער והוא לא נתן מעות אלא ע"מ לקבל לאחר זמן אימא לך דמי שפרע נמי ליכא ואפילו לא פירש:

דדעתיה דאיניש. שפוסק עד לאחר זמן: **אתרעא זילא הוא.** אם ישתנה בתוך הזמן:

אימור דאמר רבי שמעון. דלוקח לא מצי הדר ביה:

בחד תרעא. כגון שלא נשתנה השער או הפוסק ע"מ לקבל מיד ונשתנה ובתוך כך נשתנה השער דכי פסק לאו אדעתא דתרעא זילא פסק:

בתרי תרעי. כי מתניין: **מי אמר.** מודה הוא דחוזר ואין עליו אלא מי שפרע וכי נמי אוקמת לה כרבי שמעון להנצל מקללת מי שפרע מצריך לה לפסוק כשער הגבוה ואם לא פירש וחוזר בו מקבל מי שפרע וה"ה לרבנן דבתרי תרעי לא פליגי:

דאי לא תימא. דמודי ר"ש בתרי תרעי דלוקח יכול לחזור בו ויקבל מי שפרע:

לית ליה. בתמיה:

והתניא מכל מקום כך הלכה כו'. ור"ש קאמר לה בפרק הזהב (לעיל מח.):

ותיפוק ליה. דאין כאן מי שפרע אצל לוקח נדוניא זו דהא שליח שויה של בית חמיו עשאוהו שליח לפסוק וחמיו חוזר בו ומה בידו של זה לעשות שבי"ד מקללין אותו וחמוה נמי לאו בר קבולי מי שפרע הוא דמצוי אמר היה לך לפסוק כשער הגבוה ולתקוני שדרתיך ולא לעותי ובדבר עיוות במה שהיה עליו לתקן לא נעשה שלוחו:

בתגרא דזבין ומזבין. לא שליח נעשה אלא הוא פסק עם חתנו וחתנו פסק עם אחרים ומשתכר א"כ לא פסק חמיו עמו וזה פסק כדי למוכרה לחמיו ולהשתכר:

"ופוסק עמו כשער הגבוה".

ההוא גברא דיהיב זוזי לנדוניא דבי חמוה, לסוף זל נדוניא.

אתו לקמיה דרב פפא.

אמר ליה: אי פסקת עמו כשער הגבוה - שקיל כהשתא.

ואי לא - שקיל כי מעיקרא.

אמרו ליה רבנן לרב פפא:

ואי לא פסק - שקיל כמעיקרא! מעות ניהו, ומעות לא קנו!

אמר להו: אנא נמי לקבולי עליה "מי שפרע" קא אמינא.

אי פסק כשער הגבוה, מוכר קא הדר ביה, מקבל עליה מוכר "מי שפרע",

אי לא פסק לוקח קא הדר ביה לוקח "מי שפרע".

אמר ליה רבינא לרב פפא:

וממאי דרבנן היא דפליגי עליה דרבי שמעון, דאמרי: מעות לא קנו,

ואפילו הכי: אי פסק כשער הגבוה - שקיל כהשתא,

אי לא פסק - שקיל כמעיקרא.

דלמא רבי שמעון היא, דאמר: מעות קונות,

וכי פסק כשער הגבוה - שקיל כי השתא,

אי לא פסק - שקיל כמעיקרא,

משום דקני להו זוזי.

אבל לרבנן: בין פסק, בין לא פסק - שקיל כי השתא,

דדעתיה דאיניש אתרעא זילא!

אמר ליה: אימור דאמר רבי שמעון בחד תרעא,

בתרי תרעי מי אמר?

דאי לא תימא הכי, "מי שפרע" בלוקח לרבי שמעון לית ליה!

וכי תימא: הכי נמי,

והתניא:

"מכל מקום כך הלכה,

אבל אמרו חכמים:

"מי שפרע מאנשי דוד המבול ומדוד הפלגה -

הוא עתיד להפרע ממנו שאינו עומד בדבורו!"

מאי "מכל מקום"?

לאו דלא שנה לוקח ולא שנה מוכר מקבל עליו "מי שפרע"!

אלא: כי קאמר: רבי שמעון בחד תרעא, בתרי תרעי לא אמר!

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי:

ותיפוק ליה: דשליח שוייה מעיקרא!

אמר ליה:

בתגרא דזבין ומזבין.

מתני'

חטין בחטין לזרע. סאה בסאה ובגמרא מפרש טעמא: **שהיה ר"ג.** כלומר לכך הוצרך לשנות משנה זו לפי שהיה ר"ג מחמיר שאם הוזלו נוטל מהן כשער הזול ואשמועינן מתניתין לא שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו:

גמ'

שלא ירד. עדיין לא ירד האריס לתוכה לעובדה בשום עבודה: **אבל ירד אסור.** כדמפרש ואזיל: **רבי אידי אסברה לי.** פירש והבינה לי:

ביזרא. הזרע:

מצי מסלק ליה. בעה"ב הלכך אפילו ירד וכבר חרשה הואיל וביד בעה"ב לסלקו בשביל שאין לו זרע כשלוה ממנו וזרע וכשיקרו חטין יתן חטין אין זו הלואה אלא לבציר מהכי נחית הרי הוא כיורד לתוכה מעכשיו ע"מ שיטול בעה"ב הזרע תחלה. מחלק המגיע לאריס והאריס יטול השאר בשכר טרחו ויטול פחות משאר אריסין כשיעור הזרע ועל מנת כן ירד שיטול פחות משאר אריסין כשיעור הזרע:

מרי ארעא יהיב ביזרא. וזה היה קרקע שלו יפה ושינה ממנהג העיר להטיל על האריס הלכך אם פסק כן עמו בתחילתו קודם שירד דמצי מסלק ליה כי נחית לבציר מהכי נחית ואין זו הלואה אבל ירד ומתחילתו לא פסק עמו שיהא הזרע שלו ואחר מיכן נתרצה מאליו ע"י קבלת דמים או מתנה אין ירידתו עכשיו לתוכה דנימא לבציר מהכי נחית והלואה היא גביה ואסור:

משנה

מלוה אדם את אריסיו חטין בחטין לזרע.
אבל לא לאכול.
שהיה דבן גמליאל מלוה את אריסיו חטין בחטין לזרע.
ביוקר והוזלו,
או בזול והוקרו -
נוטל מהן בשער הזול.
ולא מפני שהלכה כן, אלא שרצה להחמיר על עצמו.

גמרא

תנו רבנן:

"מלוה אדם את אריסיו חטים בחטים לזרע.
במה דברים אמורים:
שלא ירד,
אבל ירד - אסור."

מאי שנא תנא דידן דלא קא מפליג בין "ירד" ובין "לא ירד"?
 ומאי שנא תנא ברא דקא מפליג בין "ירד" ובין "לא ירד"?

אמר רבא:

רבי אידי אסברה ניהלי:

באתרא דתנא דידן אריסא יהיב ביזרא,
בין "ירד" ובין "לא ירד" כמה דלא יהיב ביזרא מצי מסליק ליה,
וכי קא נחית לבציר מהכי קא נחית.
באתרא דתנא ברא, מרי ארעא יהיב ביזרא,
אי "לא ירד" דמצי מסליק ליה,
כי קא נחית לבציר מהכי קא נחית,
אי "ירד" דלא מצי מסליק ליה - אסור.

72. עד, ב - עה, א

רש"י

וקוצץ לו דמים. כך וכך דמים
כשער של עכשיו אתן לך וקאמר
תנא דאם הוזלו נוטל חטין
והיינו דפרכינן והלא קצץ וכי
הוזלו נמי יטול דמים שקצץ
דהא כמו אוזפיה זווי הוא:

תנו רבנן:

"אומר אדם לחבירו:

עה, הלויני בור חטין וקוצץ לו דמים,

הוזלו - נוטל לו חטים,

הוקרו - נוטל דמיהם."

והלא קצץ!

אמר רב ששת:

הכי קאמר: אם לא קצץ,

הוזלו - נוטל חטין,

הוקרו - נוטל דמיהם.

מתני'

אבל אומר הלויני עד שיבא בני.
דכיון דיש לו שפיר דמי דהא
סאה בסאה דרבנן הוא דלאו
נשך דאורייתא וכי יש לו לא
גזור:

גמ'

כמה כורין. דכל חדא וחדא
אמרינן זו תהא תחתיה שהרי
אינה קנויה למלוה ובידו
לאוכלה ולמוכרה ונמצאת
אותה שלוה נזקקת על פירות
שבשוק וזו פנויה ללוות עליה
וכשלוה כל אחת ואחת ליה
בהיתר דהא אילו ליה סאה
אחת ואכלה ואכל גם הראשונה
הואיל כשלוה בהיתר ליה ישלם
חטין הכא נמי כשלוה. בהיתר
לוה כל סאה וסאה שהרי זו
עומדת:

משנה

לא יאמר אדם לחבירו:

הלויני כור חטין ואני אתן לך לגורן.

אבל אומר לו: הלויני, עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח.

והלל אוסר.

וכן היה הלל אומר:

לא תלוה אשה בכר לחברתה עד שתעשיה דמים,

שמה יוקרו חטין, ונמצאו באות לידי רבית.

גמרא

אמר רב הונא:

יש לו סאה - לזה סאה.

סאתים - לזה סאתים.

רבי יצחק אומר:

אפילו יש לו סאה - לזה עליה כמה כורין.

תני רבי חייא לסייעיה לרבי יצחק:

"טיפת יין אין לו, טיפת שמן אין לו" - הא יש לו - לזה עליה כמה טיפין.

והלל אוסר."

אמר רב נחמן אמר שמואל:

הלכה כדברי הלל.

ולית הלכתא כוותיה.

74. עה, א

רס"י

ליון. ככרות סתם בלא קציצת דמים שלא החמירו לדקדק באיסור סאה בסאה כל כך: בני חבורה. הולכין בדרך או יושבין בבית אחת איש לסעודת עצמו:

המקפידים זה על זה. שאין מוחלין על דבר מועט ומקפידין להלוות זה את זה במדה במשקל ובמנין:

עוברין. בשבתות ובימים טובים:

משום לוויין ופורעים דתנן במסכת שבת (דף קמח.) ובלבד שלא יאמר לו הלויני והתם מפרש טעמא שמא יכתוב: ואריך. ושפיר דמי דמתנה בעלמא הוא ולא רבית:

אריך. טוב ודומה לו בספר עזרא (ד') וערות מלכא לא אריך לנא למחזי ופירושו גנות המלך לא יפה לנו לראות:

להטעימן. שידעו כמה מצטער ומיצר הנותנו ויבינו כמה עונשו גדול:

מסרד. להרגיל שיחמוד לבם השכר:

"ובן היה הלל אומר:

לא תלוה אשה בבר לחברתה עד שתעשיה דמים, שפמא יוקרו חטיו, ונמצאו באות לידי רבית".

אמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי הלל,

אבל חכמים אומרים:

לזים סתם, ופורעים סתם.

ואמר רב יהודה אמר שמואל:

בני חבורה המקפידין זה על זה - עוברין: משום מדה,

ומשום משקל,

ומשום מנין,

ומשום לזין ופורעין ביום טוב,

ובדברי הלל אף משום רבית.

ואמר רב יהודה אמר שמואל:

תלמידי חכמים מותרים ללוות זה מזה ברבית.

מאי טעמא?

מידע ידעי דרבית אסורה, ומתנה הוא דיהבו אהדדי.

אמר ליה שמואל לאבוה בר איהי:

הלויני מאה פלפלין במאה ועשרין פלפלין - אריך.

אמר רב יהודה אמר רב:

מותר לו לאדם להלוות בניו ובני ביתו ברבית,

כדי להטעימן טעם רבית.

ולאו מילתא היא, משום דאתי למיסרד.

מְשֻׁנָּה

אומר אדם לחבירו:

נכש עמי, ואנכש עמך,

עדור עמי ואעדור עמך.

לא יאמר לו: נכש עמי ואעדור עמך,

עדור עמי ואנכש עמך.

כל ימי גריד - אָחַד.

כל ימי רביעה - אַחַת.

לא יאמר לו: חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך בְּרַבִּיעָה.

רְבֵן גַּמְלִיאֵל אומר:

יש רבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת,

כיצד?

נתן עיניו ללוות הימנו,

והוא משלח לו, ואומר: בְּשָׁבִיל שְׁתַּלּוּנִי - זו היא רבית מוקדמת.

לֹאָה הימנו והחזיר לו את מעותיו,

והוא משלח לו, ואומר: בְּשָׁבִיל מְעוֹתֶיךָ שְׁהִיּוּ בְּטִילוֹת אֲצִלִי - זו היא רבית מאוחרת.

רבי שמעון אומר:

יש רבית דברים.

לא יאמר לו: דע כי בא איש פלוני ממקום פלוני."

ואלו עוברין ב"לא תעשה": המלוה,

והלןה,

והערב,

והעדים.

וחכמים אומרים: אף הסופר.

עוברים משום: "לא תתן"¹⁸³ (ויקרא כה, לו),

ומשום: "אל תקח מאתו"¹⁸⁴ (ויקרא כה, לו),

ומשום: "לא תהיה לו פנשה"¹⁸⁵ (שמות כב, כד),

ומשום: "לא תשימון עליו נשך"¹⁸⁶ (ויקרא כה, לו),

ומשום: "ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני ה'"¹⁸⁷ (ויקרא יט, יד).

גְּמָרָא

תניא:

"רבי שמעון בן יוחי אומר:

מנין לנושה בחבירו מנה, ואינו רגיל להקדים לו שלום, שאסור להקדים לו שלום?

תלמוד לומר: "נשך כל דבר אשר ישך"¹⁸⁷ (דברים כג, כ) - אפילו דיבור אסור."

"ואלו עוברין".

אמר אביי:

מלוה - עובר בכולן.

לֹאָה - עובר משום: "לא תשיך לאחיק"¹⁸⁸ (דברים כג, כ).

"ולאחיק לא תשיך"¹⁸⁸ (דברים כג, כא),

"ולפני עור לא תתן מכשל"¹⁸⁷ (ויקרא יט, יד),

ערב והעדים - אין עוברין אלא משום: "לא תשימון עליו נשך"¹⁸⁶ (ויקרא כה, לו).

מתני'

נכש עמי. היום ואני אנכש עמך

למחר:

נכוש. שרקלייר בלע"ז:

עדור. חפור:

אבל לא יאמר לו נכש עמי היום

ואעדור עמך לזמן פלוני. פעמים

שזו קשה מזו ויש כאן אגר נטר

ליה בשכר שממתין לו על שכר

פעולתו עד אותו זמן הוא מקבל

עליו מלאכה שהיא קשה מזו:

כל ימי גריד אחד. הם ולא

דקדקו בדבר לחוש שמא יום

אחד יהא ארוך מחבירו או קשה

מחבירו אלא מותר לומר לו

עדור עמי היום הזה של גריד

ואעדור עמך ביום פלוני של

גריד:

גריד. לשון יובש שהארץ יבשה

ואין גשמים יורדין:

וכל ימי רביעה. חשובין כאחד:

אבל לא יאמר לו חרוש עמי

ואני אחרוש עמך ברביעה. שימי

רביעה קשין למלאכה בשדות:

על לא תתן לו. את כספך לא

תתן לו בנשך עוברין על כל תתן

ועל לא תקח כו'. כל חד וחד

מאי דשייך ביה כדמפרש

בגמרא:

גמ'

מלוה עובר בכולן. בכל הני

דחשיב במתני' דהוא נותן בנשך

בשעת הלואה והוא לוקח בשעת

פירעון והוא לו כנושה כשתובעו

ודוחקו והוא שם עליו נשך

בשעת פיסוק התנאי ונותן

מכשול לפני הלוה להעבירו על

לא תשיך לאחיק שהיא אזהרה

ללוה:

¹⁸³ את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך

¹⁸⁴ אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיק עמך

¹⁸⁵ אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו פנשה לא תשימון עליו נשך

¹⁸⁶ לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני ה'

¹⁸⁷ לא תשיך לאחיק נשך כסף נשך אכל נשך כל דבר אשר ישך

¹⁸⁸ לכנתי תשיך ולאחיק לא תשיך למען יברכה יהוה אלהיך בכל משלח ידך על הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה

76. עה, א-ב

רס"י

מפסידין. כדאמר בפירקין (דף ע.א.): מתמוטטין לעולם: משה חכם. לישנא מעליא נקט: לא תהיה לו כנושה. לא תראה בעיניו כנושה בו שיראה ויבוש: לראשנו. לשון נושה כדמתרגמינן כרשיא הרי אנו באים באש ובמים: עובר משום לפני עור. שעולה על רוחו של לוח לכפור: קללה. כשתובעו וזה כופר הכל מקללין אותו ואומרין שהוא דובר על צדיק עתק: ומשתלי. ישכח הלואתי ואגרום קללה לעצמי: צועקין. בב"ד של מטה: ואינן נענין. שהרי הם גרמו לעצמן: קונה אדון לעצמו. מפרש לקמן: תולה מעותיו בנכרי. אומר מעות שאני משתמש בהן של פלוני נכרי הם שלא להשביע עצמו ופעמים שהנכרי שומע ומעמיד עדים ותובעו בדיניהם:

תניא:

"רבי שמעון אומר:

מלוי רבית יותר ממה שמרויחים מפסידים, ולא עוד אלא שמשוימים משה רבינו חכם ותורתו אמת. אילו היה יודע משה רבינו שיהיה ריח בדבר לא היה נותבו".

כי אתא רב דימי אמר:

מנין לנושה בתכירו מנה, ויודע שאין לו שאסור לעבור לפניו? תלמוד לומר: **"לא תהיה לו כנושה"**¹⁸⁹ (שמות כב, כד).

ורבי אמי ורבי אסי דאמרי תרוניהו:

כאילו דנו בשני דינין, שצאמר: **"הרפבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים"**¹⁹⁰ (תהלים סו, יב).

אמר רב יהודה אמר רב:

כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים, עובר משום: **"ולפני עור לא תתן מקשל"**¹⁹¹ (ויקרא יט, יד).

וריש לקיש אמר:

גורם קללה לעצמו, שצאמר: **"תאלמנה שפתי שקר הדברות על צדיק עתק"**¹⁹² (תהלים לא, ט).

אמרו ליה רבנן לרב אשי:

קא מקיים רבינא כל מה דאמור רבנן.

שלח ליה בהדי פניא דמעלי שבתא: לישדר לי מר עשרה זוזי דאתרמי לי קטינא דארעא למזבן. שלח ליה: גיתי מר סהדי ונכתב כתבא. שלח ליה: אפילו אנא נמי?! שלח ליה: כל שכן מר דטריד בגירסיה משתלי גורם קללה לעצמי.

תנו רבנן:

"שלשה צועקין ואינן נענין, ואלו הן: מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים, והקונה אדון לעצמו, ומי שאשתו מושלת עליו".

"קונה אדון לעצמו" - מאי היא?

איכא דאמרי:

תולה נכסיו בגוי.

איכא דאמרי:

הכותב נכסיו לבניו בחייו,

איכא דאמרי:

דביש ליה בהא מתא ולא אזיל למתא אחריתא.

הדרן עלך איזהו נשך

¹⁸⁹ אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנושה לא תשימון עליו נשך

¹⁹⁰ הרפבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים ותוציאנו לריוח

¹⁹¹ לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מקשל ויראת מאלהיה אני ה'

¹⁹² תאלמנה שפתי שקר הדברות על צדיק עתק בגאונה ובזו